

**ВАЛМИКИ
РАМАЯНА
ТУЛСИ ДАС. МОРЕ ОТ
ПОДВИЗИ НА
РАМА\N(ОТКЪСИ)**

Превод от хинди: Марко Ганчев, Сати Кумар, —

chitanka.info

КРАТКО СЪДЪРЖАНИЕ

Рама се ражда в град Айодхя като син на цар Дашаратха от жена му Каушаля. В игрите, науките и военните упражнения той превъзхожда братята си, родени от другите жени на владетеля.

Един ден при царя пристига светецът Вишвамित्रа и го моли да пусне в гората младия принц Рама, за да защити отшелниците от демоните, които им пречат на жертвоприношенията. Царят отначало се колебае, но по съвета на придворния жрец разрешава на Рама и на по-малкия му брат Лакшман да отидат при отшелниците. Рама прогонва демоните. Посъветван от Вишвамित्रа, той се отправя за царството Митила, чийто владетел Джанак устройва състезание с лък. Който успее да опне огромния старинен лък, става съпруг на дъщеря му Сита. Никой от стеклите се царе и герои не може дори да повдигне лъка. А Рама го опва толкова, че чак го строшава. Така става съпруг на красивата принцеса Сита.

Народът на Айодхя посреща радостен и щастлив младоженската двойка. Цар Дашаратха отстъпва пред общото желание и решава да помаже Рама за „млад цар“. Царският съвет одобрява решението му. Започват приготовленията за церемонията.

Боговете обаче не желаят да допуснат възцаряването на Рама. Чрез интригите на една гърбава робиня те успяват да подбудят по-младата съпруга на царя — Кайкеи — да действа. Кайкеи се затваря в „дома на гнева“ и принуждава владетеля да се закълне, че ще изпълни две нейни желания. След като царят се заклева, тя му съобщава исканията си: първо, вместо Рама на престола да бъде поставен нейният син Бхарата; второ, Рама да отиде в изгнание за четиринайсет години. Царят не може нито да й откаже, нито да се съгласи. Рама с радост приема изгнанието, за да облекчи баща си. С него заминават съпругата му Сита и брат му Лакшман.

В Айодхя цар Дашаратха умира от мъка. Бхарата се отказва от майка си и преминава към майката на Рама — Каушаля. Съветниците настояват той да стане цар до връщането на Рама. Бхарата отказва.

Заедно с народа, войската и съветниците той отива в гората и моли Рама да заеме трона. Рама му заповядва да се върне и управлява царството. Бхарата го замолва да му даде сандалите си. Връща се в столицата и поставя сандалите на трона, а самият той става отшелник.

Рама, Сита и Лакшман заживяват в гората сред мъки, лишения и приключения. Там ги съзира демоницата Шурпанака, сестра на десетоглавия цар на демоните Равън. Влюбва се в Рама и приемайки образ на красавица, му се предлага за жена. Рама я препраща към Лакшман, но и той отблъсква домогванията ѝ. Шурпанака изпада в ярост и възвръща ужасния си демонски лик. Лакшман тогава ѝ отрязва носа и ушите. Шурпанака се обръща за помощ към Равън и той решава да отмъсти за нейното поругаване.

Равън изпраща при изгнаниците един демон в образа на златен елен. Сита е възхитена от животното и моли Рама да ѝ достави кожата му. Рама поръчва на Лакшман да пази Сита и се втурва да преследва златния елен. Пронизан от стрелата на Рама, еленът започва да зове Лакшман по име. Сита смята, че това е нейният съпруг и праща Лакшман да иде при него. Тогава царят на демоните Равън се втурва, мята я на своята небесна колесница и я понася към остров Ланка, където е неговата крепост. Сита ридае горко. Царят на ястребите Джатаю се опитва да я освободи, но Равън му отрязва крилето. Отгоре Сита забелязва стадо маймуни и им хвърля късове от дрехата си.

Когато Рама се връща и не намира Сита, той се обръща към животни и птици, дървета и лиани и ги моли да му кажат къде се е дянала. От царя на ястребите узнава кой е похитил жена му и в коя посока е заминал. Движейки се на юг, двамата братя попадат при царя на маймуните Сугрива и неговия съветник Хануман. Сугрива им предава част от дрехата на Сита и обещава да им помогне, ако те от своя страна му помогнат в борбата му срещу брат му Бали, който го е прогонил от престола. Рама убива Бали и Сугрива си възвръща царството.

Изчаквайки да мине сезонът на дъждовете, за да потегли с маймунската войска срещу Равън, Рама изпраща Хануман да разузнае противниковата крепост и да донесе вести от Сита. Преодолявайки много препятствия, Хануман успява да проникне в Ланка, острова на демоните, наричани в поемата ракшаси (людоеди). Особено трудно се справя той с демоницата, която погубва всички прелитащи през океана

птици, като ги хваща за сенките им върху водата. Птиците не могат да летят без сенки и падат в устата на чудовището. Хануман се смалвява колкото комар и така се промъква във вражеската крепост.

Съглеждайки храм на Шива, Хануман разбира, че в Ланка има поклонник на Рама. Оказва се, че това е самият брат на царя на ракшасите — Вибхишан. Благодарение на него Хануман намира пленената Сита и ѝ предава вести от Рама. Скоро Хануман бива заловен от хората на Равън и отведен при владетеля. Напразно го убеждава да върне пленницата. Заради дързостта му Равън заповядва да завържат намаслени парцали към опашката на Хануман и да ги подпалят. Стая жива факла Хануман скача от покрив на покрив и опожарява цялата столица на Равън.

Узнал за случилото се, Рама дава заповед на маймуните да се подготвят за поход срещу Ланка. Пристигайки с войските сина брега, той замолва Океана да го пропусне до острова на демоните. Океанът не отвърща на молбата му и Рама решава да го пресуши с огнената си стрела. Водните животни изпадат в ужас. Тогава Океанът се явява в образа на брамин и обещава на Рама пълна подкрепа.

В града на ракшасите настъпва паника. Царица Мандодари моли съпруга си да се примири с Рама и му върне похитената Сита. Същото прави и брат му Вибхишан, за което Равън го изритва безжалостно и той преминава на страната на Рама.

Благодарение на чудодейната способност на маймуните Нал и Нил Рама построява мост през океана и войската му от маймуни и мечки слиза на брега на Ланка. Царица Мандодари отново моли мъжа си да прекрати враждата с Рама, който не е обикновен смъртен. Демонският владетел обаче слуша само ласкателните речи на своите съветници и гордостта му нараства дотам, че вечерта урежда пир в двора на палатите си. С една стрела Рама сваля десетте му корони и обещите на жена му. Въпреки настъпилия смут гордостта на Равън не е сломена.

По съвета на могъщия мечи цар Джамбаван Рама изпраща парламентъор при царя на ракшасите. Пратеникът Ангад и владетелят Равън се спречкват остро и мисията пропада. Битката става неизбежна. В нея вземат участие милиони мечки и маймуни на страната на Рама и милиони демони на страната на Равън.

Синът на Равън — Меганад, ранява смъртоносно брата на Рама Лакшман. Хануман заминава за Хималаите да търси лековита билка. Равън чрез подвластни магьосници се стреми да му попречи, но накрая Хануман успява да пристигне навреме, понесъл цялата планина, за да не се бави да търси самата билка.

Като вижда, че губи битката, десетоглавият Равън се обръща за помощ към брат си Кумбакарън. Тоя негов брат яде толкова много, че има опасност да погълне целия свят. Затова боговете му дали дар да спи по половин година. Равън го събужда и изхранва. От ръцете на великана загиват безчет маймуни и мечки. Става нужда Рама сам да излезе на двубой с него и да го погуби.

Отново влиза в боя синът на Равън Меганад. Чрез магия неговите стрели се превръщат на змии и уплитат Рама в смъртна примка. Обаче изстребителят на змиите Гаруда долита и освобождава Рама от възела. Меганад се оттегля в скрита пещера да извърши жертвоприношение, та да стане непобедим. Маймуните пристигат навреме и прекратяват обряда му. Лакшман го погубва и оставя трупа му пред вратите на Ланка за страх и поука на демоните.

На бойното поле излиза самият Равън. Лакшман и Хануман не могат да му противостоят и трябва да ги замести Рама. Отсича десетте глави и двайсетте ръце на демонския цар, но те порастват отново. Найсетне той успява да улучи едновременно ръцете, главите и пъпа на Равън, в който се пази течността, даряваща му безсмъртие. Царят на демоните и на мрака загива. Брат му Вибхишан извършва погребалния обред и поема управлението на царството.

Рама заповядва да доведат при него пленената Сита. За изпитание на нейната чест разпалват огромна клада. Сита влиза в пламъците. Изгаря само нейният призрак, който е бил притежаван от Равън, а истинската Сита излиза невредима.

Явяват се троицата върховни божества Брама, Индра и Шива, които пеят славословия на Рама. По негова заповед Индра възкресява загиналите маймуни. Рама ги награждава и пуска да си вървят. Самият той със съпругата си Сита, с Лакшман, Хануман, Вибхишан, Сугрива и най-добрите воители се отправя на небесна колесница към град Айодхя.

Столицата ликува. Рама се възкачва на престола. Страната заживява в щастие и благополучие. Сита ражда двама сина, а те от своя страна синове и внуци. Мъдrecи и светци посещават Рама и му пеят

възхвали. Рама поучава братята си и народа, тълкувайки им понятията: човек, душа, знание, благодат...

Епопеята е разделена на седем книги. Тук превеждаме изцяло книга шеста, която в оригинала носи заглавие „Ланка“. Делението на песни е от нас. Обяснение на думи и понятия се дава в края на книгата по азбучен ред едновременно за двете поеми.

КНИГА ШЕСТА

БИТКАТА В ЛАНКА

ПЕСЕН ПЪРВА РАМА ПОСТРОЯВА МОСТ И ПРЕМИНАВА С ВОЙСКИТЕ СИ ПРЕЗ ОКЕАНА.

Шлока

Пред Рама — господаря — смирено коленича, комуто равен няма
и който не прилича

на други господари освен на бога Шива. Света успокоява и като
лъв убива

на дните слона бесен. Над всички йоги йога, на знанието рудник.
Почитам Рама — бога

на другите безсмъртни, живеещи в небето, врага на земни
страсти, стоящ над битието,

сразител на злините, родител на доброто. Покланям се на Рама,
почитам божеството,

единствено достойно за праведни брамини. Почитам тоя облак,
когато гняв премине

по неговото чело. Почитам тая кротост в очите му, подобни на
листчета от лотос.

Седефено сияе осанката му божа.

Не носи друга дреха, а само лъвска кожа.

И тая кожа накит суетен не краси я, освен наместо пояс
препасаната змия и знаците свещени на Ганг и на Луната, изписани на
нея. Почитам планината

от доблести на Рама. Сразил злодеи сума, дарява радост както
дървото калпадрума.

И всяка добродетел от него се начева. Сполучи да убие дори и
Камадева,

та грейнаха светците, от радост озарени.

Покланям се да прати спасение на мене.

Доха

Сърце, почитай Рама далномерец,

че бръкне ли в колчан стрела да вземе година, ден и миг са му
стрелите,

а страшен лък му е самото време.
Соратха
Събра край океана Рама своите
придворни и им каза: „Много стана, откак сме спрели тука. Мост
постройте —

войската ни да мине океана!“
Тогава Джамбаван изрече своето
похвално слово, срещнато с охота:
„О Рама, твойто име мост е, който прехвърля океана на живота.“

Чопаи

А този воден океан
е плитък. После Хануман добави: „Огнената сила
на Рама бе го пресушила, ала жените на вразите
ридаха много, та сълзите от скръб пролени и уплаха
с вода отново го наляха.

Затуй солен е океанът.

Затуй вълните му се кланят на тебе, господарю Рама.“

Бойците слушаха с голяма наслада тоя образ дивен,
в душите им направо вливан. А Джамбаван повика двете
маймуни Нал и Нил: „Носете в сърцата си лика на Рама,
а тежки камъни на рамо, скали, дървета и греди,
че трябва да се изгради през океана мост, а вам
не ще е трудно то невям. Легенда думат стари люде,
че вий били сте много луди деца и щото ви попадне,
дори предметите обрядни, (захвърляли сте във реката —
не ви потрепвала ръката. Накрай от тия лудории
брамините се уморили и прокълнали ви тогава:
каквото хвърлите, да плава на мястото си, дето падне.

Захвърляйте скали грамадни — проклятието ще ви влезне
във работа над тия бездни, вие, другите, носете
в ума си за олтар нозете на Рама — лотосови листи.

Гори изтръгвайте! Скалисти чукари хвърляйте в морето!“

И викна войнството, обзето от радост и от мощ голяма:

„Ура! Напред! Хвала на Рама!“

Доха

Търчат насам-натам маймуни, мечки,
подхвърляйки като в забава проста

изтръгнати дървета и балвани
на Нал и Нил, които зидат моста.

Чонай

Маймуните изтръгват цели
скали, в небето връх опрели. Ловят ги леко Нил и Нал
подобно топки от парцал. С усмивка Рама, вгледан в моста
изрече: „Тоя кът е доста красив и благодатен. Бива
да вдигна тука храм на Шива.“ И тутакси Сугрива — царят
маймунски, прати да докарат отвсякъде жреци отбрани
с вестта, че Рама сам ги кани. Побиха в чест на Шива фалос
и Рама каза тъй: „Нахалост едни твърдят, че съм им скъп
и верни ми били, а гръб обръщат те на Шива, бога,
комуто равен бог не мога да найда в божите чертози.
И който негов враг е, този не ще се види доближен
до мен дори във сън блажен. Не само че благословия
от мен не ще получат тия, които гърбом са извити
към Шива, но и страховити мъчения ги чакат в ада.
На глупавите туй се пада!

Доха

Онез, които смятат, че на Шива
вразите са приятели на Рама, отиват в ада, дето цяла вечност
спасение очакват, но го няма!

Чонай

А който тука, в Рамешвара,
поклон направи, ще прекара во веки в царството на Вишну,
захвърлил тялото си лишно. Възлее ли от Ганг свещена
вода, душата му спасена о, бива в лоното на Шива
и с неговия дух се слива. Служи без хитрости на мен
и ти ще бъдеш награден със част от тая милост, дето
връз мен изсипва я небето. И който зърне моя мост,
въздигнат в Рамешвара, тоз ще плава лесно и добре
в живота — бурното море.“ След Рамовото сладко слово
жреците тръгнаха отново назад по старите си дири
към скитове и манастири. Войските си почете Рама,
а с тях и Нал и Нил, че двама успешно моста изградиха.
Но те със слава се покриха, понеже вожда им самия
въздаде им благословия. Че инак камъните, дето

потъват, теглейки в морето удавници, не щяха кротки
така да плават като лодки. Не го е сторил Океана —
самин ли ще си прави рана! Не е това заслуга сляпа
на ловката маймунска лапа.

Доха

Скали да плават — Рама туй го стори.

Намерят ли се хора да им хрумне на друго божество да се
покланят

освен на Рама, те са слабоумни!

Готов бе мостът и вълните,

доскоро диви, страховити, сега се сгушиха послушни.

Не можеше да го полюшне всевечната стихия бурна.

Маймунската войска се втурна по него силна и велика

и бойните си призови завика. На моста Рама сам застана,

за да обгледа океана. Но още той преди да свари

да хвърли поглед, всички твари изплуваха от дълбините

да зърнат Рама те самите. Чудовища и крокодили,

и змии, дълги триста мили, и други още по-големи,

които в своите коремни спокойно тия биха смлели,

самите следвани от цели стада, по-силни пък от тях,

сега се смесваха без страх и с радост гледаха към Рама.

На тая радост равна няма. И нямаше простори сини,

а само хиляди гърбини, додето Рама поглед спре

в необозримото море. Над тях ечеше екот смътен —

войските движеха се с тътен. Поет не може изнамери

слова за техните размери.

Доха

По моста крачеха гълпи маймуни,

над тях по въздуха летяха други

а трети тичаха по гърбовете

на китове, тюлени и влечуги.

ПЕСЕН ВТОРА
СЪПРУГАТА И СИНЪТ НА РАВЪН ГО СЪВЕТВАТ ДА СЕ
ПОМИРИ С РАМА,
КАТО МУ ВЪРНЕ СИТА. РАВЪН ОТКАЗВА
ВИСОКОМЕРНО.

Чопаї

И Рама с малкия си брат,
загледани към своята рат, след нея тръгнаха с усмивка.
И ей ги вече на почивка отгатак океана спрели
на Рама воините смели. Когато уреди бивак
на острова на своя враг, заръча Рама на войските:
„Идете да се подкрепите, с каквото тука са родили
дърветата, та утре сили да имате, щом почне боят.“
При тая заповед безброят космати воини зашета
в гората. Всичките дървета във чест на Рама разцъфтяха,
завързаха и в миг узряха разкошни плодове големи,
неспазвайки годишно време. Маймуните ядяха сладки
неща и хвърляха с нападки скали към вражеската крепост,
надвиквайки се от свирепост.
А минеше ли там ракшас,
ограждаха го те завчас и караха го да танцува,
отдавайки хвала томува, комуто равен нийде няма —
великия и славен Рама. След туй, решили, че не са му
големи мъките, носа му отхапваха, пък и ушите.
Оттам ракшасите, горките, направо тичаха в палата
на Равън, искайки разплата. И щом от тях научи Равън,
че мост от Рама е направен и че войска е надошла,
той ревна с десетте гърла:

Доха

„Наистина ли има мост дотука?
Нима е вярно, дето го мълвите, че Рама мост е метнал над морето
и вързал господаря на водите?“

Чопаї

Но бързо Равън се съвзе
и гордо стъпи на нозе, показвайки добре пред тях,
че няма той от Рама страх. Ала жена му Мандодари
с поклон повдигна своето сари и вътре в къщи на колени
му каза: „Мъжо разгневени, враждувай само с тез герои,
които сам с ръцете свои или с ума си би надвил.
Послушай ме, съпруге мил, недей враждува с тоя Рама,
че разликата е голяма, а приликата ви е малка:
той — Слънце, ти — светулка жалка.

Всевишният властител Вишну
таи се в образа му скришно, дошъл с божествена заръка
земята да спаси от мъка.

Доха

Падни в нозете-лотоси на Рама!

С добро върни съпругата му Сита. Сина си възцари, стани
отшелник.

Тогава Рама сам ще те почита!

Чопаї

У Рама потърси подкрепа.

Дори пантерата свирепа, щом жертвата ѝ срещу нея
закрачи право, не яде я. О мъжо мой десетоглави,
каквото трябваше, направи: ти много демони затри,
и богове срази дори, навред прослави се с победи,
но знай — божествените веди предписват, щом се състари,
да се оттегли вдън гори монархът и да размишлява
за преходната мирска слава. И твоят ден за там настъпи.
Иди в леса, съпруге скъпи, далеч от страстите в двореца
да мислиш само за твореца на тоя свят и негов страж,
хранител и рушител наш. На Рама драг е, който нему
с любов и кротост отдаде му поклон и слава. Тъй че ти
побързай и го почети, оставил в къщи гордостта си.
За него святите монаси се чистят с пости и митарства,
царе напуцат своите царства,
а ето че при тебе той
дошъл е сам, съпруге мой, и висша милост ти дарява.
Послушай ме и твоята слава, от днеска праведна и свята,

ще прогърми по трите свята.“

Доха

Трепереща, горчиви сълзи лее
в нозете на мъжа си Мандодари:
„Иди се помоли на Рама, господарю,
вдовишка участ да не ме попари!“

Чопай

Тогава взе жена си Равън
в ръце и царствено изправен, показвайки голямата си сила,
задума: „О съпруга мила, от мен по-силен воин няма:
Варуна, Кубер, Агни, Яма надвил съм. В демони и люде
моцта ми страх и ужас буди. От що се плашиш ти тогава?“
Самин отдаде си възслава пред своята съпруга клета
и взе си мястото в съвета от най-изтъкнати велможи.
Разбра жена му, че не може от гордостта си злият Равън
да бъде приживе избавен. Властта на бога на смъртта
обсебва го чрез гордостта. „Е, казвайте, велможи, как
ще срещнем тука моя враг?“ — придворните си той попита.
И те през глъчка страховита завикаха: „Що за въпроси?
Врагът самин храна ни носи — с маймуни, с мечки тук нахълта,
остава само да се гълта.“

Доха

Изправи се Прахаста — син на Равън — и каза му: „О царю, с
тия речи

изпращат те съветниците твои
далече, но не виждат надалече.“

Чопай

Ласкатели са те изкусни,
разтягат угодливи устни, но всичкото това не стига
да спре бедата. Тя пристига. Нима не взехте си поука,
когато бе дошла дотука сама маймуна. Не успя ли,
макар една, да ни подпали направо столичния град?
Тогаз не чувствахте ли глад? Не я изядохте. Защо?
Навреме щеше да е то. На царя галите ушите,
но царството му с туй рушите. На тоя, който се захвана
да прави мост през океана и стори го по начин лек —
на него казвате „човек“ и „дайте да го изядеме“.

Ах, думи думате големи! Това, което ще ти кажа,
не е от страх пред сила вража. Лъжци на властника в угода
ще наидеш много из народа. А умните се слушат трудно,
затуй не е и много чудно, че рядко някой пред престола,
изрича истината гола. Вестител изпрати при Рама.
Върни му Сита. Изход няма.

Доха

Навярно той обратно ще се върне,
когато върнеш му обратно Сита. Не стори ли така, тогава тръгвай
и бий се с него в битка страховита!

Чопай

Послушай моите съвети:

от тез възможности и двете прослава ще ти изковат.

Подскочи Равън и гневът у него като огън лумна:

„Какво говориш, твар безумна!

Та тебе още отначало

съмнение те е разяло. Не искам да те виждам тука,

о бурен, който край бамбука увиваш Се, за да му спреш

неудържимия растеж!“ Синът на бащиното слово

отвърна с още по-сурово: „За смъртник-цар и смъртник-царство

напразно дирил съм лекарство.“ Обля стъклата вечер бледа

и Равън, като се загледа към своите двадесет могъщи

ръце, отправи се към къщи. На най-високите могили

на Ланка, кули извишили, блестяха златните палати

на Равън, приказно богати. И щом пристигна, на колени

запяха ангели пленени и затанцуваха апсари,

развяла всяка пъстро сари.

Доха

Сто пъти повече от бога Индра

с наслади райски Равън се опива.

Макар че силен враг над него висне, нехае му душата горделива!

ПЕСЕН ТРЕТА
ПЪРВАТА СТРЕЛА НА РАМА ПОЛИТА СРЕЩУ ЛАНКА.
ДЕСЕТОГЛАВИЯТ Е СМУТЕН,
НО ГОРДОСТТА МУ СИ ОСТАВА БЕЗМЕРНА.

Чопай

Пред боя Рама бе извел
войските си на връх Сувел — висок, в треве обраснал, равен,
от тоя миг насетне славен. Лакшман самин се залови
цветя да трупа и треве — на брат си да направи ложе.
Застла го с антилопски кожи. И Рама там се прислони —
съсъд на всички добрини. Глава положи да почива
на коленете на Сугрива. Лъкът отляво, а колчанът
отдясно — в миг да бъде хванат. С ръцете си великолепни
стрели реди. Съвет му шепне съюзникът му Вибхишан,
допрял ухото дивно с длан. Ангад и Хануман нозете
му галят, от възторг обзети. Лакшман зад царственото рамо
приседнал е покорно. Само колчанът му на храбър воин
се люшка вечно неспокоен.

Доха

Така на връх Сувел седеше Рама —
на милост и на доброта съсъдът.
Блажени бяха воините, дете
до него близко можеха да бъдат.
От изток се подаваше луната,
по свода тъмен своя път поела.
И каза Рама: „Пак не се уплаши
луната. Вижте — като лъв е смела.

Чопай

Далече в източна посока
луната в пещера дълбока
живее, откъдето всяка
привечер втурва се към мрака, тъй както лъв към слона бесен.
Разкъсва го. В леса небесен след туй отива на разходка,

пристъпвайки с походка кротка.
Блестят седефени звезди —
красавицата-нощ реди
на шия бисерни гердани,
та по-пленителна да стане.
А виждате ли там едно
на месеца личи петно?
Да каже кой каквото смята
за туй петно върху луната.“
Сугрива рече: „Тая сянка
върз светещата й осанка
я хвърля нашата земя —
не си я прави тя сама.“
Отвърна други малко плахо:
„Разправят, злият демон Раху
побой нанесъл на луната,
та туй петно е синината.“
А трети: че когато Брама
създавал Рати, за да няма
от нея по-красива дева
за брак със бога Камадева —
от шепа лунна пръст лицето
изваял й. А там, където е гребала дланта на бога,
тъмнее мракът през разтрога. „От друго, братя, са петната,
засенчващи така луната. Отровата й е сестра.
Луната нали е добра — на своята гръд подслон й дала
и там на нея заживяла отровата в голяма яма.
И оттогава — каза Рама — чрез лунните лъчи отрова
изсипва се върз оногова съпруг, осъден на разлъка
със своята любима. Мъка наливат те в душата
и на съпругата, горката.“

Доха

Синът на Вятъра тогава рече:
„Луната като предана робиня в гръдта си твоя светъл образ носи

от него пада тая сянка синя.“
С усмивка лека отговори Рама

на тая Хакуманова възхита и гледайки на юг, домът на добрините
обърна се към цялата си свита:

Чопай

„Погледайте приятна гледка:

на юг светкавица засветка сред гъсти облачни грамади.
След блясъка ѝ се обади тътнеж, като че ли вали
порой от падащи скали.“ Отвърна Вибхишан: „О Рама,
ни гърмел там, ни облак няма,
ами сред двора на палата
на остров Ланка по средата е седнал Равън людоеда
и зрелища забавни гледа. Прилича неговият шатър
на облак чер, издут от вятър. Светкавицата беше само
от обещите на жена му. И гръм не тътне, а цимбали,
във чест на Равън зазвучали, и лютни слушаш в тоя миг,
о господарю наш велик.“ Засмя се Рама, че такава
огромна гордост обладава врагът му и с ръка изкусна
стрела към столицата пусна.

Доха

И шатъра, короната и двете
блестящи обеци на Мандодари
пред смаяните погледи на всички
с една-единствена стрела удари.
И чудото извършила, стрелата
обратно се завърна във колчана.
Вместо веселие в дома на Равън уплаха и съмнение настана.

Чопай

Не беше земен трус, ни буря.

Какво тогава прекатуря корони, шатри, обеци?

Мълчат смутените бойци на Равън, невидели даже
оръжие да блесне враже. И страх сърцата вледени,
че туй е знак за лоши дни. Но царят им десетоглави
съвзе се бързо и направи
шега за бодрост от това:

„Да беше паднала глава, а то корона падна само.

Не е нещастие голямо, на място щом са ни главите.

Идете си сега да спите!“ С поклони всички се стопиха
в нощта, сега тревожно тиха. Откак стрелата запокити

на Мандодари обещите, жената нямаше покой.
Замоли пак: „Съпруге мой, навреме с Рама спри враждата,
за смъртен ти недей го смята!

Доха

На Слънчевия род е чедо Рама
и казват ведите, че съчленена във частите на неговото тяло,
заклучена е цялата вселена.

Чопай

Опрял е Рама нейде доле
нозе в подземните подоли, додето челото на Рама
е горе в царството на Брама. Когато с вежди заиграе,
играта на смъртта това е. Слънца сияещи — очите.
Косите — облаци сърдити. А ноздрите му са двоица
звезди — Вечерница, Зорница. Когато с клепки зажуми,
припадат над света тъми. Когато сутрин ги отвори,
сияят земните простори. А ветровете са дъхът му.
Самите веди са гласът му. А устните му — алчността.
Зъбите — богът на смъртта.
Смехът му — туй е суетата
измамлива на съществата. А огънят е негов лик.
А океанът е език. А в лесовете дървесата
са космите му на косата. А канарите извисени
са неговите кости. Вени —
реките сини. А под тях
морето негов е стомах. А адът — задното черво.
Защо гадаем, за какво, когато знае стар и млад,
че Рама е самият свят.

Доха

Сърце — Луната. Брама бог — умът му.
Самосъзнанието — богът Шива. Стихиите са негова природа.
Изпълва всяка твар, дорде е жива.
Така мисли за него, господарю,
съпруге мой, опора на живота.
Падни в нозете на добрия Рама,
не ме прави вдовица и сирота!“

Чопай

Засмя се Равън: „О съпруго,

сега разбирам, че без друго
били са прави мъдреците,
когато казват, че в жените се крият осем тъмни сили,
ако добре са ги броили: припряност, страх, лъжа, измама.
Жестокостта им е голяма, а пък умът им — теснотия.
Измяната им е стихия. И безразсъдството то.
И ти показва кое-що.

Едва ли друг така, едва ли
врага ми може да възхвали във всички негови прояви,
та в страх духа ми да удави. Но тъй като е победен
завинаги страхът от мен и Рама в образа на тия
стихии мога да надвия, разбирам аз, че си желала
на мен да отдадеш възхвала. Съпруго моя сърноока,
макар че с тайнственост дълбока изпълнена бе твоята реч,
прогони ми страха далеч.“ Разбра жена му, че умът
на Равън вече е отвъд и че в отвъдните предели
и тялото ще се пресели.

Доха

До съмване разхвалва се пред нея
с душа от гордост гибелна обзета
и още по-безстрашен от одеде
отправи се направо към съвета.
Не връзва плод безплодната тръстика,
макар че често я поят валежи. Дори и Брама да им е учител,
невежите остават си невежи.

ПЕСЕН ЧЕТВЪРТА
АНГАД ПРИСТИГА В ЛАНКА КАТО ВЕСТИТЕЛ НА
РАМА.

РАВЪН ОТХВЪРЛЯ ПРЕДЛОЖЕНИЕТО ЗА МИР.
СБЛЪСКВАНЕ МЕЖДУ АНГАД И РАВЪН.

Чопай

Когато сипна се зора,
и Рама в своя стан събра най-умните между мъжете,
съвет поиска им: „Кажете
какво сега да се направи
срещу врага десетоглави?“

Тогава каза Джамбаван,
опрял покорно длан о длан:
„О славни, смятам аз при Равън
да бъде пратеник отправен.
И нека бъде той Ангад,
че с ум и храброст е богат.“

И Рама рече му: „Върви
при царя с десетте глави,
Ангаде, умен син на Бали.
Едва ли нужно е, едва ли
съвети да ти давам как
да се държиш към моя враг,
защото знам, че сам умело
ще подпомогнеш нашто дело.
На добър час — това ще кажа.
Отивай в столицата вража.“

Соратха

Ангад пред Рама падна на колени:

„Дори и слаб, о господарю светъл,

тоз, който с твоята милост надарен е, той става океан от
добродетел.

Щастлив съм аз, че ме зачете с тая висока чест, достойна за герои.

Приемам я без страх, защото зная,
че вършат се сами делата твои.“

Чопай

Ангад на Рама във краката
склони се, взе си ги в душата, пое към вражеския град.
Страхът му беше непознат. Едва пристигнал, и на входа
се спречка — буен по природа
със царското синче, което в игри момчешки бе заето. От дума
пряка, та на дума —
обиди казаха си сума
с младежка ярост, още сляпа. Синчето царско вдигна лапа, но той
я хвана и го тласна
върху земята с мощ ужасна. Тълпи ракшаси го видяха, разбягаха
се от уплаха.

Не само не зоват на бой
срещу маймуната герой, но даже влезли у дома си,
мълчат нещастните ракшаси никой дума не отваря,
че мъртъв е синът на царя. Обаче пръсна се мълвата,
че пак е тук оназ космата маймуна, дето изгори
града с палатите дори. Тълпата мислеше унила:
сега с какво ли е решила маймуната да ни накаже?
Ангад не ги и пита даже за улиците към палата —
сама посочва ги тълпата. И всеки гледа да се вгледа
Ангад не в него, а в съседа.

Доха

И ето го, пристигна пред палата.
Оглежда го подобно лъв, защото от спомена за Рама стана храбър
и възпъщение на мъжеството.

Чопай

Повика едного: „Ей, ти,
иди на царя съобщи!“ Когато се научи Равън,
закашля се, от смях задавен: „Я доведете дипломата,
чиято кожа е космата.“ Слуги се втурнаха бегом
и ето в царствения дом на Равън — царя с десетте
глави — Ангад въвеждат те. Ангад разглежда с изненада

владетеля — една грамада от сажди — цял планински връх
с поклащане поема дъх. Ръцете му като стъбла,
челата му — като била. Косите му като лиани.
Уста, уши и нос — вдълбани в скалиста пропаст пещери,
по-зеещи от тях дори. Пред туй страшилище Ангад
не се стъписа нанаяд, а при съветниците влезе —
спокоен и чевръст. Онези наскочаха неволно прави.
От злоба Равън се задави.

Доха

Тъй както лъв сред бясно слонско стадо се втурва и не знае що е
страх,

Ангад при вражите велможи влезе,
поклон направи, седна между тях.

Чопай

И рече Равън: „Е, космати,
разправяй кой си, кой те прати?“ „Владетелю десетоглави,
при тебе Рама ме отпрати.

С родителя ми, господарю,
приятелство ви свързва старо,
загуй желая ти доброто
и тук пристигнах, та каквото
направя, ще е в интерес
единствено на твойта чест.

От род велик си ти. На Шива
въздаде почести такива,
че с Брама дадох ти дар
да бъдеш мощен господар.

Дори безсмъртните надви
начело с Индра. Но, уви, не беше гордостта надвита
от тебе, та открадна Сита — на Рама дивната съпруга
и майка на света. Услуга желая да ти сторя: няма
и с пръст да те побутне Рама, а искрено ще се зарадва.
Вържи на шията си брадва, стисни във зъби стрък трева
и с челядта си след това иди при него, не се бой —
когато види Сита той да води мирно твоя род,
на всички ще дари живот.

Доха

Кажы: «Пред тебе падам, за да бъда
и аз от твоите милости помазан».
Гласа ти скръбен щом дочуе Рама,
от скръб ще те избави и боязън.“

Чопай

„Маймуната затуй ѝ викат
маймуна — враг ѝ е езикът. Нима не знаеш ти, наивник,
че аз съм божият противник и цар на всичките ракшаси?
Кажы сега на чий баща си издънка, та да знам с каква ли
маймуна бил съм близък.“ „Бали така нарича се баща ми.“
Смути се Равън и засрами. „Е, да, познавах го преди.
Той беше славен, но роди отстъпник, дето задушаваша
гората от семейна слава тъй както буренът — бамбука.
О, как не взе да се разпука утробата, а те извади
на свят, изменнико, Ангаде, та не наемник прост, а даже
си станал и посланик вражи. Е, казвай, Бали как живее,
добре ли е, сега къде е?“ Ангад засмя се: „Царю, няма
да минат десет дни и двама с баща ми ще се съберете,
в приятелска прегръдка слети. И той самин ще ти разправи
доколко е в цветущо здраве тоз, който бил е враг на Рама.
Това сърце, в което няма лика на Рама, то загива
в гръдата страхливо колеблива.“

Доха

На моите близки бил съм погубител,
а пък пазител бил си ти на твоите.
Това би могъл сляп човек да каже, а твоите очи са десет двойки.

Чопай

На Рама кланят се такива
безсмъртни като бога Шива и Брама с мъдрите брамини.
Едва ли своите роднини от чест лишава и от слава
тоз, който пратеник му става.
Не знам от тая мисъл гнъсна
защо гръдта ти се не пръсна. Десетоглавият облеци
срещу Ангад очи зловещи:
„Какво да сторя с тебе, зная,
обаче тача обичая.“
Маймуната отвърна: „Знам,

че ти поклонник си голям на правото, та няма нужда
от думи, о крадец на чужда жена. А също виждам как
с посланиците ти си благ.

Ако зачиташе закона,
не трябваше да си на трона след тез нападки срещу мен,
а вдън земята провален.

Видя сестра си без уши,
без нос. Нима не наруши закона, който иска мъст,
като не мръдна даже пръст.

Светът е бивал запознаван,
и неведнаж, о царю Равън, със твоята справедливост. Бях
щастлив и аз, че я видях.“

Доха

„Животно глупаво, не дрънкай дръзко, а по-добре ми погледни
ръцете:

тъй както Раху месеца поглъща,
тъй с тях аз яко стискам боговете.

Във езерото синьо на небето
положих аз да кацне като лебед
върз лотосите на ръцете мои
Кайлаш — високия планински хребет.

Чопай

Кажи, посланико Ангад,
от цялата маймунска рат ще мога ли да найда воин
за битка с мен да е достоен? От своята жена в разлъка
водачът ви изпитва мъка, така че тя го е лишила
съвсем от мъжката му сила. И неговият брат Лакшман,
от тая мъка обладан, за битка малко ще го бива.
Какво да кажа за Сугрива и тебе? Вие сте сурови
дървета и при туй върбови. А брат ми Вибхишан с пъзливи
деяния ще ощастливи войската ви. А Джамбаван —
мъдрец единствен в тоя стан — какво с глава ще стори в боя,
където е решаващ броя на силните. А Нал и Нил
във битка кой е проверил — това не е да зидаш мост.
Така и те са под въпрос. Една от вашите маймуни
е силна само, та срещу ни излязла би и никой друг:
онази, дето идва тук,

та целия ни град подпали.“

Усмихна се синът на Бали: „Нима е истина това, о царю, или е мълва? Да изгори града на Равън, все от герои обитаван, една нищожна твар космата — дебеличка ти е лъжата! Тогоз, когото произведе в ковач на доблестни победи и пред когото ти се свива сърцето, той е на Сугрива вестител най-обикновен. В града ви идва него ден да види и да поразпита къде е пленницата Сита.

Доха

Сега от теб узнах, че е подпалил града ви той без заповед от Рама. От страх не се яви пред господаря, та все се чудехме защо го няма.

Ти всъщност прави думи каза, царю: едва ли лесно ще намерим
ние

сред нашите бойци да сметне някой за чест това, че с тебе ще се бие.

Една войска когато бива силна, противната не трябва да е слаба.

Нима ще вземе някой да похвали лъва, когато той убие жаба!

Ако ли тебе те убие Рама,

едва ли с туй ще стане по-достоеен.

Но ти все пак пази се, че е страшно, човек да срещне в битка гневен воин.“

С лъка на притчите стрелите-думи във Равън се забиваха зловещи, а той отвръщаше — от своите рани изваждаше назад стрелите с клещи:

„Маймуната едно достойнство има — че все едно е кой ще я
нахрани:

нахранена ли е, усърдно служи и предано на своите стопани.

Чопай

Хвала, маймуни, вам, хвала ви,

че вий устройвате забави на своя господар в угода

с подскоци жалки пред народа. Продавате съвсем без чувство

за срам изящното изкуство. Родът ти винаги, Ангаде,
е бил продажен, та отдаде и ти възхвала подходяща
на тоя, който днес ти плаща.

Но аз съм умен, за да зная

таланта да ценя, а тая от теб издрънкана гълчава
едно постига: отегчава.“ Усмихнат рече му Ангад:

„О, да, цениш таланта, брат.

Доказал си го колко пъти.

Щом Хануман уби сина ти, та столицата ти едва ли
ведно с престола не подпали ценейки тия дарби наши,
ти даже с мъст не го заплаши.

Пленен от тия мили нрави,

владетелю десетоглави, реших да дойда тук без страх
и ето на — самин видях, че Хануман бил доста прав:
ни гордост имаш ти, ни гняв.“

Засмя се Равън: „О Ангаде,
с тоз ум баща си ти изяде.“

„Изядох го, сега остава

и тебе да изям, но слава баща ми има на герой
с това, че теб надвил е той.

Та бива ли такава слава

синът му да я помрачава? О царю Равън, я кажи ми,
колцина още носят твойто име? Дали си ти, или съвпада
случайно туй, но знам, че в ада на времето си отишъл
ракшасът Равън горд и зъл, намислил да убие Бали.

Ала деца го задържали и вързали в една конюшна.

Добре че бил великодушна натура тоя воин Бали,

та пуснал го след туй. Така ли? И с друг един на име Равън
е станал случай най-забавен, когото пък Сахасрабаху
е счел за животинче плахо и взел го, за да си играе.

Така ли е било? Така е. Пуластя, родният му дядо,
избавил бедното си чадо.

Доха

За третия стеснявам се да кажа:

държал го е под мишница баща ми.

Та кой от тия равъновци ти си,

кажи ми вярно и недей се срами?“

Чопаи

„Глупако, аз съм оня Равън,
по цялата земя прославян, че вдигах не веднаж и дважд
планинския масив Кайлаш. Геройствата ми са признати
дори от Шива и Парвати. Във дар на тия божества
поднесох своята глава, откъсвайки я като цвете
с ръцете си от раменете.
И слоновете божи даже,
които са несменни стражи и пазят земните посоки,
припомнят си в какви жестоки
сражения се биха с мен,
но всеки биваше сломен: в гръдта ми бивните свирепи
трошаха им се като репи. Аз оня съм, Ангаде скъпи,
комуто щом ногата стъпи къде да е върху земята,
земята почва да се мята, тъй както се люлее сал,
под слонска стъпка натежал. Аз тоя съм. Не си ли чула
за мен, та хула подир хула мълвиш, маймуно опашата,
каквото ти е и лъжата?

Доха

Глупако, хвалиш мъж, а пък намираш, че може тук да бъде
подиграван

от някаква загубена маймуна
един велик владетел като Равън.“

Чопаи

Когато чу това Ангад,
сърцето му завря от яд: „Подлецо, по-добре не дръж
такъв език, че даже мъж, какъвто бе Парашурама,
чиято брадва бе голяма
като голямото море
и там се давеха царе, и който с нея щом понечи,
хилядата ръце отсече на страшния Сахасрабаху —
самият той склони се плахо пред Рама л след туй се скри —
пустинник стана вдън гори.
И ти наричаш Рама мъж?
Помисли ли поне веднъж: дали реката Ганг така
река си е като река. И Камадева — прост стрелец?
Тогава, значи, си глупец. За теб и кравата Камдену

животно е обикновено, когато е свещена крава — желанията изпълнява. Дървото калпаврикш и то ли е като простите тополи? Храна когато се дарява на свят брамин, нима тогава се прави просто милостиня или това е дар-светиня? Нима напитката амрита за просто питие се счита? Или си мислиш от заблуда, че проста птица е Гаруда? Нима е камък чинтамани, когато всички възжелани мечти осъществява той? Отговори ми, драги мой. А горе царството всевишно, където обитава Вишну, ще кажеш ли, че представлява и то каква да е държава? Така и верността към Рама, да знаеш, нищо общо няма с обикновената изгода, а благодат е за народа.

Доха

Тоз, който стъпка твоите градини
и твойта гордост, и града подпали,
и твой син уби, кажи ми, царю,
маймуна проста ли е той? Едва ли!

Чонай

Не се гордей, недей хитрува —
иди се поклони томува, комуто ако бъдеш враг,
да знаеш, царю, няма как да те избави даже Брама
или пък Шива с Брама двама. Недей говори думи празни,
че Рама като се раздразни и с гняв лъка си улови,
ще паднат твоите глави закуп пред нашата войска.
Ще се обръща ли така езикът ти бърлив тогава —
възхвали сам да си раздава? Ще ритат твоето главище
маймуните като в игрище нашир по бойното поле.
Побързай, царю, та докле е време Рама навести —
на кротки Рама не мъсти.“ Огнището от гняв, което
на Равън палеше сърцето, сега така се бе разрасло,
като че ливнаха му масло.

Доха

„Не знаеш ти за брат ми Кумбакарън,
ни за сина ми, та си нямаш грижи.
Надвил съм с тях дори самия Индра
и всичко, що се движи и не движи.

Чопаѝ

Направил мост през океана
водачът ти и вече стана велик герой, нали, глупако?
Та значи ли това, че всяко нищожно птиче, щом премине
морето, вече исполин е?
Ръцете ми са океани.

На дъното им най-отбрани мъже намериха си края
и даже жители на рая. И още няма го храбреца,
и още няма го плувеца, способен читав да излезне
от тия двайсет морски бездни. Безсмъртните вода ми носят,
та как ли да не ме ядосат хвалбите ти към тоя Рама,
които вече нямат срама! Та щом е толкова юначен, —
защо тогава дири начин чрез пратеници изглупели
врага си с обич да спечели? В ръцете ти ме погледни,
които вдигат планини, та после си разхвалявай вожда,
и то където му подхожда.

Доха

Кои герои равни са на Равън?
Не ще намериш никъде такива — главите си на жертвената влада
съм слагал сам, свидетел ми е Шива.

Чопаѝ

Когато хвърлих си главите
сред пламъците страховити, върху челата някой сложи
с невидим въглен букви божи, че щял съм от ръка човешка
смъртта си да намеря. Смешка си прави Брама — остарява
горкият, вече проличава. А ти изкарваш ми голям
герой водача си. О срам!“ „По цялата земя голяма
по-срамежлив от тебе няма —
за своите постъпки смели
ти даже дума не обели. Че рязал си си сам главите
и че си вдигал планините — в гърдата си ти го запечата.
Не скъса ни веднаж печата на своята скромност. И хвалби
по свой адрес не разтръби. Навярно там се беше скрила
и тая великанска сила на твоите ръце, та Бали
те тръшна просто като пале. Но друго питам те: понеже
и фокусникът често реже главата си, нима и той
почита се като герой?

Доха

Играят сума нощни пеперуди.

Магаретата мъкнат тежко бреме. Но можем ли, о глупави, кажи ми,

за туй герои да ги наречеме?

Чопай

Изслушай ме, Десетоглави,

защо при тебе ме отпрати владетелят ми — не да моли

за твоята любов. Защо ли притрябвала му е? И не

на тебе той в любов да се къдне. Повтаря той: не е похвала,

ако лъвът срази чакала. И помнейки добре това,

понесох аз — макар едва —

обидите ти. Инак щях

да те направя пух и прах, отвеждайки оттук честита

при Рама пленницата Сита. О, знам какъв юнак си ти —

жена самотна похити,

но пак уплахата те хвана,

та хукна чак зад океана. Не знаеш мярка в гордостта си

от туй, че цар си на ракшаси. Но аз слуга съм на Сугрива,

а той до Рама вечно бива и вечно вкусва благодат“.

И още каза му Ангад: „Боях се за честта на Рама,

а инак — вече да те няма.

Доха

Бих тръснал страшно тебе на земята,

до крак изтребил твоите войскари,

града ти разорил бих и в добавка

към Сита бих откарал Мандодари.

Чопай

Добре, но ако туй направя,

широко ли ще се прославя? Нима минава за храбрец

тоз, който вдига към мъртвец оръжие. Защото знай се,

че следните четиринайсе човешки видове приживе

се считат мъртви, а не живи: развратници, пияници, глупци,

недъгави и подлеци, хулителите зли на Вишну,

клюкарите, които скришно петнят другари и съседи,

онез, които хулят веди, брамини и самия Брама,

онези, за които няма от тялото по-важно нещо,

които мъчи ги зловещо гневът, лъжата, завистта
и даже просто старостта, и който друго на съд
полага, а е сам съсъд
на греховете. Всички тези
са мъртъвци, но не в ковчези. И тъй като си между тях,
злодейо, аз не пожелах да смъкна твоите глави,
но повече не ме гневи!“ Подскочи Равън: „Ах, маймуна
с такава мъничка муцуна какви големи думи плещи!
Та на кого ще се опреш ти, на Рама ли, да те спасява —
ни сила има той, ни слава.

Доха

Баща му сам го сметна за бездарен — в изгнание в горите го
прокуди.

Раздялата му с младата съпруга
у него мъка и уплаха буди.
Не се гордей с водача си, маймуно,
недей напразно нему се осланя:
с такива като твоя Рама тука
ракшасите си денонощно храня.“

Чопай

На тия думи нечестиви
Ангад така се възпротиви, като човек, дочул лъжлива
и хулна реч към бога Шива, а то по грях се изравнява
почти с убийството на крава. Удари с две ръце земята
и тя разтърси се, земята, така че мигом изпопада
съветът царски в изненада. Единствен прав се задържа
владетелят, но не можа Короните си да опази
и те затропаха с елмази
по пода. Пъргаво подскочи
след тях по каменните плочи владетелят да си ги вземе,
но нямаше за всички време. Ангад замахна и запрати
от Равъновите палати към Рама няколко от тях.
В маймуните събуди страх: „О, господ сипе ни отгоре
по пладне град от метеори! Или пък Равън запотири
към нас безмилостни секири!“ Усмехнат Рама отговори:
„Не са туй нито метеори и нито брадви от небето,
и нито Раху, нито Кету, а Равъновите корони

вихрушка сякаш ги подгони от собствения му палат.
Това е дело на Ангад.“

Доха

Синът на Вятъра събра ги бърже
и сложи ги на Рама пред нозете. Маймуните засенчват поглед с
лапи —

че като ярко слънце всяка свети.

Десетоглавият оттатък с ярост
крещи: „Ракшаси, тичайте веднага,
проклетата маймуна заловете
и здраво дръжте я да не избяга!

Чопай

Напред, о воини герои!

Гонете враговете мои! Да рухнат смазани под ваште
оръжия! Маймуни яжте и мечки яжте до насита!

Носете слава страховита на своя цар. Да изметеме
омразното маймунско семе!

Пленете живи тия двама

отшелници Лакшман и Рама!“ Ангад възпламна в гняв голям:

„О Равън, как не те е срам, когато виждаш мойта мощ,
да думаш думи, дето грош им е цената, людоеде?

Какво бълнуваш за победи и дрънкаш призови за поход,
женкарино, разплут от похот. Крадецо на жени, над теб
кръжи смъртта, а ти свиреп зовеш я да побърза май

на твойта реч да тури край, та да не думаш с ум помътен,
че Рама бил човек и смъртен. Каж ми, как при таз грамадна
лъжа езикът ти не падна? Но нищо, в битката нали,
когато се потърколи главата ти и се затътри,
езикът ти ще бъде вътре.

Соратха

Тоз, който Бали някога прониза
с една стрела, нима е смъртен слаб?

Ти с двадесет очи си, но излиза,
че с дваисетте напълно бил си сляп.

За твойта кръв стрелите му са жадни
и жив оставям те заради тях. Додето понесат се безпощадни
към теб, злодейо, трепери от страх!

Чопаї

И не по милост на съдбата
оставям твоята зъбата муцуна читава и здрава,
а Рама не ми разрешава да хласна теб, о твар презряна,
и острова ти в океана.

Прилича Ланка на смокиня

узряла, плаваща сред синя вода под синкав небосвод.
А ти си червей в тоя плод. Маймуна съм непридирчива:
смокинята, макар червива, изял бих, царю, без забава,
но нямам заповед такава.“ Засмя се Равън: „Ей, гадино,
къде научи толкоз fino да лъжеш? Помня, че баща ти
лъжи такива опашати не знаеше. А ти откак
пресели се при моя враг, превърнал си се на дрънкало.“
Ангад отвърна: „Да, изцяло си прав, че само думи плещя,
вместо езика ти да вклещя във лапи и да го откъсна.“
Отново с крак земята блъсна Ангад и викна горд и строг:
„Предлагам ти такъв облог: войската връща се обратно
и Рама губи безвъзвратно пленената от тебе Сита,
ако човек от твоята свита крака ми може да отмести.“
И викна Равън: „Я излезте, герои мои, та хванете
не за ногата — за нозете нахалницата опашата
и я хласнете о земята!“

Синът му Индраджит и други,
придворни с име и заслуги, се втурват с радост към Ангад.
Унило връщат се назад. Напразно мишците си гръдни
напряга всеки да помръдне побития маймунски крак.
Отиват си, пристигат пак — напразно, както слаби люде
не могат своите заблуди изтръгна никога от корен,
а все им служат с дух покорен.

Доха

Стопи се бързо вражеската гордост — кракът на напъна им не
поддаде.

Така и праведникът не отстъпва
от своя път пред никакви прегради.

Чопаї

Смутени от Ангадовата сила,
съветниците седнаха с унила въздишка. Равън се изправи

самин и два̀сетте кора̀ви рѣ̀це протегна към Анга̀д
кра̀ке му да свлече на̀зад.
Анга̀д му каза: „Слу̀шай, клѐти,
ма̀кар че па̀даш ми в нозете, спасение за тебе няма —
па̀дни в нозете, но на Ра̀ма!“
Изгуби силата си Ра̀вѣ̀н,
на̀зад се вѣ̀рна обезсла̀вен и хубостта му избледня
ка̀то лу̀ната през дѐня. Гла̀ва навел, на трона седна,
поха̀рчил ся̀каш и последна жѣ̀лтица вече от хазната,
до̀скоро толкова бо̀гата.
Ду̀ша е Ра̀ма на всѐмира,
за̀туй вра̀гѣ̀т му не на̀мира по̀кой и мир, до̀дето дѝша,
а ина̀к вку̀сва милост вѝсша.
По̀ знак на нѐговите вѐжди
звезди ру̀шат се и на̀дежди или се ра̀ждат дру̀ги нови,
за̀ гибел и жѝвот гото̀ви.
То̀й ка̀мѣ̀ка в трѐва преврѣ̀ща
и по̀сле в ка̀мѣ̀к тая съ̀ща трѐва. За̀туй и вра̀говете
безсѝлни бѣ̀ха пред нозете на пратеника му Анга̀д.
Анга̀д на мѣ̀дрост бе бо̀гат,
но нѐго не по̀слуша Ра̀вѣ̀н,
пред гибел скоро̀шна изпра̀вен. Анга̀д, потѣ̀пкал гордо̀стта му,
си трѣ̀гна и му вѝкна само: „От мен ще си на̀мериш кра̀я,
но след ка̀то си по̀играя!“ Мѣ̀лчеше Ра̀вѣ̀н с тѣ̀жен вѝд:
сѝнѣ̀т му вече бе убѝт, а и бо̀йцѝте мѣ̀ртва бѣ̀ха,
ма̀кар и само от у̀пла̀ха.

До̀ха

За̀радван, пратеникѣ̀т на Су̀грива,
че вра̀жеската гордо̀ст тѣ̀й потѣ̀пка,
в нозете-лото̀си на Ра̀ма па̀дна,
трѐперейки, но от прѝятна трѣ̀пка.
А пѣ̀к на дѐмонския ца̀р в нозете
жѐна му па̀дна Ма̀ндодари в но̀щта, изпѣ̀лнена от мра̀к и у̀жас,
повта̀райки му па̀к мо̀лбите ста̀ри.

Чо̀пай

„Сѣ̀пруже — каза Ма̀ндодари, —
нѐщастие ще се сто̀вари

връз твоя трон вместо прослава,
ако войната продължава.
Какво очаква ни, какво,
щом липсваше ти мъжество да минеш простата черта,
Лакшман която очерта на времето около Сита?
Войската ти ще бъде бита. И как ли може другояче,
когато простите разузнавачи на Рама подвизи такива
извършват: Хануман убива сина ти Лакш и цяла Ланка
подпалва, сякаш е паланка,
Душата ти е възгордяна
сега, но где тогава дяна безмерната си ужким сила,
която враговете смила? На смъртен Рама не прилича —
стрелата му срази Марича. Ами на сгледата на Сита,
кажи, не се ли ти опита съперник да му бъдеш, а?
Ала с посрамена душа едва в земята не потъна,
когато той лъка опъна и Сита стана му жена.
Защо си мислиш, че с война сега ще го надвиеш? Даже
сполучи Рама да накаже сина на Индра, та едното
око извади му, защото започнал бе да се съмнява
във силата му величава. Ами сестра ти Шурпанака
нима с отрязан нос не плака пред тебе, но наместо срам
изпитваш гордост ти невям.

Доха

Срази Вирадха, Кхара и Душана
и с първата стрела прониза Бали.
И всичко туй като в игра го стори.
Не е той простосмъртен, не разбра ли?

Чопай

Успя водите да завърже,
премина океана бърже и ето го сега, завзел
с войниците си връх Сувел. Посланик за добро изпрати
и той погуби гордостта ти, подобно лъв, кога връхлита
връз слонове със страховита
стремителност неотразима.
Тоз, който пратеници има като Ангад и Хануман,
нима не е богоизбран? А продължаваш пак и пак
да бъдеш ти на Рама враг и да твърдиш, че той е смъртен,

самият ти към смърт запътен. Смъртта не удря ни с тояга,
а най-напред ръце протяга към ум, разсъдък, вяра, сила
и след като ни е лишила от тях, умираме тогава.

Към тебе вече приближава — в ума ти, пълен с мисли тъмни,
е нощ и няма да се съмне.

Доха

Града ти той запали. Двама сина
уби. Недей враждата продължава,
а възвърни съпругата му Сита,
за да възвърнеш прежната си слава.“

Чопай

Посрещаше с усмивки зли
от нея думите-стрели владетелят и сутринта,
повикан всъщност от смъртта, зае си мястото в съвета,
изпъчил пак снага напета, сменил предишния си страх
с увереност и с дързък смях.

ПЕСЕН ПЕТА
АТАКА СРЕЩУ КРЕПОСТТА.
АНГАД И ХАИУМАН ПРОНИКВАТ В ЛАНКА,
ИЗВЪРШВАЙКИ ГОЛЕМИ РАЗРУШЕНИЯ.

Чопай

Посочи Рама н ч Ангад
да седне близо като брат и каза му с любов: „О сине,
постъпката ти порази ни —
на своя род венец е Равън,
навсякъде е той прославян за мускулите си корави,
а толкоз лесно ми направи подарък четири корони.
Разправяй как му ги отрони.“
„Не са корони царски те,
ами това са четирте достойнства — белег на царете,
сега от тоя цар отнети: даруване на приближени;
наказване на провинени; талант за сладкодумни речи;
талант чрез козни да се пречи на вражето единство. Тези
опори, важни за стратези,
сами напуснаха врага ти —
към тебе всяка се упъти.

Доха

Отвърнал се е Равън от нозете твои, смъртта изцяло вече го
обсеби,

затуй и всяка добродетел го напусна,
отправяйки се, царю мой, към тебе.“

Изслуша Рама своя вестоносец
и радостно усмихна се на тази
красива мъдрост. После го разпита
каква е крепостта и как се пази.

Чопай

Тогава своите командири
събра водачът да подири от тях съвет с каква атака
да почнат боя, като всяка от четирте врати се пази

така, че враг да не пролази. Сугрива и водачът мечи оттеглиха се недалече, последвани от Вибхишан, за да обмислят своя план. Разбраха се, че ще напада вратите с четири отряда великата свещена рат. След туй на всеки нов отряд водач отделен назначиха, комуто пламенно разкриха божествения лик на Рама и всеки втурна се с голяма решителност към своята група. Щастливо множество се струпва край Рама, викайки: „Напред! Ура! Градът ще бъде взет!“ Крещят, на страшен бой решени. Отеква рев, бучи ръмжене. Познават те мощта на Ланка, ала залязва всяка сянка от страх. Огрыва ги надежда — самият Рама ги повежда. Подобно облак окръжава града на вражата държава тълпа от мечки и маймуни, сега превърнали муцуни в тръби, в литаври и тимпани, тръбящи боят да захване.

Доха

„Ура! Победа за Лакшман и Рама.

Ура! Напред! Победа за Сугрива!“ Крещят маймуни, мечки с цяло гърло.

Викът им облаците чак пробива.

Чопай

Настана в Ланка шум и смут.

Десетоглавият, надут от гордост, се разсмя: „Я вижте — дошло маймунското пълчище. Това се казва вече смелост.

Сега за всяка наша челюст ще има работа голяма.

Какъв добър баща е Брама — храна ни праща право в къщи.

Излизайте, търчете, дръжте и яжте мечки и маймуни, сами задали се срещу ни!“ С държанието си превзето, приличаше на прилеп, дето с нозе нагоре спи и смята, че тъй подпира небесата. Викът му мигом във изведе

подвластните му людоеди с тризъбци, с пики, с боздугани и кой каквото още хване. Търчат подобно на орли, които рижави скали отгоре счели са за мърши.

Не знаят те, че в тях ще свърши на всеки лешоядец клюна.

Скала е всякоя маймуна.

До х а

Стоят по бойниците милиони
ракшаси, с лъкове въоръжени
и други с копия, с тояги, с брадви, с топори, с алебарди и
ръжени.

Чонай

Приличаха по крепостните кули
на облак чер, кога затули със сянка тъмна и бухлата
Сумеру — планината свята. Сърцата тръпнат, разиграни
от екота на барабани, литаврен звън и тръбен вой,
зовящ войниците на бой. И който имал е кураж,
куражът му нараства дважд, а който е с душа страхлива,
уплашен трижд се свива. Ракшасите отблизо вече
съглеждат полковете мечи и гъстите тълпи маймуни,
понесли се като тайфуни към Ланка, режейки си проход
направо през скалите с грохот. И всеки воин хапе устни,
заканва се да не пропусне врага дори през своя труп.
Отсам — събират се накуп и викат: „Рама побеждава!“
Отвъд на Равън викат: „Слава!“ Ракшасите захвърлят цели
скали, но ловките и смели маймуни с лапи ги ловят,
обратно мятат ги отвъд.

Чанд

Маймуните и мечките ловят огромни
скали и връщат ги на своите съседи
зад крепостния вал, поваляйки ги долу, заплашвайки останалите
людоеди.

Катереха се лесно младите маймуни
по крепостта на Равъновата държава,
по кулите на храмовете нейни даже
и пееха оттам на своя вожд прослава.

Доха

В тълпи големи и поединично
маймуните надвиваха навред.
А рухнеше ли някоя сразена,
тя падаше, държейки людоед.

Чонай

Разбити вече до провал,
напускат крепостния вал печалните бойци на Равън,

подобно облак чер, отвяван от буен вятър напосоки.
Маймуните крещят с високи победни гласове след тях:
„Ура! Не знае Рама страх!“ А пък жените от уплаха
из цяла Ланка заридеха, кълнейки царя си: „Такъв
злодей ни управлява — кръв и смърт способен да стовари
връз къщите ни и пожари.“ Узнал, че войнството му бяга,
Десетоглавият веднага пресрещна ги отвън и с гневна
заплаха викна, не, а ревна: „Тоз, който изостави боя,
аз лично ще понижа с моя
ужасен меч. О подло племе,
живяхте тука сред големи удобства, вкусвахте наслади,
а битка като се зададе, врагът дори и не срази ви —
сами побягнахте пъзливи!“ И в срам поеха те обратно
със мисълта, че е приятно и сладко да умре войника,
отечеството щом го вика.

Доха

И влизат в боя с пики и секири —
на Равън да покажат те какви са
признателни войници и безстрашни.
Маймунското пълчище се стъписа.

Чопай

Уплашени от тоз обрат,
търчат маймуните назад, макар че после ще успеят
врага си пак да надделеят. И питаха се с глас унил:
„Къде се губят Нал и Нил? И Хануман, Двивид, Ангад —
цвета на цялата ни рат?“ И тъкмо помощ бе му нужна
оттатък при вратата южна, научи Хануман, че бяга
войската му назад. „Поврага!“ — протътна той, пое си дъх,
и грабнал цял планински връх, замери в смъртоносен яд
сина на Равън — Меганад. И колесницата с коларя
премаза, та синът на царя без малко също да умре
от удара му, но добре,
че друг колесничар го метна
в двуколката си бързолетна и го откара у дома му,
и тоя бяг спаси го само.

Доха

Ангад узна, че Хануман самичък

върху стената се е озовал, затича се, присниши се, подрипна и ето го на вражеския вал.

Чопай

В душите си с лика на Рама
и с гняв велик нахлуват двама в града. Откъртват от палата
кубета в бисер и позлата и правят ги на пух и прах.
Самият цар изпитва страх, а пък жените — те горките
безумно удрят се в гърдите и викат: „Идат две маймуни,
светът събаря се върху ни!“ От стряха скачайки на стряха,
на Рама силата възпяха. След туй от златни колонади
колона всеки си извади и с нея гневно взе да буха
врага до гибел и разруха. Обезумялата войска
с ръце гromяха и с крака, крещейки: „Равън не прослави
божествения Рама. На ви сега заслужена награда,
и с лихва, както ви се пада!“

Доха

Залавяйки отделни людоеди,
един о друг ги блъсваха двамина
така, че им отхвъркнаха главите
при Равън като съдове от глина.

Чопай

А хванеха ли някой главен
водач, той биваше отправян по въздуха в самия стан
на Рама, дето Вибхишан изреждаше им имената,
а Рама — дом на добрината — изпращаше във рая всеки
и не за малко, а навеки. Мечтал би само всеки йога,
душата си отдал на бога и праведно живял, да има
такваз съдба недостижима. В ума си Рама тъй си каза:
„Врагът почита ме с омраза, та заслужава той за тая
достойна почит място в рая.“ Не зная в цялата вселена
душа такава извисена? И ако още по всемира
противник неин се намира, умът му е заспал в заблуди
и няма той да се събуди.

ПЕСЕН ШЕСТА

ДЕМОНИТЕ ПРИБЯГВАТ КЪМ МАГИЯ. РАМА РАЗПРЪСВА МРАКА С ОГНЕНА СТРЕЛА.

Чопай

Узнал, че Хануман с Ангад
са влезли в демонския град, зарадван Рама ги сравни
със две огромни планини, които скачат в океана
сред стълбове вода и пяна.

Доха

Когато слънцето се скри на запад и крепостта потъна в тъмна
нощ,

с един отскок двамината герои
се озоваха пак при своя вожд.

Чопай

В нозете-лотоси на Рама
склониха се смирено двама. А той погледна ги с любезна
усмивка тъй, че в миг изчезна умората им и за нови
победи бяха те готови. Подир двамината юнака
поеха всички към бивака —
за отдих да поспят след боя.
Но демоните сякаш тоя момент очаквали, добили
от тъмнотата тъмни сили, след тях се втурнаха крещящи:
„Ура за Равън! Дръжте! Яжте мяса маймунски, кости мечи!
Уплашиха се, бягат вече!“ Великата свещена рат,
съзряла лошия обрат, повърна се и пак начена
борбата, гръмко озвучена от викове на командири,
от звек на саби и секири. Телата демонски са с цвят
на тъмна нощ, на черен ад. Маймуните са многоцветни —
из битката току просветне обагрен гръб, корем, глава
и пак изчезне след това. Войските храбри са и двете.
По времето на дъждовете два облака във небесата
реплитат тъй снага космата.
Но Акампан и Атикай —

зловещи демони — накрай послужиха си със магия,
та стана тъмна тъмнотия. Не виждаше се вече кой
е неприятел, кой е свой. Трещяха падащи скали.

Ечаха викове: „Коли, режи, дери, убивай, дръж!“

От кърви сипеше се дъжд.

Доха

От десетте посоки в мрак увити,
маймуните взаимно се зовяха,
но не към битка, както бе доскоро, а викаха се вече от уплаха.

Чопай

Но Рама сети се, че тия
нещастия са от магия. На Хануман и на Ангад
разкри го той и те от яд подобно слонове вбесени
се втурнаха назад, решени макар и в непрогледен мрак
до крак да смажат своя враг, А Рама взе с усмивка блага
могъщия си лък веднага, изстреля огнена стрела
и мигом мракът просветля. Познанието тъй надвива
съмненията и щастлива душата ни се просветлява.
Маймунската войска тогава духа си върна и подбра
назад врага си с вик „ура“, забравила сега умора.
Ангад и Хануман простора раздираха с победен зов:
„Напред, маймуни, в бой суров!“ Достатъчно бе да ги чуят
ракшасите, за да си плюят
от страх веднага на петите.

Стъписаха се те, разбити — оттука мечка ги захапе,
оттам маймуна с ловки лапи ги хваща и върху земята
ги тръшва или пък ги мята далеч навътре из морето
сред пенести вълни, където
изчезват в някой страховит
корем на змия или кит.

Доха

Остатъци, случайно оцелели
от вражеската армия разбита, под резове на мечки и маймуни
зад крепостта подириха защита.

Чопай

На Рама четирте отряда
усетиха, че в миг отпада от тях голямата умора,

щом стопли ги на Рама взора.

ПЕСЕН СЕДМА
ДВУБОЙ МЕЖДУ ЛАКШМАН И МЕГАН АД.
ЛАКШМАН ПАДА ПОВАЛЕН БЕЗ ПРИЗНАЦИ НА
ЖИВОТ.

Чопаи

Десетоглавият повика

съветниците си: „Велика погибел, братя, ни връхлита.
Наполовина е разбита войската ни. Сега кажете
с какво да срещнем враговете.“ И Маляван — на Равън тъста, —
чиято мисъл бе чевръста, макар и в старческа глава,
премъдри каза му слова: „Откак доведе тука Сита,
поличби лоши до пресита връхлитат ни. И тях доведе.
Възпява се в самите веде божественият Рама, сине,
а и в пураните. Ще гине войската ти и още как,
щом станал си на Рама враг.

Доха

С велики демони се той пребори
и повали ги като по-велик. Не е човек, а бог е Рама, който
превъплътил се е в човешки лик.

Пожар е за леса от зли постъпки,
на всички знания е той обител.

И Шива с Брама му слугуват. Кой ли борба да води с Рама би
опитал?

Чопаи

Върни му ти обратно Сита.

Почитай го, ще те почита!“ За Равън бяха зли стрели
тез думи и че го боли, не скри, а се развика: „Старче,
млъкни и махай се. Макар че си стар, заслужено за тия
слова врата ти ще извия. Лицето си самин зачерни,
варди го тук да се не мерне!“ Старикът бавно се оттегли,
прониквайки в бедата: „Негли самият Рама вече иска
смъртта на Равън. Тя е близка.“ Тогава рипна, зъл от яд,
синът на Равън — Меганад: „Ще дам добър урок аз утре

на рижите маймунски мутри. Сега не ще се хваля. Само веднъж да съмне.“ И баща му на царските си колене положи го, едва ли не от думите му хванал вяра, че утрото ще му докара победа над врага и слава. От изток взе да зазорява и слънцето огря табуни неизчислими от маймуни пред градските врати. В халка градът бе стегнат от войска. Като внезапна буря лете вълна от страх и смут измете народ от къщи и палати — на бойниците ги запрати. Забравили страха си, зли, оттам захвърляха скали, дървета, брадви, боздугани — честта си всеки вече брани.

Чанд

Планински върхове изсипват се отгоре и дъжд от обли боздугани е зашибал с гърмовен грохот по гърбините маймунски като в деня на общата световна гибел.

Едни върху стената с демони се вчепкват, а други връщат им обратно канарите

и начаса ракшасите сами умират,
от собствените камъни на пепел стрити.

Доха

И Меганад, узнал, че вража сила
отвсякъде града е връхлетяла,
преграждайки й пътя, вик нададе
и спусна се насреща й от вала.

Чопай

„Къде е царят на Кошала
и брат му, славени от цяла вселена като най-добри
стрелци? Сугрива где се скри? Ангад къде е и Двивид?
И другите от тоя вид смелчаци като Нал и Нил?
И Хануман ли се е скрил — нали бе силен той и смел,
на всяка земна мощ предел? Но най ми трябва Вибхишан,
изменникът — на вража сган продал отечество и братя —
на оня свят да го изпратя.“

Издумал яростно това,
стрела постави. Тетива опъна толкова надире,

че зад ухото му изсвири. И почна бързо да изпраща стрела подир стрела свистяща. Прилича всякоя стрела на змия, само че с крила. Маймуни падат покосени — не може никой да засени гърдта си от самите тях и от пронизващия страх. Не мислят вече за победа, а всеки гледа пред съседа да може да избяга първи, и то през трупове и кърви.

Доха

Пронизваше с по десет остриета
противниците си тоз силен мъж и страшно лъвският му вик
ечеше

по бойното поле нашир и дълж.

Чопай

Синът на Вятъра когато
видя, че войнството косматото отстъпва в пълен безпорядък,
с подскок дори за него рядък скала из корена изтръгна
и зъл като смъртта той тръгна връз Меганад да я стовари.
Но оня мигом го превари, в небето литна, а на пита
двуколката му бе разбита ведно с конете и коларя.
Синът на Вятъра повтаря зова за бой, но Меганад
страхливо дърпа се назад. Вместо към него, той отиде
при Рама, сипейки обиди,
Стрели и боздугани разни.
Но Рама, без да се раздражни, трошеше ги, и то без труд.
От гняв обхванат като луд, задето е безсилен с тия
оръжия, реши с магия да смае Рама. О, заблуда.
Врагът на змиите Гаруда нима страхува се от змия
или пък Рама от магия?

Доха

Магиите на Брама и на Шива
подвластни са на Рама, тъй че как с магията си демон ще го
плаши, освен ако не бъде той глупак?

Чопай

Отгоре пламнала жарава
изсипва или я сменява с потоп от струя многоводна,
пробил самата преизподня. И демони, и демоници
крещят свирепи, страшнолици

сред диви бесовски игри:
„Коли! Мушни! Хапи! Удри!“
И дъжд от кости. И порой
от кърви руква и от гной, примесен с град от камънак.
По пладне той извиква мрак и в миг стъмява се така,
че даже своята ръка човек не вижда. Взе да бяга
войската, сплашена от мага,
ревейки: „Иде гибелта ни.
Ще бъдем в тъмното изклани.“
Погледна Рама с присмех мага,
а своите с усмивка блага. С една стрела му развали
магията. Така в мъгли
Се вбиват слънчеви лъчи
в зори и после не ЛИЧИ от тях дори нищожна сянка.
Войската тръгна пак към Ланка.

Доха

Лакшман в ръката с лък, пламтящ от ярост,
помоли се и Рама разреши му начело на войската да застане,
и хукна той напред неудържимо.

Чопай

Очите му — кървящи рани,
ръцете — цели великани, а тялото му — Хималая,
но алена. И от оная страна задават се отбрани
войници, всички с боздугани, с дървета, с нокти и скали.
Крещят: „Ура! Сечи! Коли!“ Маймуните крещят: „Ура
за Рама!“ Всяка си избра противник, равен ней по сила,
и втурна се напред, решила каквото е решил врагът:
победа пълна тоя път! Свистят юмруци, лакти, лапи
и челюст друга челюст хапе. Маймуните не жалят бърни.
Назад не може да ги върне отчаяният вражи напън,
а над противника изхапан се носи вик: „Удри! Ръгни!
Ръчищата му изтръгни!“ И страшно тоя зов гърми
навред из деветте земи. Насам-нататък страховити
тела се носят без главите. От ужас и възторг обзети,
отгоре гледат боговете.

Доха

Гореща кръв изпълва всички ями,

над нея пръст и прах се наслоява,
застивайки в кора, тъй както пепел
от трупове по жертвена жарава.

Чопай

Тела, от мечове раздрани,
приличаха с червени рани на цветовете от калина —
свесла по десет, по стотина. Лакшман и Меганад във дива
борба се вкопчват. Не надвива обаче никой — с равна сила
природата ги е дарила.

Опита Меганад с измама —
при демоните честност няма, — но скоро го разкри Лакшман
и от омраза обладан, разби му бойната двуколка
с коларя, та дори от болка не смогна оня да изстене.
Под смъртоносното свистене на ударите Меганад
си мислеше: „От тоя свят отивам си.“ И свойта пика
запрати с ярост най-велика и със надеждица последна.
Заби се пиката, заседна в Лакшмановата гръд прекрасна.
Съзнанието му погасна.

Синът на Вятъра — грамадна
скала — сега безсилен падна.

Безстрашни, хукнаха накуп
врази към неговия труп.

Доха

Решиха да го вдигнат, но напразно — Лакшман е Шеша, змията-
крепител

на цялата земя. Назад засрамен
се върна всеки, който бе опитал.

Чопай

Бог Шива каза на Парвати:

„Не може никой да изпрати в света на мъртвите тогова,
чиято ярост е сурова и щом от нещо се разпали,
сама разпалва, без да жали, с пожари пъклени земята
и всички четирнайсет свята. И над промяна, над покой
безпрекословно властва той. Слугуват му човек и бог.
На всичко смисъла дълбок могъл би този да отгатне,
когото Рама с благодатни прозрения ще надари.“
Денят угасна. Свечери. Войската върна се назад

и собствения си отряд започна всеки да оглежда —
един загрижен, друг с надежда.

ПЕСЕН ОСМА
РАМА ОПЛАКВА БРАТА СИ.
ХАНУМАН СЛЕД ДЪЛГИ ПРЕМЕЖДИЯ ДОНАСЯ
ЛЕКОВИТО БИЛЕ.

Чопай

Великият и вездесъщ
владетел на всемира, мъж, но въплъщение на Брама,
попита: „А защо го няма Лакшман? О брате мой, къде си?“
Тогава Хануман донесе трупа му. Рама зариде,
сразен от грозната беда. И Джамбаван бе съкрушен,
но каза: „Лекарят Сушен живее в Ланка. Той ще може
Лакшман дори от смъртно ложе да вдигне.“ Хануман веднага
смалява образа си, бяга и ей го с лекаря се връща
и даже с лекарската къща.

Доха

Сушен в нозете-лотоси на Рама
смирено своята глава склонил е
и казва името на планината,
където расне лековито биле,
Синът на Вятъра полита
да дири билка лековита,
положил на душата в храма —
нозете-лотоси на Рама. Но лекарят бе наблюдаван:
за билката научи Равън, и при магьосника Калнеми
изтича, докато е време. Калнеми тъжно го изчака
да каже всичко и заплака, с юмруци удряйки глава:
„Узнай, владетелю, това; не може никой да попречи
на Хануман. Подпали вече веднаж държавата ни той
пред твоите очи. Не стой бездеен, а се покори
на Рама, та към дни добри съдбата си върни изцяло.
На Рама мургавото тяло в душата ти да е светиня.
Прилича то на роза синя и радва хорските очи.
От гордостта се отречи, и светъл разум да прокуди

нощта на твоите заблуди. Тоз, който времето поглъща,
чиято власт е вездесъща, не може да го покори
врагът му и насън дори.“

Доха

Така се разгневи при думите му царят, че от уплаха каза си
Калнеми:

„Да бях убит от хората на Рама,
а не злодей живота ми да вземе!“

Чопай

Калнеми своя цар послуша
и сред пустинен край, от суша измъчван, езеро направи.
Край него сенчести дъбрави с монашеска обител — кът
за пътник, уморен от път. Вълшебникът с един замах
от демон стана на монах и там застана за измама
на вестносеца на Рама. Обител свята и красива
съгледал, в нея се отбива Синът на Вятъра. Почита
с поклон светеца и го пита: „Ще мога ли да си почина?“
Монахът почва без причина за Рама най-похвални речи:
„Макар отгук да е далече борбата, виждам я и зная,
че Рама ще й сложи края, забил победното си знаме.
Познанието, братко, нам е достъпно свише — божи люде
сме ние, чужди на заблуди.“

Към госта жаден без покана,
поднася пълната си кана.

Отвърща Хануман: „Не може
такава кана уталожити
голямата ми жажда.“ — „Беж
във езерото. После свеж
ела, за да те посветя
в познанието за света.“

Чопай

Политайки в небето, рече
девойката: „От мене свлече проклятие и за отплата
узнай, че не в обител свята те кани тоя твой хазяин,
а в клопката на демон таен.“ Синът на Вятъра веднага
обратно върна се при мага и каза му: „Е, старче святи,
урока после, първо на ти заплатата.“ И с хватка бърза

главата на монаха върза с опашката си като в клуп.
Преди да стане мъртъв труп, възвърна прежния си лик
Калнеми и умря със вик: „На Рама слава, слава, слава!“
Смили се Хануман тогава. Оная планина намери,
но где ли там ще се катери да търси някакво си биле.
Напрегна всичките си сили, изтръгна планината китна
и в нощното небе политна. Съзря го над Айодхя брата
на Рама, храбрият Бхарата.

Доха

Бхарата рече си, че страшен демон
задава се града му да напада.
Лъка си опна до ухото. Прати
стрела в чернеещата се грамада.

Доха

Едва докосна Хануман водата,
чудовище го стисна в мъртва хватка. Уби го той и мигом се
превърна
чудовището в хубавица рядка.

Чопай

Героят мъртъв полетя,
но жива бе му мисълта
за Рама. Сключените устни,
преди дъхът да ги напусне,
възкликнаха: „О Рама, Рама!“
Към него с бързина голяма, дочул такива думи мили,
Бхарата бясно се засили. Притисна го в прегръдки луди
напразно, за да го събуди. Изгубил всякаква надежда,
заплака братът, занарежда: „Съдбата някога лиши ме
от Рама и неутешими страдания ми праща пак.
Ако владетеля всеблаг почитам с тяло, дух и слово,
и той обича ме, отново маймуната да стане здрава!
О Рама, чакаме избава!“ И тя извика, оздравяла:
„Ура за царя на Кошала!“

Соратха

Прегърнаха се воините двама.

Бхарата плачеше щастлив, додето си мислеше за божеството
Рама,

живеещо на всекиго в сърцето.

Чопай

Съвзе се скоро и запита

Бхарата: „Как са Рама, Сита и малкият ни брат Лакшман?“

Изслуша всичко, обладан от мъка той, и завъздиша:

„Наказан съм от воля висша — защо живея, като няма от мене полза брат ми Рама?“ Разбрал, че времето не чака и трябва да се ползва всяка минута, каза му Бхарата:

„Не стигнеш ли преди зората при Рама, делото пропада.

Седни с планинската грамада

на таз стрела. Ще я запратя

завчас при двамата ми братя.“ Синът на Вятъра тогава

от гордост взе да се съмнява дали Бхаратова стрела

с такава тежест би могла да литне. И на колене

реши се да се закълне:

Доха

„Като стрела, о брате, ще политна самият аз натам неудържимо, в гърдта си носейки лика на Рама.“

И тръгна, щом Бхарата разреши му.

Понесъл дивните нозе на Рама

в душата си с любов благоговейна

и мишците могъщи на Бхарата,

над облаците Хануман се рейна.

Чопай

А в Ланка Рама от тъга

превил над брата си снага, мълвеше скръбен и покъртен,

каквото дума всеки смъртен: „Среднощ преваля, а го няма спасението...“ И с голяма любов в прегръдката си яка

го вдигна Рама и заплака: „О брате мой и брат по орис,

не искаше да виждаш горест по моето лице, а ето

че сам препълни ми сърцето със нея. Братко, зарад мен

живя в изгнание, лишен от майка и баща. Защо?

Нали от обич беше то? Къде сега се дяна тая

предишна обич, та ридая

и ти ме слушаш, но лежиш,

не ставаш да ме утешиш. О, ако знаех аз, че злата

съдба ще ми отнеме брата, в гората нямаше да ида

в изгнание, макар обида да бих нанесъл на баща ни.
Човек без дом ако остане, дори без син и без съпруга,
съпруга ще намери друга и втори син ще си роди,
и втори дом ще съгради, но втори брат не ще си наиде.
Затуй вдигни се, братко. Хайде!

Каквато птица би била

Гаруда, брате, без крила или пък слонът без хобот,
такъв очаква ме живот след твойта смърт, ако съдбата
от глупост продължи да смята, че трябва да прекарам още
по-черни дни и черни нощи.

В Айодхя как ще се завърна
без теб. С какви очи ще зърна народа в родния ни град
и как ще кажа, че без брат останах заради жена
за смях на вечни времена. Макар и загуба, жената
нима е загуба пред братата?

Ще легне и връз теб позора.

Кажи, какво ще отговоря на майка ти, когато, брате,
на времето при мен те прати и от ръцете си дори
в ръцете ми те повери?

На майчиния дъх опора

бе ти. Какво ще отговоря на питащите й очи?

Стани ме, братко, научи.“

Тоз, който другите от скърби
избавя, сам от скръб се сгърби.

Бог Шива каза на Парвати:

„На Рама също са познати страданията на човека
и той показва му пътека да бъде благ и милостив
към ближните, дорде е жив.“

Соратха

При тоя плач маймуните обзема
тъга, но Хануман пристига горд,
тъй както сред печалната поема
внезапно еква радостен акорд.

Чопай

В прегръдките си Рама среща
Сина на Вятъра с гореща признателност, додето влачат
към врача билките и врачът приготвя своята настойка.

И ето пак с юнашка стойка след първата целебна глътка
Лакшман се вдига и в прегръдка със Рама сливат се двамина.
Минута даже и не мина — и врача с неговия дом
бе върнат в Ланка мълчешком.

ПЕСЕН ДЕВЕТА
РАВЪН СЪБУЖДА БРАТ СИ КУМБАКАРЪН,
КОЙТО СПИ ПО ПОЛОВИН ГОДИНА, И ГО ВИКА НА
ПОМОЩ.
МАЙМУНИТЕ ОТСТЪПВАТ, СРАЗЕНИ ОТ ВЕЛИКАНА.

Чопай

Узнал за вражата сполука,
заудря с двадесет юмука цар Равън своите глави.
Отчаян тръгна да върви да буди брат си Кумбакарън.
С голяма мъка бе наказан от сън да стане великанът.
Надигна се зловец, обхванат от гняв — смъртта в човешки
облик.

Попита с глас — гърмовен облак:

„Защо, о брате, твоите десет
глави над мене се надвесят като посърнали стъбла?“
Разказа Равън от игла та до конец, че взел е Сита
от Рама и с войска разбита сега за помощ му се моли.
„Кого ли, брате мой, кого ли маймуните не ми затриха.
Войската ми обезглавиха, а ти очакваш да съм бодър.
Атикай, Акампан, Маходър лежат на бойното поле.
Стани! Войната свършва зле!“

Доха

Посърна сам тогава Кумбакарън:

„От теб била е Сита похитена
и щастие очакваш, о крадецо
на майката на цялата вселена.“

Чопай

Защо ме будиш, брате, щом
на щастieto в своя дом докарал си? Друг изход няма —
оставяй гордостта голяма: макар и късно, може пак
към теб да бъде Рама благ. Нима е смъртен земен жител,
тоз, който има за вестител Сина на Вятъра, о Равън.

Грехът ти, брате, няма равен. Защо не каза досега?
Самият Шива е слуга на Рама, брате мой, и двама
прекланят му се те със Брама. Това премъдрият Нарада
на мене сам го изповяда и казвам ти го аз, макар
че то е доста късен дар. А ти ме прегърни сега,
че тръгвам дивната снага на Рама да съгледам сам,
та на очите си да дам награда и блаженство, братко,
каквито в тоя свят са рядко. Снагата тъмна, а пък двете
очи — от лотосово цвете листенца. Рама стапя всяка
греховност, даже и трояка!“

Доха

Внезапно Кумбакарън пак потъна
на дрямката в дълбоките недра
Заръча Равън да пекат волове,
да точат вино в хиляди ведра.

Чонай

И всичко туй набързо глътна
и с гърло като гръм протътна, изправяйки се, Кумбакарън.
Светът се сви, от страх попарен. Пиян от вино и свирепост,
напусна стихналата крепост и сам, без никакъв войник,
към бойното поле потегли с вик. Когато Вибхишан съзря го,
прегърна го и стана драго на Кумбакарън, че намира
при господаря на всемира блажен по-малкия си брат
да служи в святата му рат. „О брате, Равън ме изрита
за туй, че казах му с нескрита
тревога битка да не води
със Рама. Своите несгоди
изплаках тук и със утеха
те за съюзник ме приеха.“
„О брате Вибхишан, къде ти
е годен Равън за съвети,
когато той е във властта
изцяло вече на смъртта.
Хвала на тебе, мили брате,
че първи от рода разбра ти
божествената същина
на Рама, а пък той узна,

че имаме и честни хора —
плати на всички ни позора.“

Доха

Почитай Рама с тяло, дух и слово, забравил всяка гордост и
измама.

Върви си, че смъртта над мене властва и вече чужд и свой за
мене няма.

Чопай

Обратно върна се във стана
безмълвно Вибхишан. Застана смирено той пред красотата
и гордостта на трите свята.

„Задава се с огромно тяло,
за кръв и битка зажадняло,
срещу ни брат ми Кумбакарън —
планински връх, насам подкаран.“ Дочули, гневните маймуни
търчат натам като тайфуни, изтръгвайки гори, балвани
и кой каквото с лапа хване. Стоварваха ги като град
връз Кумбакарън, но назад не се стъписва, както слонът,
когото искат да прогонят от пътя му със дренки дребни.
Успя за миг да го издебне: внезапно Хануман. С юмрук
халоса го и после с друг.

Отчаян рухна великана

и сам главата си захвана, да удря — белег на печал.

Ала внезапно побеснял, подскочи и така удари,

че Хануман дори не свари да охне и се сгромоляса.

На цялата маймунска раса украсата захвърли в прах.

Събори Нал и Нил. След тях — когото смогна да сподире
от най-добрите командири.

Доха

Ангад под неговата сила рухна

и царят на маймуните — Сугрива.

Под мишница го грабна великанът

и тръгна към града да си почива.

Чопай

Бог Шива каза на жена си:

„Дотука Рама поигра си, тъй както птицата Гаруда
играе малко за възбуда с влечугото като с играчка,

преди във нокти да го смачка. Та той способен е в гнева си,
когато само вежди свъси, самата смърт да изяде.
Подобен бой къде-къде лежи под неговата слава,
затуй не се и появява. И който тачи го, томува
ще бъде леко да преплува житейския си океан.“
Свести се скоро Хануман, от пръст отърси дива грива
и взе да гледа за Сугрива. А той, под мишниците свит
на великана, ужким с вид на мъртъв, рипна и лиши
завчас от нос и от уши
убиеца си. С боен вик
нагоре литна, ала в миг убиецът му се досети —
надолу дръпна му нозете и яростно в пръстта го тръшна.
Ала Сугрива скочи с кръшна
извивка и успя да върне
на удара със удар в бърни.
И тича радостен при вожда.
Победен вик го съпровожда.
А Кумбакарън без уши
и нос, решил да съкруши маймуните околоръст,
обратно връща се за мъст, ревейки над полето бойно.
Сега видът му, страшен двойно, отколкото е бил преди,
куража вражи изстуди.

Доха

„Ура за Рама, перла на рода си!“ — крещяха побеснелите
маймуни

и дружно хвърляха връз Кумбакарън изтръгнати балвани и
буруни.

Чопай

Но злият великан срещу им
върви и свършек неминуем намират хиляди бойци
в устата му. Тъй скакалци се губят в тъмна пещера.
Безчислена войска измря под тежките му стъпки смляна.
Единствен само жив остана тоз, който смогна да излезне
през ушните и носни бездни. Уста, търбух — догоре пълни,
но великанът да погълне земята сякаш е готов.
Търчат, не слушат ничий зов пълчищата маймунски, мечи,
напълно разгромени вече.

ПЕСЕН ДЕСЕТА
ДВУБОЙ НА РАМА И КУМБАКАРЪН. СМЪРТТА НА
КУМБАКАРЪН.
ВЕЛИКОДУШНИЯТ РАМА МУ ПРЕДОСТАВЯ МЯСТО В
РАЯ.

Чопай

Научили, че вече бяга
маймунската войска, веднага от Ланка тичат милиони
ракшаси — всеки да догони врага си и да го премаже.
Съгледал множеството враже, насам напират с омраза,
божественият Рама каза:

До ха

„Грижете се за нашите войници,
о Вибхишане, брате мой, Лакшмане,
че аз самин сега ще меря сили
с врага. Часът след малко ще настане.“

Чопай

В ръцете лък, колчан на кръста,
самин срещу тълпата гъста застава Рама и със двата
си дивни пръста тетивата опъва само за забава.
Врагът от нея оглушава.
Избира Рама своите цели
и ей ги вече полетели стрелите му като хвъркати
и черни змейове. Запрати безчет безмилостни стрели
върху изчадията зли. Едни от тях обезглавява
и падат те. А врява до небесата вдигат тези,
в чиято гръд стрелата влезе или ръцете им отчесне,
отнасяйки ги в неизвестни посоки. Други пък нозете
изгубват си. А трети, клетки, не губят нищо, че стрелата
разрязва им за миг телата на хиляди различни къса.
Войската вража се разкъса — ранена влачи се и стене.
Но пак, макар и изтощени, едни изправят се, добили

от злобата си нови сили. Стрела когато се забива
във тях, реват като гръмлива и градоносна хала. Прави
търчат тела, ала безглави. Които още са с глави,
реват: „Гони! Коли! Лови!“

Доха

Разсякла в миг телата вражи, всяка от смъртоносните стрели
железни при господаря Рама най-покорно
завръща се в колчана му да влезне.

Чонай

Когато зърна, че за миг
войската му разбиха, с вик подскочи Кумбакарън. Лъв
издава само рев такъв,
преди врага си да нападне.
Изтръгна планини грамадни и метна ги — под тях да смели
маймуни, още оцелели. Но Рама зърна ги и ето —
додето още са в небето, стрелите си забива в тях,
но не да ги дроби на прах, а връща ги над стана вражи,
та демоните да премаже. Стрела подир стрела излита
от тетивата страховита. Просвредляйки дълбока рана
върху гърдата на великана, стрелата връща се при вожда
, на святата войска. Пробожда светкавица по тоя начин
в небето облака провлачен.

По великана бе потекъл
поток от кръв. Човек би рекъл,
че туй е черна планина
с реки, които в ранина от изгрев слънце са огрени,
загуй са огненочервени. Маймунската войска го гледа
уплашен. Мисли си: победа. Търчат напразно с радост дива —
ракшасът само се подсмива.

Доха

Безчет маймуни хвана Кумбакарън,
ревейки лъвски, лъвски ги раздави.
Нашир и дълж ги мятеше в полето, зовейки брата си десетоглави.

Чонай

Маймуни, мечки — уж могъщи
животни бягат като същи овце. Коя ще се опълчи
сама срещу зъбите вълчи?

Бог Шива каза на жена си:

"Със гръб към страшните ракшаси в безреда тича през полето маймунското пълчище клето. Зове за помощ, ала де я? Търчи подире му злодея. „О Рама, демонът зад нас не е какъв да е ракшас, а образ на самия глад: изяжда всеки наш отряд. Светът потъва му в търбуха. Спаси ни, Рама, от разруха!“ Дочул ги как от мъка плачат, лъка си грабна пак водачът. Войската му назад отмина, а той, поставяйки стотина стрели на сноп във тетивата, на сноп забива ги в снагата на злия демон. Щом допряха о него, хукна от уплаха назад. Под едрия му ръст, полюшнати от земетръс, поклатиха се върховете. Към тях протягайки си двете ръце, изтръгна Кумбакарън скала, но беше изпреварен от Рама, който му отрязва десницата. Но пак с омраза скалата в лявата прихвана, към Рама тръгна великана. Но ето, и ръката лява отрязана се строполява с еднакъв трясък на земята, с какъвто рухва и скалата. И без ръчища, без надежда така посърнал той изглежда, каквато жалка би била, ако остане без крила светата планина Мандара. Но в него погледът на звяра живее — взрян, като че смята да глътне Рама с трите свята.

Доха

Надава вик ужасен Кумбакарън
с раззината уста и всява страх
в маймуните и даже в боговете,
които горе стенат: „Ох!“ и „Ах!“

Чопай

Божественият Рама — дом
на милосърдието, — щом видя, че даже божествата
се плашат, хвана тетивата и чак зад дивните уши
се опна тя, да съкруши веднаж завинаги злодея.
Излитна сноп стрели от нея и зейналата паст напълни,
отворена, за да погълне по други работи. Обаче
не пада демонът, а крачи с огромен сноп стрели в уста
като колчана на смъртта. Тогава Рама отдели
една от другите стрели, която беше много остра,

постави я и гневен доста, опъна своята тетива.
Секунда само след това главата на злодея падна
сред кръв, за кръви още жадна. Търкулна се и се яви
пред царя с десетте глави. Когато Равън я съгледа,
снагата му посърна бледа и пълна немощ порази я.
Така в обречената змия погасва жизненият пламък
без скъпоценния ѝ камък. А там, при битката, отвъд,
безглавата, но страшна плът на Кумбакарън още бяга
срещу маймуните. „Поврага!“ —

с досада Рама рече вече
и тялото надве разсече. И сякаш че разедини
стрелата му две планини и всяка смазваща се свлече
върху тела маймунски, мечи. Душата му с искрица сетна
сияйно огнена просветна и влезе в гърлото на Рама
ведно със силата голяма на великана. Боговете
отгоре хвърляха букети и песни пееха победни,
и удряха литаври медни, на Рама пеейки прослава.
Дочул им песните, тогава дойде премъдрият Нарада.
И той заслужена награда отдаде с дивна реч на Рама
и каза му, че вече няма какво да чака, а е време
и на самия цар да вземе живота. Вникна Рама в тези
слова и в бой отново влезе.

Чанд

Насред полето бойно царят на Кошала
стои. Снагата му е силна и красива,
макар и с капки кръв. По дивното му чело умората на ситни
капки пот избива.

Така е хубав той, че Тулси Дас говори: „Не може да опише тая
красота

дори самият Шеша — земният крепител,
макар че тоя змей е с хиляди уста.“

Доха

Съсърд на злото беше Кумбакарън,
но Рама предостави му обител
във себе си. Безумни са, които
не тачат тоя божи повелител.

ПЕСЕН ЕДИНАЙСЕТА
МЕГНАД ВРЪЗВА РАМА В ПРИМКА ОТ ЗМИИ.
ГАРУДА ГО ОСВОБОЖДАВА.
ЛАКШМАН УБИВА МЕГНАД.

Чопай

Денят угасваше и с мрака
към своя стан потегли всяка от двете армии, та мир
след бой да наиде най-подир. Маймуните добиха сили
от туй, че бяха се явили пред погледа блажен на Рама.
Тъй пламъкът расте от слама. А демоните тая ноц
от час на час изгубват мощ: така с доброто дело става,
когато му въздават слава. Владетелят десетоглави
и десетте гърла си дави в ридания, като прегръща
главата братова. От къща на къща в Ланка плач ечи.
Жени с препълнени очи в гърдите удрят се и пеят,
че бил голям герой злодеят. Дойде тогава Меганад,
комуто стана занаят баща си да успокоява
със утрешната своя слава.
„На мене божеството, тате,
изпрати дарове богати: неудържима колесница
и сила в моята десница. Ще видиш утре, че това
е дело. а не е мътва.“ Нощта премина им в размумка,
а с първите зари задумка по портите на Ланка бясно
маймунското пълчище, тясно сплотено, тъй че няма брой.
Започва следващият бой. Отсам маймуните реват
като самата смърт. Отвъд — изчадията зли на ада,
калени в бой. Напада безумно всяка рат и гледа
смъртта в очите до победа.

Доха

В небето Меганад високо литна
на колесница, правена с магия.
Маймунската войска дочу рева му
и кикота му и страхът смрази я.

Чопай

Замята Меганад отгоре
върху маймуните топори, стрели, скали и алебарди —
не може никой да оварди глава от тоя страшен дъжд,
облял земята изведнъж с потоп оръжия жестоки,
и то от десетте посоки. „Напред! Хвани! Удри! Коли!
Сечи ги с брадви и стрели!“ бойците чуват глъчка дива,
но тоя, който ги убива, невидим някъде се тули
зад облаци като зад кули.

Търчат маймуните с дърво
или скала, ала в какво да метнат всичко туй и где?
Очакват да се подаде и връщат се надире тъжни —
с оръжия, а безоръжни. По всички проходи стрели
забил, врагът обиколи маймуните с голяма клетка.
Ужасна беше тая гледка: все също Индра бог да вкара
в затвор великата Мандара. Страхът бе вече поразил
преди стрелите Нал и Нил и даже Хануман с Ангад.
Стрели изсипва като град синът на Равън. И Сугрива
ранен започва да унива. И Вибхишан изгубва кръв.
Лакшман и той. Пиян от стръв, в небето Меганад се вие,
намислил Рама да надвие. Стрели към него той запраща
и всяка става на свистяща, увиваща се в гривни змия.
О, Рама сам оставя се на тия змеици — с грозните си гривни
да стегнат членовете дивни на тялото му. Сам е Рама
на себе си подвластен. Няма над него друг. Но за забава
понякога си позволява дела човешки. Тъй и в тоя
момент за красота на боя във примката самин се вплете,
но страх обхвана боговете.

Доха

Когато каже името на Рама,
човек развързва всеки жизнен възел, та как ли против неговата

воля

самия него някой би завързал?

Чопай

Бог Шива каза: „О Парнати,
дори които са богати със ум за повече от двама,
и те в постъпките на Рама не могат да прозрат, защото

не се прониква в божеството. Мъдреца със душа честита
не води спор, а го почита.“ Когато Меганад смрази
посърналите си врази, намисли да си поиграе —
на воля да ги наругае и видим се показа той.
Водачът мечи викна: „Стой! Недей се кри, гадино низка.
На място спри, ако ти стиска!“
„Щадих те аз, о стари дядка,
но ти самин подири схватка.“
И ето че тризъба вила,
дъга зад себе си извила от вихър, носи се свистяща.
Но бързо Джамбаван я хваща и тя обратно се забива
в гърдта безкрайно горделива на върлия противник божи
и рухва той, преди да може дори да охне. За ногата
го хваща Джамбаван. Снагата на демона в земята хласва.
Показва Джамбаван, че властва над мечките могъщ владетел.
След туй навежда се, усетил, че още мърда на земята
трупът и яростно го мята да падне в демонския град.
И пред баща си Меганад стоварва се. А тук долита
Гаруда — птица страховита: проведена е от Нарада
на Рама в помощ и отрада.

Доха

Врагът на змиите Гаруда бързо
изяде всяка вкопчила се змия от тялото на Рама и разпръсна
на демона могъщата магия.
Маймунската войска отново грабна
скали, дървета. Хукна страховита
след бягащите демони, които
зад вала в Ланка диреха защита.

Чопай

Когато Меганад възвърна
съзнанието си и зърна баща си, хвана го голям,
до днеска неизпитван срам. Надигна се и се добра
до недостъпна пещера, та никой да не го съгледа,
когато почне за победа на боговете да се моли
и жертви в тяхна чест да коли. Но Вибхишан разбра от свои
доверени лица какво е намислил Меганад. Отиде
веднага с Рама да се види и каза: „Царю мой, недей

оставя тоя чародей и маг проклет да принесе
на боговете жертва. Инак все отвъд града ще си стоим,
че може и непобедим след кладата да стане магът.“
Повика Рама да помагат Ангад, Лакшман и най-добрите
бойци. „Чеда, ще разрушите олтара му — да не остане
и помен. Брате мой, Лакшмане, убий магьосника във бой,
че виждам как изплаши той
безсмъртните, та ме гнети
това. Затуй убий го ти. Дружината ви да отива,
А вие, Вибхишан, Сугрива и царят мечи, ще стоите
в готовност бойна при войските!“ След братовия си съвет
Лакшман изправи се напет, колчана гордо пооправи
с ръце, от битката корави, и във гърдите си поел
от Рама сила, двойно смел, закле се той със глас дълбок,
тъй както тъгне на възбог гръмовен облак в лятно пладне:
„Ако ли днес убит не падне под мене Меганад, то няма
да се наричам аз слуга на Рама. Дори да му помага Шива
и още други сто такива, не може нищо да ме спре —
кълна се в Рама: ще умре!“

Доха

В нозете-лотоси на Рама падна
Лакшман и с Нал и Нил пое на път,
с Маянд, с Ангад, с могъщия Ришабха и с Хануман — на Вятъра

Синът.

Чонай

Пристигайки при пещерата,
видяха Меганад да мята връз жертвената клада бивол.
Нахвърлиха се с гняв небивал маймуните да спрат обряда —
гасят му жертвената клада и бивола му къс по къс
пилеят те околоръст. Но пак не мърда Меганад,
вгълбен в свещения обряд.
Едни го дърпат за косата,
а други ритат го. Местата разменят си преуморени.
Накрая ето — разярен е синът на Равън. Скача с вила
тризъба. Дивата му сила избива в рев. Синът на Бали
и Хануман са се задали насреща му и той в гърдта им
забива с удар неспасяем тризъбеца. Цели ребрата

Лакшманови, обаче брата на Рама много бързо стреля — тризъбеца на две разделя. Синът на Вятъра тогава с Ангад отново се възправя, отдире удря го в засада. Но виждат — Меганад не пада. Отстъпва двойката смутена. Самата смърт превъплътена във образа на Меганад, ревяща, гони ги отзад. Бог Шива каза на Парвати: „Лакшман стрела ужасна прати като светкавица в злодея, но той сполучи преди нея да стане пак невидим.“ Скрива лика си или прави крива гримаса, за да ги раздражни — с магия взема форми разни и пак повежда битка с тях. Маймуните обзема страх, че никой да срази не може магьосника, противник божи. Лакшман ядоса се: „Злодея с игрите свои ми додея, та няма вече да го жаля!“ За Рама — царя на Кошала — припомни си. Стрела в лъка си положи. Веждите си свъси. И ето я стрелата впита в сърцето на врага. Отлита с душата му на грешник стар магьосническият му дар.

Доха

Извика смъртникът: „Лакшман“ и „Рама“.

Душата му тогава се въззе. Маймуните изрекоха над него: „Простен! Блазе на майка му, блазе!“

Чопай

Синът на Вятъра положи убития противник божи пред градските врати и ето показаха се на небето безсмъртните — сияйнолици на своите златни колесници, зарадвани, че е убит противникът им страховит, посмял над тях да се погаври. Гърмят божествени литаври, валят цветя и хор небесен от ангели прославя с песен спасителя на божествата, опората на трите свята и на всемира — Рама. „Слава! Дарявал е и да дарява спасение и мир на всеки во веки вечние навеки!“ Изпял възхвала, всеки бог прибра се в райския чертог. Лакшман пред Рама коленичи. Блажен, веднага долови, че умората от него чезне, понеже той с очи любезни погледна го и с дивни длани погали пресните му рани. Стрели стърчаха по Лакшман и тялото му на колчан приличаше, ала когато

КОЛЧАНЪТ Е ОТ ЧИСТО ЗЛАТО.

ПЕСЕН ДВАНАЙСЕТА
РАВЪН ИЗЛИЗА НА БОЙНОТО ПОЛЕ. УПЛАХА СРЕД
МАЙМУНИТЕ.
БИТКА МЕЖДУ РАВЪН И ЛАКШМАН.

Чопай

При новината, че синът му
е мъртъв, всичко стана мътно пред двайсетте очи на Равън.
И както гордо бе изправен, в несвяст се свлече на земята.
А Мандодари пък, горката, застинала, дори не пада.
В гърдта се удря без пощада и сълзите ѝ капят, капят,
но мъката ѝ не разтапят. Смъртта на война прочут
разтърси Ланка. Кипна смут. Развърза всеки свит език:
„Владетелят десетолик умее, братя, да ни води
към гибел само и несгоди!“

До ха

Премъдро Равън с мисли философски успокояваше жените
клети:

„Светът е смъртен — думаше им царят — и всичко тленно е, та
се смирете!“

Чопай

Тъй Равън чуждите съпруги
съветваше, отхвърлил Други съвети, много по-добри
на времето, преди да загори пред къщата му огън. Сума
народ обича тъй да дума поуки най-разнообразни
към другите, но се не блазни самият той да възприеме
съвет, отправен му навреме.

Така и тая нощ изтече
и полкове маймунски, мечи,
по-гъсти даже от гора,
денят пред Ланка насъбра.
Повика Равън всички свои
най-първи хора и герои
и каза им: „Сега комуто

преди сражението люто
духът е слаб, оттук да бяга,
но нека стори го веднага.
Побегне ли след туй от боя,
ще се натъкне той на моя
най-отмъстителен кинжал
и нека не очаква жал!“
И своята колесница, дето
преварва вятъра в небето,
повика. Гръм на барабани
протътна. Демони отбрани
потеглиха. Ще кажеш — бурна
вихрушка в облак чер се втурна
от сажди и сега го гони
напред. Чернеят милиони
зловещи знамена, но пак
владетелят на тоя стяг
очаква главната сполука
от своите двадесет юмрука.

Чанд

От гордост той не вижда лошите поличби: само оръжието свлича
се от тоя,

а оня от двуколката си пада. Цвилят
конете. Слоновете с рев напуцат боя.

Чакали, лешояди, кучета се сбират
на глутници и всеки миг пристигат нови. И като пратеници на
смъртта надават

над тях ужасен грак ята от черни сови.

Доха

Не може другояче: и в съня си
знамения добри не ще дочака тоз, който е обърнал гръб на Рама
и спи на заблужденията в мрака.

Чонай

Войската демонска потегли
с безбройни колесници, негли бе цялата на колела.
Човек да хвърлеше игла, на бойно знаме ще попадне.
Стада от слонове грамадни напиреха напред с възбуда.

Така наесен буря луда В небето облак чер подкарва,
но облакът я претоварва със тежест. Бликеше потопа̀т
от демони, богати с опит и с много хитрости, добити
от побеждаващи и бити. Премениите на пролетта
по-бедни са по пъстрота от тая многоцветна рат,
събрана в демонския град. Земята тръпне, и морето.
И даже слоновете, дето
световните посоки пазят,
треперят, че ще ги прегазят
тълпите демонски. От прах
помръкна слънцето. И плах
притихна вятърът. Гърми
сред непрогледните тъми призивът на тръбите медни,
като че мигове последни
настават вече за всемира
и всичко живо ще умира. На Равън войнството голямо
крещи — прославя храбростта му. А той нарежда: „Да се спречка
с маймуна всеки или с мечка, а пък на мене оставете
сражението със царете —
самин при Яма да изпратя
двамината проклети братя!“
Далеч отеква му гласът.
И тръгват, за да нанесат
сега на битката обрат.
Свещената маймунска рат
надига се да отговори
на удара със удар. Пори
небето бойният им вик:
„Победа! Рама е велик!“

Чанд

Летят огромни мечки и маймуни, сякаш
самата смърт връз теб се спуща да се метне,
приела образа на планини хвъркати —
гористи, каменни, тревисти, разноцветни.
Оръжието им — скали, дървета, нокти
и зъби. Не познават страх пред смърт и кръв. „Ура за Рама! —
викат. — Равън силен слон е,

ала пред него Рама е същински лъв!“

Доха

Оттатък славят Равън, тука — Рама.

Бойците вече са се разярили и почва боят. Всеки си избира противник според собствените сили.

Чопай

На бойна колесница Равън

пристига царствено изправен, а Рама среща го пеша.

Смути се бедната душа на Вибхишан и той попита:

„Отсреща сила страховита хвърчи на колела, а пеш,

о царю, как ще я възпреш?“ Отвърна Рама: „Друже, тука,

за да постигнеме сполука, е нужна друга колесница,

където твърдостта е спица, а мъжеството е главина.

Душата чиста и невинна, умът смирен и добрините

към ближния са й жребците. Устойчивият нрав е знаме.

А пък търпението там е юзда. Духът спокоен, благ

попона е на тоя впряг.

А любовта към бога наш

е най-добрият кочияш.

Безстрастието — верен щит.

А меч е туй, да си честит от битието, да те радва

деянието — то е брадва.

А мъдростта е острието

на копието, със което умът претърсва всеки кът.

Познанието е лъкът, стрелите — нашите обети

и каяне пред боговете.

Любов към святите брамини

е бронята. Не ще премине през тая броня острието

на вражеската брадва. Ето, това е мойта колесница.

И знай, че ничия десница, приятелю, не би могла

да преобърне таз кола.

Доха

Мъжът могъщ и духом твърд, когато

препуска с колесница като тази,

светът не ще успее да го стъпче,

а той света ще може да прегази!“

При тоя отговор дълбоко мъдър

и от божествена уста изказан,
промълви Вибхишан, приведен ничком:

„О Рама, ти спаси ме от съблазън.“

Зове оттатък хората си Равън.

Ангад и Хануман отсам пък викат. И тук, и там на смъртен бой
се вдига,

кълнейки се на своя вожд войникът.

Чопай

И боговете дивнолици

начело с Брама в колесници излязоха навън от рая —

да гледат как се води тая война на полковете святи

и демоните. „О Парвати — бог Шива каза, — между тях

и аз на колесница бях, и всички подвизи на Рама

видях. Узнай, че равен няма на Рама нийде в трите свята.“

На бой пое войската свята, възбудена от многобройни
тръби и барабани бойни,

опиянена и щастлива,

че в нея сила се прелива от Рама. Войнственият плам

гори ги. Всеки сваля сам тълпи от демони. Зове

да дойдат нови врагове и тях пробожда, блъска, мята.

Отрязва някому главата и с нея хуква да напада

когото стигне без пощада. Ръце, изтръгнати из корен.

Корем безжалостно разпорен. Маймуните, от гняв обзети,

вразите вкопчват за нозете и хвърлят ги със всички сили

подобно плодове изгнили. А мечките ги ровят живи,

заплашвайки: „Ако държи ви, елате, че за всеки труп

ще найдем пръст да трупнем куп.“ Маймуните — добри животни

сега прииждаха страхотни: ще кажеш, че смъртта укрива
лика си под маймунска грива.

Чанд

Маймуните приличаха на бога Яма,

когато гневен тръгне да пролива кръв.

Избираха най-силния между вразите

и най-опасния, за да загине пръв.

Заплашват, хапят, мушат, късат, тъпчат, блъскат,

ала не се отказват и от хитрини, когато може с тях врагът да се катурне

и от полето бойно да се отстрани.

По шиите и по главите вражи мятат ребра изтръгнати, разкъсани кореми.

Ще кажеш, богът Вишну сам участва в боя в различни образи в едно и също време.

„Хвани! Коли! Удри!“ — гърмовен вик се носи навред. Отблъсват го свещените слова:

„Ура за Рама, който стрък трева превръща във копие и копието в стрък трева!“

Доха

Поглежда Равън — войнството му бяга.

Препуска, обладан от гняв и мъка. „Върнете се обратно!“ — гордо вика,

във двайсет лапи стиснал десет лъка.

Чопай

Владетелят със десетте

глави търчи в галоп. Расте по всеки негов лик гневът.

Маймуните отпред реват и дружни удари нанасят с дървета, с камъни. Ракшасът не ги усещаше дори — разбиваха се канари о неподвижното му тяло,

като да беше то изцяло елмазено. С десница твърда възпря конете. Сам не мърда — огромна планина, дошла в полето върху колела.

Опиянен от боя, чака нападащи маймуни. Всяка премазва мигом с ярост дива, което двойно го опива.

Маймуни, мечки, невидели такъв отпор, макар и смели,

от ужас хукнаха назад,

зовейки: „Хануман, Ангад,

о Рама, бог на боговете,

слугите ваши избавете

от демона. Смъртта самата

явила се е на земята

във образа на людоеда!“

Десетоглавият ги гледа, че бягат. Лъковете десет
зад тях свирепо се надвесят.

Чопаї

Опъна десетте си мощни лъка Равън
и пусна множество стрели, за да опаше
със тях земята и световните посоки,
дори и небесата. Всеки се уплаши.

Отрядите маймунски, мечи викат, молят.

Зовът им до самите облаци ечи: „О Рама, дом на милосърдието,
дай ни
спасение, че мрем пред твоите очи!“

Доха

Видял войската си да бяга, гневен,
Лакшман колчана и лъка си взе,
за да се бие, след като почете
с поклон на Рама дивните нозе.

Чопаї

Лакшман на Равън се закани:

„Аз твойта смърт съм, великане! Маймуни, мечки ти изстреби
безчет, но ето, ред на тебе дойде. Погледай ме добре —
не може нищо да възпре гнева ми. Чака те секира!“

„Охо — отвърна Равън, — диря убиеца на моя син
отдавна, драги, та самин да отмъстя на тая твар
и смъкна тежкия товар от моето сърце.“ При тия
закани съсна като змия стрела от всеки лък на Равън.

Но гордо срещу тях изправен,

Лакшман разсичаше ги с меч

на сто парчета и далеч запращаше ги. Равън метна
грамада тежка и несметна от боздугани най-големи,
но сякаш бяха те от семе сусамено — така Лисиман
разпръсваше ги, обладан от гняв. Запрати безпощадна
стрела. Коларят царски падна и колесницата и тя
на късове се разлетя. По сто свистящи, страховити
стрели улучваха главите на Равън, губейки се в разни
отвори, както в дупки празни на хълм изгубват се влечуги.

След туй Лакшман запрати други
стрели — най-острите, най-злите —

на демонския цар в гърдите. Не смогна той с едната даже от десетте уста да каже ни ох, ни ах и ей го доле главите си в пръстта забол е. Но твърде бързо се съвзе владетелят и на нозе изправи се. Дарът на Брама — голяма пика, дете няма за нея грешен удар, светна в ръцете му — надежда сетна.

Чанд

Замахна Равън с копието — дар от Брама.

Лакшман с пробита гръд стовари се без памет. Напразно людоедът иска да го вдигне —

ръчищата му яки тоя път го мамят.

Лакшман е въплъщение на Шеша — змея, върху главата на когото трите свята

лежат като една тревичка. Него Равън да вдигне от земята в глупостта си смята.

Доха

Синът на Вятъра натам се втурна със гневен рев, но срещна го градушка юмруци по гръдта и недотичал, сразен на мястото си се залюшка.

Чопай

Подпря се Хануман с коляно и сякаш бе от кръв обляно лицето му, ядосан кипна, съвзе се, пъргаво подрипна и тъй стовари си пестника връз демона, че той извика и рухна както в люта буря планинска твърд се прекатуря сред гръм. Самият Равън почна да хвали яката и точна ръка на Хануман, но той с досада го запря: „Я стой! Проклинам аз такава сила, която те е повалила, но жив оставила е пак на боговете злия враг.“ Понесе Хануман без труд Лакшмановото тяло. Смут обхвана Равън. От уплаха главите му се залюляха. На своя брат задума Рама: „Спомни си, брате — даже Яма от тебе по е слаб. Стани, на боговете помогни!“ Несвършила речта му блага, напусна пиката веднага на воина ранен месата — обратно литна в небесата. Лакшман отново прав застана, лъка си грабна и колчана, затича се към царя вражи,

решил напълно да го смаже.

Чанд

Лакшман отново колесницата му стори
на пита с разните подпруги и поводи.
Коларят му умря, а Равън рухна долу.
Лакшман сърцето му на сто места прободде.
Дотича друг колар. На нова колесница
трупа прехвърли и към неговия дом
препусна, а Лакшман — любимецът на Рама —
пред господаря коленичи мълчешком.

ПЕСЕН ТРИНАЙСЕТА
РАЗГАР НА БИТКАТА. ПОТИЧА РЕКА ОТ КРЪВ.
БОГОВЕТЕ ПРАЩАТ КОЛЕСНИЦА НА РАМА.
РАВЪН СИ ПОСЛУЖВА С МАГИЯ.

Доха

Десетоглавият свести се в Ланка
и жертвоприношение захвана.
Враждува с Рама, а победа чака
проклетата гадина неразбрана.

Чопай

Но Вибхишан от свои люде
разбра това и се потруди на Рама скоро да доложи:
„Не бива тоз гонител божи със жертви да омилостиви
небето, че дорде сме живи ще има да се бием тука,
напразно чакайки сполука. Маймуни нека разпилеят
олтара му, а сам злодеят
от боя да се не дели.“

Когато се развидели,
отряд маймуни Рама прати
към Равъновите палати
с Ангад и Хануман воглаве.

Командата им се отпрати,
подскачайки като в игра
по къщите и се добра до кладата на людоеда.

„Безсрамнико — крещят в безреда, — защо от битката избяга?
Жена ти по ли ти е драга? На топло скри се, няма срама!

А тука служи си с измама и клекнал, щастиято чака
подобно чапла еднокрака!“ Издумал тая реч сърдита,
Ангад с ногата си го срита, но Равън, вдал се на екстаза,
дори не го и забеляза.

Чанд

Ядосани, че Равън даже не поглежда,
нахвърлиха се всички върху царя демон.

По пода влачеха жените за косите,
плачът им носеше се, жалостно подеман.
Тогава, по-зловещ дори от бога Яма,
подскочи Равън срещу тях, от гняв обхванат, уби мнозина, но му
пръснаха олтара

и тутакси отпадна духом великанът.

Доха

Маймуните се върнаха доволни.

Остави Равън всякаква надежда да оживее. Втурна се на битка,
върви напред и нищо не поглежда.

Чопай

Зловещи знаци се явяват,

у всички други страх навяват — не вижда нищо великанът.

На рамото му каца каняк,

кръжи край него в полет нисък,

ечи високо кански писък. Не иска Равън да погледне
смъртта. Крещи: „Удрете медни литаври, бийте барабани!

Колари, воители отбрани, на бой!“ Подире му вървеше
безброй от конници и пеши. Зовът на Равън ги възбуди

и както нощни пеперуди към клада някоя голяма
хвърчат, потеглиха към Рама. А от просторите небесни

запахна боговете песни, пред боя пращайки възхвала
на Рама, царя на Кошала: „О чедо слънчево, недей

оставя черния злодей игри да върши и да плаши

дори селенията наши със гибел. Знай, че твоята Сита
от силата му страховита бои се и самата страда.

Отдай му нужната награда!“ Усмехнато към небесата

погледна Рама и косата си върза стегнато на плитки,
преплетени с уханни китки от пресни стръкчета цветя.

Венецът дивно заблестя. Очите му — от лотос лист.

Снагата облак е сребрист — от сянката му осенена
се радва цялата вселена. На пояса колчан препасан.

Лъка прославен и опасен в ръката си поема Рама.

За враг сега избава няма.

Чанд

Върху широката и дивна гръд се вижда следа, която е оставила
ногата

на Бригу, в знак, че тоя бог се определя
да вземе първо място между божествата.

И Тулси Дас ви казва тъй: „Когато Рама в ръцете си лъка си и
колчана хвана

и бавно взе да ги върти, земята също
се завъртя с горите си и с океана.“

Доха

При тая дивна гледка боговете
с цветя засипаха го за прослава:
„Победа да получи Рама, който
земята от злини освобождава!“

Чопай

Небесна песен ли ще стресне
ракшасите? Пристигат в тесни редици. Войнствена възбуда
към бой ги тласка до полуда. Отсам маймунската войска
ревяща среща ги. Така гръмовни облаци напират,
когато срива се всемирът. Проблесват копия високи.
Така от десетте посоки светкавици през тъмна нощ
в небето блескат. С дива мощ прииждат слонове, коли —
след облак облак гърмоли. Рояк маймуни многоцветни
в небето рипна да се метне и над безбройните глави
дъга небесна се изви, тъй както случва се при дъжд.
И ето — дъжд нашир и длъж
се сипе, ала от стрели.

Порой от камъни вали: от двата лагера войската
срещу противника си мята по цели планини. Тъй царя
на боговете с гръм стоваря възмездие да съкруши
безкрайно грешните души. Запрати Рама цял порой
от зли стрели и смогна той тълпи ракшаси да смете.
Ударени, крещяха те и тръпнеха като самите
стрели, в гърдите им забити. И както спуща се река
от някой скален праг, така на буйни струи кръв тече,
тече, додето се свлече по валози и по баири
и в бент ужасен се съсири.

Чанд

Река от кръв тече, страхливците смразява.

Войските брегове са. Всеки бряг е твърд. А колесниците са пясъкът в реката.

А всяко тяхно колело е водовърт.
Коне и слонове са водните животни,
и пехотинците. А всякоя стрела е
змиорка. Лъковете са вълните речни.
А щитовете — костенурки, то се знае.

Доха

Като дърво крайречно рухва някой герой и мозъкът му като пяна потича, ала кой от туй се плаши
освен душата слаба и презряна?

Чопай

В реката бесове и Вили
ръцете са си Наловили в хоро зловещо и сред плисък
на кръв крещят с ужасен писък към някой демон — да се хване.
Над воините хвъркат врани, ръце откършени крадат
едни от други и гладът ги тласка пак към нови мърши.
Храната им не ще се свърши, но племето им без насита
едно си знае — да налита. Между войските — двата бряга —
герой простенва и протяга ръце, но кой да го избави:
в реката пада и се дави. Меса, все още трепетливи,
висят по клюновете криви на клекналите лешояди.
Тъй с въдица рибарят вади богатия си улов. Плава
след трупа труп. По тях с гълчава зоват се разни черни птици —
лодкари сякаш на каици. Русалка в черепа налива
човешка кръв, а самодива танцува, удряйки цимбали
от воински глави. Чакали се спущат към реката с вой —
на водопой и кървопой. Тела безглави милиони
търчат. Едното друго гони. Главите, падайки в безреда,
крещят по навик: „Към победа!“

Чанд

Върху крещящите по навик „Към победа!“ глави се трупат
гарваните гласовити,

взаимно си отнемат плячката, кълват се, търкаляйки по цялото
поле главите.

Маймуните, подсилени от гордостта си,
нападат вражата армада, вече плаха —

пронизани от силните стрели на Рама, велики демони завинаги заспаха.

Доха

Десетоглавият си каза: „Ето,
самичък аз останах срещу тия
отряди от безчислени маймуни.
С магия само мога да надвия.“

Чопай

Безсмъртните в небето, щом
видяха, че на бой пешком излиза Рама, смут голям
обхвана ги. Бог Индра сам му прати своята колесница.
Пое поводителите в десница небесният колар Матали.
От него по-щастлив едва ли колар е имало на този
и онзи свят, задето вози към битка царя на Кошала
с коне стремглави като хала. В каляската си сяда царят.
Конете всичко изпреварят, по-бързи даже и от мисъл.
Врагът от ужас се е слисал,
а по-могъщо откогато
се помни, войнството косматото
напира. Равън се досеща,
че няма дълго тъй насреща
да оцелее срещу Рама
и стори зрителна измама.
Маймунската войска, сразила
изцяло вражеската сила,
съглежда смаяна безбройни
тълпи от нови вражи войни.
От тези тълпи едва ли страх
обхванал би я, но сред тях съглежда двойници на Рама
и на Лакшман. И не по двама, а двойки хиляди герои
сред вражи стан вместо при свои.

Чанд

Подир появата на двойниците братя
уплахата от цялата войска премина
и у Лакшман — учуден гледа той, застинал сред своите, изписан
като на картина.

Единствен Рама, неподвластен на магии,

усмихна се, стрела в лъка положи. С нея
за радост на войските свои мигом пръсна измамата, направена от
чародея.

Доха

Огледа Рама воините морни
и каза им със глас дълбок и бавен: „Мъже, почивайте си и
следете
сега двубоя между мен и Равън!“

ПЕСЕН ЧЕТИРИНАЙСЕТА
ДВУБОЙ МЕЖДУ РАМА И РАВЪН.
РАМА ОТСИЧА ДЕСЕТТЕ ГЛАВИ И ДВАЙСЕТТЕ РЪЦЕ
НА РАВЪН, НО ТЕ ПОРАСВАТ ОТНОВО.

Чонай

След словото си към мъжете
отиде Рама и почете с поклон премъдрите брамини,
та битката му да премине под тяхната закрила свята.
Владетелят на тъмнината отсреща гневно зарева:
„Отшелнико, не е това, което е било дотука —
завършва твоята сполука. Уби мнозина мои войни,
и то могъщи и достойни. Но знай, че аз не съм такъв,
а между първите съм пръв и техен цар на име Равън.
И не на боговете равен, а по-могъщ съм, че у мене
в тъмницата лежат пленени мнозина богове, затуй
светът е толкоз мрачен. Чуй ти, който победил си Кхара
и със една стрела откара на оня свят добрия Бали,
Кабандха и Душан. Една ли
душа погуби и един
отряд? А с тях и моя син и брат ми Кумбакарън. Днес
ще ми платиш, ако ли с чест излезеш да приемеш тая
борба и водиш я докрая, а не по някакви причини
офейкаш, както ми се чини. Сега си в мойта пълна власт.
Съдбата ти решавам аз!“ Помисли Рама: „От избава
самичък Равън се лишава.“ Усмихна се и каза: „Знам,
че си по сила най-голям от демоните, но това
в дела да видим, не в мълва!

Чанд

Недей погубва славата си с думи щедри,
а потърпи и чуй какво ти казвам аз:
на три мъжете по делата си делят се
като дърветата патал, расал, панас.
Цъфти едното, другото цъфти и ражда,

а третото дори без цвят направо върже.
Един говори, друг говори, но и прави,
а трети мълком важното си дело върши.“

Доха

Засмя се Равън: „Ти ме посвещавах в познанието, но защо до
вчера

не се боеше, почвайки враждата,
а щом ме срещна, май се разтрепера?“

Чонай

След тези ядни забележки
стрели като тризъбци тежки запрати Равън, та покри
земята цяла и дори
небесния простор засени.

Тогава Рама с разгневени ръце лъка си опна. Светна
стрела пламтяща, искрометна. Подпали цели милиони
от Равъновите. Подгони, които бяха оцелели,
назад към вражите предели. Лишил се от стрели, злодея
огромна пика взе и с нея замахна да го прободде.

Обаче пиката дорде летеше, Рама прати град
стрели и върна я назад. С огромни дискове ракшасът
заменя го, но не нанасят на Рама даже драскотина —
сече ги Рама по стотина. Не го достигат боздугани,
ни копия, макар отбрани, макар изострени и точни,
тъй както хората порочни не стигат нивга своите цели,
макар и да са люде смели. Владетелят десетоглави
тогава сто стрели отправи към кочияша. Зле ударен,
се свлече храбрият коларин и падайки, извика: „Слава
на Рама, който побеждава!“ Великият го вдигна сам.
Натам погледна с гняв голям.

Чанд

Когато Рама с гняв голям погледна Равън, стрелите от колчана
тръгнаха сами,

лъкът самичък си опъна тетивата
и грозният му звук вразите изуми.
Гръдта на Мандодари трепна и земята
залюшка се, без малко да се раздвои,
та слоновете на световните посоки

я взеха в зъби, за да се успокои.

Доха

Лъка си Рама опна до ухото

и своите безмилостни стрели запрати към вражеската рат.

Подобно змии засвириха стрелите му крилати.

Чопай

В коларя впиха се веднага

стрелите и раздраха флага на Равън. Паднаха конете.

От ярост, че са му отнети отличията царски, ревна

злодеят, но макар и гневна, душата му бе вече слаба.

Стрела, секира, пика, сабя — захвърля, за да се забият

в гърдта на Рама, а самият прехвърля се в двуколка друга

с подпруга друга и прислуга. От яд задавя се, понеже

напразно стреля, муши, реже — целта си не постига тази

душа, която само мрази, а няма помисли велики.

Накрая смогна с десет пики конете да свали. Уви,

какво спечели? Разгневи врага си двойно. С мишци здрави

конете Рама в миг изправи и грабна страшния си лък.

Главите Равънови, в кръг на раменете му, приличат

на цвят от лотос и привличат

бръмчащите като пчели

натам политнали стрели.

През деветте глави в десета

по десет люти остриета

минават, правейки дълбок

отвор, от който на поток

кръвта тече, но пак изправен

се носи през полето Равън. Избра си Рама три десетки

стрели най-остри и най-редки по своя точен прицел. Те

свалиха мигом десетте глави на Равън долу в прах

и двайсетте ръце след тях. Но тъкмо Рама ги отсече,

на мястото им нови вече го чакаха да почнат бой.

И новите отсече той, но тях ги замениха трети.

И тия бяха му отнети, но Равън пак бе подир миг

двайсеторък, десетоглав. Растат отново — той сече ги.

Растат отново — после е ги? Кръжат главите по небето

като безбройни Раху-Кету да хвърлят сянка по лицата

на слънцето и на луната.

Чанд

Кръжат главите по небето и се стича
от раните кръвта им гъста по земята,
а те не падат, тъй като отдолу Рама
към тях стрелите си непогрешими мятат.

Забиват се ужасните стрели на Рама
в главите Равънови пак, и пак, и пак,

и пак — като че слънцето с лъчи безбройни пронизало е Раху —
своя вечен враг.

Доха

И колкото глави сечеше Рама,
все по-безчислени растяха те.
Когато повече наслади плътски
изпитваме, страстта към тях расте.

Чонай

Владетелят десетоглави
изобщо за смъртта забрави, а горд, че раснат му глави
неуязвими, улови десетка лъкове в ръчища
огромни. Хукна да насища гнева си в битката. Със дъжд
стрели обсипа изведнъж двуколката на Рама. Скри я
зад тях. Така мъглива сприя в небето втурва се и чезне
светилото небесно в бездни, преставайки света да топли.
Нададоха отгоре вопли уплашените богове
към Рама — да ги отърве. Ядосан, прати той стрела,
стрелите вражи разпиля и ново множество глави
при старите се появи. Кръжаха в орбити главите.

Оттам крещяха страховити несвестни възгласи: „Победа!“
Замира, който ги съгледа. А те кръжат и всяка вика:
„Къде си, армийо велика? Лакшман и Хануман къде са?
Май битката не им хареса. Елате де, защо ви няма?
Защо и теб те няма, Рама?“

Чанд

Крещейки „Где е Рама“, носят се главите.

Маймунската войска разбяга се страхлива. Усмехнат Рама, перла
на рода си слънчев,
започна пак стрели в главите да забива.

Богинята Калика затанцува лудо —
с гирлянди от отрязани глави се мята.
Изкъпана в реката кървава, отива
оттам да напои дървото на войната.

ПЕСЕН ПЕТНАЙСЕТА
РАМА ЗАКРИВА С ГЪРДИТЕ СИ ВИБХИШАН И ПАДА
ПРОНИЗАН
ОТ ПИКАТА НА РАВЪН. БИТКА МЕЖДУ РАВЪН И БРАТ
МУ ВИБХИШАН.
ХАНУМАН И ДРУГИ МАЙМУНИ СЕ ПРИТИЧВАТ НА
ПОМОЩ.

Доха

Десетоглавият замери с пика
към Вибхишан и страшно засвистя надолу тя, като да беше
запратена от бога на смъртта.

Чопай

Съгледал пиката зловеща,
изтича Рама и насреща подложи гръд, като изтласка
назад приятеля си с ласка — че клел се е да е опора
и щит на верните си хора. Заби се пиката в гръдта му.
Изгуби сваят. Това е само игра за него, но раздрусва
душите божии покрусва. Подскочи Вибхишан от злоба
към брат, с когото от утроба една и съща са родени.
Преди връз него да надене с огромна сила боздугана,
завика ядно: „Твар презряна,
защо си враг на боговете
и на брамините? Почете на времето с подарък Шива,
полагайки му своята жива глава на жертвената кладя.
Добре, но тука за награда получи ти до днеска в боя
милион глави за всяка своя. Високо ги цениш, но баста.
Сега смъртта над тебе властва и по главите ти хоро
играе тя. Нима добро глупакът жалък чака пак,
когато е на Рама враг?“ Срази го с думите сърдити
и с боздугана си в гърдите.

Чанд

Стовари се веднага на земята Равън,

ударен тежко по гърдта от боздугана
на брат си и потече кръв от десетте му
уста. Но силите си пак събра и стана.
Двубой отново почват братя великани,
по устрема и по гнева си равни двама.
Отблъсва Вибхишан врага си, горд и дързък от силата, която му
придава Рама.

Доха

„Страхуваше се Вибхишан да гледа
в лицето брат си, страшния владетел —
така бог Шива каза на Парвати, —
а тук го бие, божа мощ усетил!“

Чопай

Ала под ударите груби
на брат си взе и той да губи от силата си. Все по-слаби,
му ставаха ръцете. Сграби
тогава Хануман една
скала с размер на планина и втурна се да му помага.
На пепел станаха веднага кола, коне и кочияшин.
В гърдта на Равън удар страшен нанесе с лапата си силна
така, че демонът се килна и с труд се задържа на крак,
треперейки. Но екна пак ревът му боен, с който той
зовеше Хануман на бой. Подскочи Хануман нагоре,
та отвисоко да пребори врага си, ала той му пипна
опашката. Ядосан рипна Синът на Вятъра в небето
и царят демонски додето усети се, изтеглен бе
и той към синьото небе. Започнаха в небето бой
двамината бойци — на бой еднакви: цели планини.
Едната черна — затъмни със сажди въздуха, когато
пък другата като от злато излята светеше. Разбра
маймуната, че ни с игра на хитрост, нито с груба сила
такъв гигант би повалила И мислено почете Рама
с благоговейност най-голяма.

Чанд

Духа си укрепил чрез мислите за Рама,
Синът на Вятъра отново призова злодея на двубой. И падат на
земята.

„Напред!“ — кураж им дават всички божества.

Маймуните и мечките като видяха,
че Хануман е зле, затичаха се с гняв
на помощ, но пиян от боя ги премаза
в пестниците си воинът десетоглав.

Доха

Под погледа на Рама всяка мъртва маймуна мигновено оживява.
Пред силната войска маймунска Равън в магиите потърси пак
избава.

Чопай

За миг изчезна от очи,
но не за да ги облекчи, а ето го отново бесът
и не един, ни пет, ни десет — пред всякоя маймуна Равън
застава яростно изправен. С милиони равъновци вред,
по сила страшни и наглед, полето бойно се задръсти.
Маймуните — въртопи гъсти — назад потекоха с боязън,
че всеки миг ще бъде сгазен потокът техен от нозете
на някой Равън. „О, спасете войската, Рама и Лакшмане,
че жив боец не ще остане!“ Десетоглавите сноват
насам-нататък и ревят на милионите уста
до боговете долетя.

Разбягаха се боговете
в небето с вопъл: „Оставете — от тоя миг надежда всяка
победен край да се дочака.

Дори когато беше сам,
срази ни той и страх голям
от него още ни владее...“

А ето че сега злодеи,
на Равън равни, се роиха
безбройни. Нека найдем тиха
планинска пещера и в нея
да се укрием от злодея!

Избягаха. Но Шива с Брама
останаха на място двама и от светците-мъдреците
най-умните и най-добрите, които знаеха, че няма
велик владетел като Рама.

Чанд

И както всички богове не се укриха, така и от свещената войска
едни

останаха да се сражават на полето,
а не да бягат с плач: „О Рама, помогни!“
Сражава се Синът на Вятъра. Край него
Ангад и Нал и Нил се бият до победа
срещу милиони двойници десетоглави —
не им отстъпват от полето даже педя.

Доха

Видял, че боговете и войските
уплашени са и врагът свирепства,
с една стрела погуби Рама всички
игри на Равъновите вълшебства.

Чопай

И всички образи измамни
разпръсна. Тъй когато пламне от изток слънцето, стопява
среднощните тъми. Тогава завърнаха се боговете
и всеки хвърли китка цвете върху божествения мъж,
така че рукна цветен дъжд. Подаде Рама знак с ръка
и бликна цялата войска назад. Строяват се отряди
за битка. Рама мощ им даде.

От злоба Равън се замята,
когато чу, че божествата запяха песни за възхвала
и чест на царя на Кошала.

„Те пак си мислят, че съм сам,
но аз набързо ще им дам
урок за тяхната надежда.
О, малко съм ги бил, изглежда!“

И зъл, в селенията божи
се метна той. Където може,
избяга всеки бог небесен,
сменил на вопъл своята песен.

„Напразно дирите, презрени,
чрез бяг спасение от мене!“ Ангад се втурна да избави
безсмъртните и в шепи здрави успя ногата му да вклещи.

Надава резове зловещи
злодеят с десетте уста,

но ей го долу на пръстта.

Чанд

Ангад не го изпуска, а го тръшва ядно

и с лапи неуморно блъска го и рита.

След туй при Рама се завръща. Равън скоро

ревейки, тръгва пак на битка упорита.

Премишната му гордост се възвръща. Грабва

отново десетте си лъка и облива с порой стрели маймунската
войска, зарадван,

че тя пред него пак стъписва се страхлива.

Доха

Отново Рама сръза му главите,

ръцете, лъковете, смелостта,

но те растяха, както греховете,

извършени в свещените места.

Чонай

Отрядите маймунски, мечи

настръхнали, но отдалече следяха черната грамада

на Равън, ядни, че не пада, макар безръка и безглава,

а става, за да продължава сражението. Докога?

И втурнаха се към врага Синът на Вятъра, Двивид,

Панас, и Нал и Нил със вид зловец, решили най-подир

да смажат тоя командир на демоните, цар на мрака.

С дървета носят се в атака, с балвани и със канари,

и с цели планини дори. Върху нападащото племе

стоварва Равън по-големи скали, буруни и морени.

Маймуни скачат разярени по тялото му и дерат

със нокти, докато врагът се мъчи да ги улови.

Помежду десетте глави сноват чевръсто Нал и Нил —

ударят чело, ритнат тил.

С ръце ги дири великанът,

ала не могат да ги хванат ръцете му — иди търси

сред лотосите две оси!

Но най-подир сполучи двете

да хване Равън за нозете.

Въртя ги дълго и ги хласна

върху земята с мощ ужасна, помислил, че ги е убил.

Наново скачат Нал и Нил, изхапват го добре и чак
тогава се спасяват с бяг.
Отново своите десет лъка
злодеят взе за страх и мъка
на святата войска. Лежат
убити много. И Синът на Вятъра е във несвяст.
Смрачава се от час на час. А демонът това и чака —
добива сили той от мрака. Водачът мечи щом видя,
че са изпаднали в беда маймуните, команда даде
на мечешките си отряди натам да тръгнат. И затъгна
полето под тълпата плътна, предвождана от Джамбаван.
На нова битка призован, подскочи гневно людоедът.
Преди дори да се огледат, смъртта си наидоха безбройни
и най-отбрани мечи войни. Водачът гледа, че редяат
войските му и че злодеят където стъпи, всичко стапя.
Замахна сам към него с лапа.

Чанд

Сразен от Джамбаван, владетелят на Ланка под колесницата без
дъх се повали.

Маймуни стискаше в двадесетте си шепи.

Тъй в лотоса остават през нощта пчели.

Отново Джамбаван го удря с мощна лапа, завръща се при
господаря и ликува.

А кочияшът на злодея, скрит от мрака,
откарва Равън в Ланка, за да го лекува.

До х а

Маймуни, мечки сбират се при Рама —
какво за утре ще им нареди. И демоните окръжават Равън
с предчувствия за скорошни беди.

ПЕСЕН ШЕСТНАЙСЕТА
ТРИДЖАТА ТЪЛКУВА НА СИТА ЗАЩО РАВЪН НЕ
МОЖЕ ДА УМРЕ.

Чопай

Пленената царица Сита
отново тая нощ изпита уплаха. Вълка се стъми
и те останаха сами с пазителката й Триджата.
Говориха си за войната. И Сита слушаше унила
за демоническата сила, която връща всички снети
главища пак на раменете на демонския цар. „Каж ми,
когато са непобедими ръцете, майко, на злодея,
защо ми трябва да живея? Сече му Рама без пощада
главите, ала той не пада. Това показва, че съдбата
преследва ни и още смята да ни отрупва с теглила,
като че малко беше зла. Създаде златния елен
с магия и от него ден до днес обрича ме на мъка
най-тежка за жена: разлъка от обичния й съпруг.
Съдбата следва ме и тук:
С отровната Стрела-раздяла
се цели в мене, зажумяла,
и кръв облива ми сърцето.
А похитителя ми, дете
за мъка ме остави жива,
закриля го всемилостива съдбата — да се бие с Рама,
така наказвайки ни двама.“ И още дълго Сита плака,
като си спомняше при всяка сълза за милата снага
на Рама. „Слушай ме сега,
царице — думаше Триджата,
ключарката на госпожата. — Могъл би Рама, воин славен,
да сложи лесно край на Равън,
забивайки стрела в гърдта му.
Едничко го възпира само —
че в тая гръд живее Сита —

ще рухне също тя убита.“

Чанд

„В сърцето Равъново обитава Сита,
а в нейното сърце съм аз. А в моята гръд е цялата вселена. Тъй
че, ако пратя

стрела в гръдта на Равън, всички ще умрат.“

„Така си мисли Рама и затуй не бърза

да умъртви владетеля ни засега“ —

разказваше Триджата, виждайки, че влива в сърцето Ситино и
радост, и тъга.

Доха

„Затуй обезглавява го и дебне

да го промуши Рама в оня миг,

когато всичките глави на Равън паднат, а с тях и споменът за твоя
лик.“

Чонай

Така пазачката добра

я утеши и се прибра. Остана Сита пак сама

със непрогледната тъма и своята разлъка и несгода.

Когато върху небосвода изплува пълната луна,

руга я Сита и кълна, че тая нощ е като юга

безкрайно дълга за съпруга, откъсната от дом и мъж.

Тогава трепна изведнъж на Сита лявата ръка

и лявото око. Така сама съдбата знак ѝ прати

да чака радостни обрати в горчивата си участ. „Иде

да ме избави от обиди мъжът ми“ — мислеше си Сита,

от знака смела и честита.

ПЕСЕН СЕДЕМНАЙСЕТА
КРАЙ НА ДВУБОЯ МЕЖДУ РАМА И РАВЪН.
МАНДОДАРИ ОПЛАКВА МЪЖА СИ.

Чонай

Когато мина полунощ,
свести се Равън и със лош език се хвърли да ругае
коларя си: „Подлец, това е предателство. Защо откара
обратно царя си в разгара на битката?“ На колене
коларят със какво ли не стара се да омилостиви
злодея. Съмна се и с диви победни викове се метна
на колесницата за сетна
и страшна битка царят Равън.
Съглеждайки го пак изправен
в колата да лети към тях,
маймуните сега без страх
разгнаха редици рижи
срещу му. Всичко се раздвижи,
изтръгвайки гори, скали —
противника да повали.
Търчаха срещу людоеда
бойците, сякаш че на сгледа
кои от тях са най-достойни
и най-неустрашими войни.

Чанд

Огромните и страшни мечки и маймуни
хвърчат напред. Сражението се разгаря. Уплашени, ракшасите
напуцат боя,

освобождавайки полето покрай царя.
Ограждат бързо изоставения Равън
маймуните и почват да го удрят с лапи
една раздира тялото му с остри нокти,
успява друга крадешком да го захапе.

Доха

От страх пред силната и многобройна войска владетелят десетоглави

замисли се с какво да се предпази и пак магия пъклена направи.

Томарчанд

Невидим стана Равън. Питат: „Де го?“

смутените маймуни. Вместо него
налитат вещици и самовили,
страхотните си лъкове извили
до пръсване. Йогини лочат в шепи
човешка кръв, танцувайки свирепи.

Едни размахват череп, други меч
и пеят песни бесовски. Далеч
по бойното поле наш и р и длъж
се носи острият им писък: „Дръж!
Удри! Коли!“ Гърлата им бездънни
раззинати са тъй, че ще потъне
маймунската войска изцяло вътре.
Отрядът мечешки и той се тътри
от страх насам-натам, но среща нови
чудовища и мамещи огньовете.

Десетоглавият от радост дива
реве, че пак е почнал да надвива.

Лакшман изгуби сваята, а и водачът
маймунски — цар Сугрива. С труд се влачат
Останалите, като всеки кърши
от страх ръце: „О Рама, ще ни свърши
магьосникът. Ела ни помогни!“

Магията изцяло ги плени.

Останали без капка сила, гледат,
че двойници създал е людоедът
на Хануман, и не един и двама,
а хиляди. Събират се при Рама
маймуните и молят го: „Недей
оставя този пъклен чародей
да стане пак невидим, а веднага
срази го, царю, че ще ти избяга!“
Нетърпеливо махаха с опашки.

Над тях изправи Рама стан юнашки.

Чанд

Изправи се в кръга на войнството си Рама.

Блестеше дивно неговият стан висок, тъй както над тамалова гора сияе

небесната дъга — лъкът на Индра бог.

Когато го съгледаха от небесата,

запах му прослава всички божества. С една-единствена стрела разпръсна Рама

магията и надалече я отвя.

От тягостните чарове освободени,

маймуните отново хукнаха напред,

където падаха, откъснати от Рама,

главите на уплашения людоед.

Не могат всички славни подвизи на Рама

възпя дори сто Шеша — змейове с хиляда

уста, и то ако ли пеят цяла вечност

ведно с богинята на музите Шарада!

Доха

За Рама нещичко написа тука

безпомощният Тулси Дас, догдето му стигат силите — като комара,

опитал се да облети небето,

Нападаха главите и ръцете

на Равън, но злодеят не умря,

за страх на боговете и светците.

А туй за Рама просто бе игра.

Чопай

И пак главите Рама реже,

с глави простора се замрежи. Но мигом пак порастват те.

Така с печалбата расте страстта към нова, по-голяма

печалба. Хвърли поглед Рама към Вибхишан — на Равън брата:

дали се плаши от борбата. А Шива каза на Парвати:

„Тоз, който може да изпрати смърт даже на самата смърт,

сега изпитва колко твърд е в своята преданост слугата.“

В поклон прекърши си снагата пред Рама Вибхишан и с блага

покорност, както се полага пред цар да се държат велможи,

му рече: „О владико божи на всички земни господари,
на всички движещи се твари и на недвижимите също,
проникващо и вездесъщо творение, закрилник наш
и на светците верен страж, на слънчевия род най-скъпа
корона, чуй: на Равън в пъпа е скрита скъпоценна течност,
която го дарява с вечност.“ Зарадван, Рама си избра
от най-добрите най-добра стрела и щом с ръцете вещи
в лъка положи я, зловещи знамения се чуха: псета
през девет местности в десета
залаяха. Осли ревяха,
като че дяволът ги яха. Чакали вият, вълци гладни.
Звезди явиха се по пладне. Стъмни се слънцето, макар
че туй във никой календар не се предсказваше за днеска.
Обхваната като от треска, царица Мандодари в Ланка
трепери, станала на сянка. И всяка статуя в палата
ридае — в сълзи е облята.

Чанд

Ридаят всички статуи на остров Ланка,
земята тръпне, духа вятър, заплющява
пороен дъжд от кръв, от пепел и от косми: поличби зли за
Равъновата държава.

От страх в небето боговете и светците
завикаха и виждайки ги тъй смутени,
побърза Рама своите стрели ужасни
върху лъка и тетивата да надене.

Доха

Опъна тетивата с дивни пръсти
и прати Рама трийсет и една
стрели — свистящи черни змии —
срещу злодея — черна планина.

Чопай

Едната му стрела окъпа
върха си в течността на пъпа на Равън и го пресуши.
С останалите го лиши от крайници и от глави,
та тялото му се изви
в предсмъртен танц и се замята
така, че разлюля земята. И Рама, за да я избави

от тия гърчове, отпрати към рухналия труп стрели,
та с тях на две го раздели. А демонът десетолик
и в тоя миг нададе вик, примесил злобата с куража:
„Къде е Рама да го смажа?“ Когато рухна с тръпка сетна
върху земята, тя се метна насам-натам и разлюля
гори, морета и поля. На две разрязаният труп
на две страни затисна куп маймуни, смаза ги на пита.
А всякоя стрела, забита в ръка на Равън и в глава,
по въздуха се озова в палатите пред Мандодари
товара си да разтовари. След туй се върна и в колчана
на Рама мирно пак застана. А боговете горе в рая,
видели най-подире края на тоя, който с тях се гаври,
щастливи удряха литаври. А силата на исполина
със тялото му не загина — напускайки го, долетя
на Рама в дивните уста. Четириобразният Брама
и Шива, толкова голяма наслада нивга не познали,
сияеха. Отвред похвали се сипеха и божи песни
наред с гирляндите от пресни цветя, които като дъжд
върху божествения мъж валяха. Цялата вселена
от викове бе огласена:

„Ура за Рама! Вечна слава
на воина с ръка корава, спасил от гибел боговете,
вселената — от греховете!

Чанд

Хвала на Рама, корен на доброто, който дори насрещни полюси
хармонизира

в духа и в битието който е начало
първично и пронизващо докрай всемира.“

Изсипват боговете дъжд цветя и удрят
литаврите, огласяйки света с напева
на висше щастие. А Рама на полето
стои, надминал с хубостта си Камадева.

Върху главата му божествена корона, изплетена от дъхави цветя,
седи,

тъй както над Нилгири — планината синя — гирлянда от
светкавици и от звезди.

Играе си с лъка. По тялото му капки

от кръв — следи от бойното му тържество,
като че много птичета червеношийки
цвъртят от радост по тамалово дърво.

Доха

На своя ред и Рама за отплата
от благи погледи изсипа дъжд.

Маймуни, мечки викат: „Вечна слава на нашия спасител
вездесъщ!“

ПЕСЕН ОСЕМНАЙСЕТА
ПЛАЧ НА ЖЕНИТЕ НА РАВЪН.
ВИБХИШАН ИЗВЪРШВА ПОГРЕБАЛНИЯ ОБРЯД И СЕ
ВЪЗЦАРЯВА В ЛАНКА.

Чопай

Над Равъновите глави
царицата снага преви и рухна — даже не издаде
стенание. Жените млади — която откъдето свари —
се втурнаха към Мандодари, повдигнаха я и на път
натам, където бе трупът, поеха, виещи надлъж
и шир по мъртвия си мъж. Когато го видяха, лумна
като пожар скръбта безумна и всяка, спуснала коси,
дотолюва се покрусил, че даже себе си забрави,
над двата късове безглави привела смазана снага.
Ридаеха, но и сега жените хвалеха мощта му,
когато Равън беше само трупът на минало велико.
„Пред твойта сила, о владико, земята тръпнеше. Луната
и слънцето пред светлината на твоя образ бяха бледи.
Под твойта тежест се наведе
самият Шеша — на земята
крепителят, а и самата велика костенурка, дето
подпирала е сред морето Мандара. И такова тяло
сега в праха се е простряло! Варуна, Кубер, а и бога
на вятъра пред теб с тревога търчаха, вместо да се бият.
Боеше се дори самият бог Индра. Ти срази и Яма.
Владетел беше с мощ голяма, която всеки бог изпита,
а тук се валяш без защита. Величието ти познава
светът. А твоя род по слава е ненадминат и по сила.
Но друга мощ те е сразила. Отвърна ти лице от Рама,
затуй умря. И даже няма в рода ти, царю, оплаквачи,
та само вятърът ще плаче над теб. Доскоро боговете,
властители над световете, глави навеждаха смирени
пред тебе, а сега хиени разкъсват твоите глави.

За туй достоен е, уви,
мъжът, отвърнал се от Рама —
дори за мъка по-голяма.
Сега напълно те обсеби
смъртта, но рано тя над тебе
простряла беше своята власт,
когато никоя от нас
не доизслуша ни веднъж
и сметна ти за смъртен мъж
тогава, който над всемира
всевластвува и не умира.

Чанд

Пожар е Рама, който в пепел преобръща леса от демони, а ти не
го зачете,

когато му се кланят Брама бог и Шива — самите повелители на
боговете.

От раждането още ближните си мразиш, но въпреки това с
душата си добра

божественият Рама опрости ти греховете
и горе в райските чертози те прибра.

Доха

Море от милосърдие е Рама —
недостижимо щастие дори за праведници и аскети мъдри
на тебе, грешника, той подари.“

Чопай

До рая чак се извиши
плачът и в чистите души на боговете вля щастлива
утеха. Брама бог и Шива, светците заедно с Парада
проляха, сълзи от наслада, към Рама гледайки честити.
Не можеше да ги насити блаженството на тая сцена.
Едничка само съкрушена душа сред радостните други,
дочула клетите съпруги да плачат, плачеше и тя.
Ридаеше над участта на брат си Вибхишан. Видя го
всевиждащият. Кимна благо — Лакшман да иде да споходи
в часа на скърби и несгоди съюзника им. Най-умело
Лакшман извърши свойто дело. И ето го, след малко, брата
на Равън, трогнат от добрата

утеха, най-покорно спира
пред господаря на всемира. С любов го гледа и с надежда
божественият и нарежда: „Оставяй скърбите си, брате.
Прави обряд да се изпрати умрелият по обичая
към вечното му място в рая. И както Рама заповяда,
извърши Вибхишан обряда, възлизайки чрез тоз обряд
над брат си мъката на брат.“

Доха

Цариците вдовици с Мандодари
извършиха обряда тиланджали.
Сърцата им възвеличиха Рама,
макар от мъка още натезжали.

Чопай

Извърши Вибхишан каквото
се следваше при опелото и пак при Рама на колени
с душа и разум просветлени се спря. Тъгата му изчезна,
стопена от една любезна усмивка — най-добра награда
за вяроност. Рама заповяда: „Послушай, брате мой Лакшмане,
сега, когато завладян е напълно вражеският град,
вземи със себе си Ангад, Сина на Вятъра, Сугрива
и Джамбаван, и сто такива избраници между мъжете.
Идете там и помажете за властелин на Равън брата,
съюзника ни във борбата — добрия верен Вибхишан.
А аз все още съм изгнан
и в столица не Влизам, даже
да бъде тя на племе враже.“ Пристигна свитата в палата,
отдето до недавна злата душа и двойно зла осанка
на Равън властваше над Ланка. Приготвиха за кратко време
града за тържества големи и Вибхишан зае престола
според изречената воля на Рама. Всички насъбрани
молитвено допряха длани, почитайки с дълбок поклон
новопомазания трон. А после с новия владетел
се върнаха, където светъл сияеше ликът блажен
на Рама. Всеки приближен до него ставаше съсъд,
изпълнен с радости. Гласът на Рама се понесе благо
над войнството му и обля го с най-висше щастие, каквото
дарява само божеството.

Чанд

Говореше слова като амрита сладки:
„Войници храбреци от армията свята,
врага разбихте, Вибхишан царува в Ланка,
ще бъде вечна славата му в трите свята!
И този, който мене ще прославя с обич,
и вам, войници мои, ще въздава слава,
ще може през морето страшно на живота
чрез мойта благодат успешно да преплава.“

Доха

И дивните слова на господаря
войниците му слушат без насита.
В нозете-лотоси се кланя всеки,
божествения си водач почита.

ПЕСЕН ДЕВЕТНАЙСЕТА
СИТА СЕ ВРЪЩА ПРИ РАМА, КОЙТО Я ИЗПИТВА
ЧРЕЗ ОГЪН.
БОГОВЕТЕ ВЪЗХВАЛЯВАТ РАМА.

Чопай

При господаря призован,
в поклон заслуша Хануман: „Иди веднага в Ланка, сине
на Вятъра, и донеси ни от Сита вести, а на нея
предай, че мъртъв е злодея, и връщай се обратно в стана.“
Когато Хануман застана на градската врата под свода,
отвред затичаха в угода ракшаси пътя да му сочат,
поклони правейки му с почит. За пътя той дори не пита —
върви след тях, намират Сита. Разбира Сита в миг кому е
вестител той. Гори да чуе: „Каж ми, здрав ли е добрият
владетел? Как е той самият и с него малкият му брат,
и цялата му храбра рат?“ „О майко, царят на Кошала
е жив и здрав. Войската — цяла. Умря, убит от Рама, Равън.
Обрядът вече е направен. А на престола го замести
цар Вибхишан.“ От тия вести преблаги тръпнеше честита
душата праведна на Сита.

Чанд

От щастие разплакана, попита Сита:

„Каж ми, о маймуно мила, за отплата за тая новина каква
награда искаш,

защото тя си няма равна в трите свята?“

„О майко, аз получих царство над всемира — отвърна той. —
Награда по-голяма няма

от туй, че демонската армия разбихме
и съзерцавам аз божествения Рама.“

Доха

„О сине, нека доблестта свещена
духа ти възвисява цял живот и вечно да е милостив към тебе
потомъкът на слънчевия род!

Чопаї

А ти сега се помъчи
да зърнат моите очи мъжа ми дивен, тъмнолик
и колкото в по-ранен миг, то толкова по-благодарна
ще бъда аз.“ И с лъчезарна усмивка Хануман разправи
на Рама, че в цветущо здраве съпругата му се намира.
Зарадва царя на всемира. „О Вибхишане и Ангаде —
наредба Рама им отдаде, — идете с Хануман при Сита.
С поклони, както се почита царица, ѝ се поклонете.
Веригите ѝ са отнети с погубването на злодея.
Върнете се обратно с нея.“ Пристигна пратената свита
в града. Пазачките на Сита
показаха се прелюбезни —
една излезне, друга влезне, една по-ревностна от друга
да стори някаква услуга. Наставя ги, не ги подканя
цар Вибхишан. Приготвят баня и ето я, излиза Сита,
от пленничеството измита, облечена в одежди дивни
и украсена с дивни гривни. Носилка внасят. Чинно чакат,
додето Сита като накит в постелята уханна сяда,
безгрешна, прелестна и млада.
И хубост още по-голяма
добива, мислейки за Рама.
А на носилката от двете
страни с оръжия в ръцете застават възхитени стражи,
недаващи да се покаже отблизо някой и погледне
царицата. Горките бедни маймуни и мечоци мили,
които са се устремили натам, се спират натъжени
пред копия и пред ръжени.
И Рама, трогнат от душа,
заръча: „Свитата пеша да дойде заедно със Сита.
Войската нека до насита да гледа. Сита за войската
не е жена, а майка свята.“ Усмихнат Рама го изрече
и на армادите си мечи, и на маймунските отряди
невиждана награда даде.
А от небесните чертози
се сипеше порой от рози.
И шестваше под цветопада

царицата. Но не награда я чакаше на Рама в стана
за мъките, а разгоряна
свирепа клада — да докаже
сред пламъка, че в стана вражи запазила се е безгрешна.
Сурово Рама я посрещна.

Доха

Загледани в божествения Рама,
срещу жена си строго замълчал,
дори и демоните-пазачки
обхвана ги уплаха и печал.

Чопай

Но Сита, не сгрешила с дело,
ни с дух, ни с дума, срещна смело мъжа си, който заповяда
изпитването ѝ чрез клада. „Лакшмане — каза Сита, — зная,
че ти си стълб на обичая и на закона. Нареди
да палят огъня!“ Преди да чуе скръбните слова
на Сита, мислеше: „Мълва е туй.“ Сега Лакшман в сълзи
обля се, но да възрази на Рама смее ли? Погледна
лика му и от тръпка ледна пронизан, тръгна за дърва.
Самин разпали след това високо отрупаната клада.
Усети Сита, че отпада от нея всеки страх напразен,
и тъй закле се без боязън: „Ако не е прекрачвал друг
освен законният съпруг в сърцето ми, на мъки сито,
то тия пламъци, които са жежки, колкото е в ада,
на мен да донесат прохлада като сандалово дърво!“
И тръгна тя на тържество.

Чанд

В гората от езици огнени навлезе
царицата като в сандалов хладен лег.
„Хвала на Рама! Тоя, който му е верен
и люби го, не знае осквернена чест!“
На Сита отражението само пламна
и допирът от чужди пръсти изгоря
по нейната снага, а тя самата чиста сияеше, любвеобилна и
добра.

А богът Агни върна благия си образ
и истинската Сита — стройната жена,

по хубост равна на Лакшми — поведе бавно, до Рама сложи я от лявата страна.

И засия до Рама прелестната Сита —
по-хубава от нея няма в тоя свят, — тъй както редом с някой синкав лотос пъпка разтваря се и разцъфтява златен цвят.

Доха

И дъжд цветя се сипе върху Рама,
и с песни хор от богове го слави,
и танц извиват гъвкави апсари,
и свирят им кинари конеглави.

И редом с дивната царица Сита
сияе Рама в своето съвършенство. И викат с радост мечки и маймуни:

„Ура за Рама! Рама е блаженство!“

Чопай

Изпрати Рама благодарен
обратно смелия коларин
на Индра. Тръгна си Махали
с поклон към Рама и възхвали.

Дойдоха после боговете,

които вечно са заети със своите користни дела.

Покорно казаха: „Хвала на тебе, милостиви друже
на скръбните. От нас заслужи дотук признателност голяма.

Не ни забравяй пак, о Рама! Злодеят Равън, който в похот
разплул се беше и на поход се вдигна срещу небесата,
срази го твоята сила свята. Велик по дух, велик по тяло,
на земния живот начало, ти Брама си единосъщ,

лишен от страст и злоба мъж. Умът ти чист е и сърцето
от скверността на битието. О Рама, божество всевишно,
не си ти друг — самият Вишну, превъплътен сред океана
във Рибата и във Глигана, във Костенурката, в Джуджето,
в Лъвочовека — вред, където над нас надвисваше беда,
донасяше ни свобода, явил се силен и велик

в каквото пожелаеш лик. Макар че Равън беше корен
на греховете, непокорен ненавистник на боговете,
и похот с гордост — тия двете злини да бяха му наслади,
о милосърдни, ти му даде подир смъртта му място в рая,

та в рая всеки бог се смая. Божествената наша орис
ни дава власт, но с нея в корист потънахме. Макар в небето
живеещи, от битието
увлечени и от властта,
забравихме благодатта на всепоглъщащата вяра.
Спаси ни, Рама, от поквара!“

Доха

Повдигнаха нагоре боговете
ръце молитвено и сред екстаза
на хората безсмъртни стана Брама
и следното похвално слово каза:

Тотак

„Ние пеем на Рама прослава, лъконосеца, който дарява
благодатен покой на всемира. Като лъв той безстрашно раздира
побеснелия слон — суетата. А снагата му, дивно излята, превъзхожда
дори Камадева. И възпява се Рама в напева на премъдри светци и
брамини, непорочни отвика и нине. Повелителя демонски, злия
богоборец цар Равън, бе змия, ала Рама бе птица Гаруда и уби го. И
всяка заблуда поражява. И всякакви скърби. И не дава от страх да се
сгърби пред живота човек, ако люби боголикия Рама. На груби и на
гневни обноски е враг. Вездесъщ, велемъдър, всеблаг. Благородните
твои прояви са безбройни. Земята избави от проклетото демонско
племе, отежнило я с мъки големи. Нероден, вездесъщ и единен,
всепрославен, велик, непоклинан. Ти погуби злодея и брата на злодея.
А брата с добрата

и покорна душа Вибхишан
възцари. О море-океан
от познание. Чужд на превзети
прехвалби. Аз ти падам в нозете —
към пречисти дела да ме водиш,
да убиваш греха ми в зародиш.
Неизменно към бедните люде
съпричастен, готов да прокуди
всяка тяхна уплаха и с блага
добродетелност той им помага
през менливото бурно море
на живота да плуват добре.

Не погубва безволните хора —
на духа им той става опора,
отстранявайки тежкия грях
да си духом разклатен и плах.
Аз прославям на Рама колчана,
и лъка му прославям, и стана.
И очите му — листи от лотос,
засияли от благодост и кротост.
На блаженството ти си обител,
о съпруг на Лакшми, и лечител
на недъга на земните страсти,
о ти, който без труд ги надрасте!
Въплътен си в плътта на нещата
и без плът си. Туй в книгата свята
на премъдрите веди го има.
Светлината така неделима
е от слънцето, нищо, че тя
не е слънце. Расте почитта
на маймуните — гледат към тебе
с благодарност, задето изстреби
непокорните божи врази.
О велики, и богът пълзи
в низостта на живота, когато
не е богу сърцето богато
с всеотдайност, а с алчност за власт.
Милостиви, помилуй и нас.
Отнеми ни критичния разум!
Не умеехме ний да се пазим
от ума изкусител преди
и наченаха наште бедни.
И щастливи били сме, нещастни!
Не оставяй бедата да расне, о губител на злото, корона на земята,
властител на трона, пред чиито нозе се превива във поклон вездесъщия
Шива! О разгадко на мирови тайни, благодат, благодетелю, дай ни, от
която по-сладостна няма: любовта към нозете на Рама!“

Доха

И още дълго Брама прародител

не спираше така да го почита
с похвални думи и с блаженство пълно,
в лика му дивен вгледан без насита.

ПЕСЕН ДВАЙСЕТА
РАМА СЕ СРЕЩА С ДУХА НА БАЩА СИ. ВЪЗХВАЛА
НА РАМА ОТ ИНДРА.
ВЪЗКРЕСЯВАНЕ НА УБИТИТЕ МАЙМУНИ. ВЪЗХВАЛА
НА РАМА ОТ ШИВА.
РАМА ПРИЗОВАВА МАЙМУНИТЕ И МЕЧКИТЕ ДА СЕ
РАЗОТИДАТ ПО ДОМОВЕТЕ СИ.

Чопай

Когато в Ланка радост рядка
цареше, слезе Дашаратха, бащата на Лакшман и Рама,
от рая. Щом ги зърна двама да му се кланят живи-здрави,
от сълзи царят се задави. „О тате, с твоите заслуги
сразих врага, когото други не можеха“ — така възкликна
синът и нова радост бликна в очите кротки на баща му,
та от вълнение голямо застанал беше като ням.
А Рама знаеше и сам за бащината обич мила.
Погледна го и с божа сила дари му знание, което
даряват само на небето. Бог Шива каза на Парвати:
„Обратно Рама в рая прати баща си, но не го избави
от бъдещите му появи под други образ на земята,
защото смяташе бащата
сина си за човек от плът —
не вникваше, че е духът на божеството и всемира.
Такъв избава не намира — ще се преражда в образ нов,
дарен с единствен дар: любов към Рама.“ Срещата им кратка
завърши. Тръгна Дашаратха честит към божите чертози,
покланяйки се пак на този, комуто цялата вселена
невидимо е преклонена.

Доха

Бог Индра, виждайки, че здрав е Рама и невредими са Лакшман и
Сита,

не се сдържа, похвално слово каза, препълнено от обич и възхита:

Томарчанд

„О дом на добродетел и на слава, о Рама, който верните дарява с покой и разпростира за закрила десницата, в която се е скрила велика сила! Славя ти колчана. Стрелата славя, в него закопчана. Изстреби демоните людоеди начело с Равън. Твоите победи прославям, правейки поклон дълбок, че те донесоха на всеки бог избава от злодея и велик закрилник повелител в твоя лик. От цялата земя свали товара. Величието твое е без мяра. Останалите демони в уплаха неописуема се разпиляха подир смъртта на царя. Где се дяна осанката му, диво възгордяна, когато бяха му се покорили и в пещери се бяха изпокрили безсмъртните, а Равън людоеда преследваше кого къде съгледа: светците мъдри, птиците, стадата, преграждайки им пътя към благата. Къде се дяна? Вдън земя потъна. Каквото бе посял, това пожъна. Изслушай ме сега, о милосърдни, лотосооки, и недей се сърди, че бях до неотдавна сам с надменна душа и мислех — в цялата вселена не може никой друг безсмъртен мъж да бъде тъй велик и тъй могъщ. Но зърнах твоята снага. Пред нея безмерната ми гордост се разсея. Лишен от форма и лишен от плът — такъв предимно тачи те светът, какъвто според ведите те знаем: неразкриваем и непознаваем. Но аз те тача видим и възхвала към теб отправям, царю на Кошала. И тримата с Лакшман и Сита живеете в моята душа честита. Дари ми вяра в теб и отсега довеки считай ме за свой слуга!

Чанд

Дари ми дар да вярвам в тебе всеотдайно, о Рама, охранителю на божествата,

по красотата си надминал Камадева
и вкупом всички хубавци от трите свята.

Ти, който примиряваш всички антиподи във тялото и във душата на човека,

комуто Брама бог и Шива бог се кланят, от милосърдие душата ти е мека.

Доха

И мен помилуй. Твоята повеля,
о Рама, чакам със сърце готово
за дело.“ И всемилостният Рама

отвърна на смиреното му слово:

Чопаи

„В сражение с врага безбройни —
маймуни, мечки, храбри войни за мене сложиха глави.
Смили се и ги съживи!“ В постъпките на Рама скрит е
потаен смисъл. Мъдреците избрани само го разбират.
Веднага рухнал би всемирът, ако ли Рама заповяда.
И от безформена грамада отново би го съживил.
Но той към Индра беше мил, оставяйки го да изпита
величието си. С амрита поръси Индра и раздвижи
маймунските и мечи рижи, вдървени от смъртта тела.
Макар че Индра бог поля с амброзията мъртъвците
на двете армии, едните възкръсваха, ония — не.
Когато Рама им отне живота, демоните сляха
души с душата му и бяха спасени да не влизат в нови
повторни жизнени окови. А във армадата космата
превъплътени, божествата се криеха и затова,
безброят мъртви оживя, когато Индра бог ги ливна
с амрита. Радостта им дивна край Рама всичките събра.
Чия душа е тъй добра към своите и толкоз блага
към чуждите, та ги полага дори и в рая? Кой е равен
на Рама, дето даже Равън, от похот и от грях разплут
злодей, в небето всеял смут, дари със участ, за каквато
мечтае съществува свято.

Доха

На колесниците си боговете
се метнаха и със душа щастлива към своето царство се запъти
всеки.

При Рама спря тогава богът Шива.
Ръцете си въздигна към небето
и просълзил се от любов свещена,
задавен от вълнение голямо,
похвално славословие начена:

Чанд

„Помилуй ме, о лъконосецо велики,
о благодетелю на богове и люде, пожар, изгарящ гъсталака от
съмнения,

и вятър, гонещ облаците от заблуди.
Незрим и зрим — на доблестите си обител,
о слънце в бездната от грехове и грешки,
о лъв, убиващ слона на страстта чрезмерна,
броди сред храсталака от души човешки!

О хладен вятър, който чашките затваря на лотосите на
стремежите суетни!

Мандара за морето на живота! Дай ми
усмивка — в мрака на страха ми да просветне!
Живей в гръдта ми с малкия си брат и Сита.

Навеки обитавай, царю Рама, в нея, украса на земята, радост на
светците,

ти, който и страха на Тулси Дас разсея.

Доха

Когато вземеш царската корона,
която винаги ти е принадлежала,
о господарю, знай, и аз ще дойда
да гледам тържеството ти в Кошала.“

Чонай

Когато си замина Шива,
при Рама със душа щастлива в поклон застина Вибхишан,
владетелят нововенчан на Ланка, брат едноутробен
на Равън, само че беззлобен и честен. Кротко му зашепна:
„О царю мой с великолепна ръка, държаща лък могъщ,
прославил се нашир и длъж по трите свята чрез победа
над злия Равън — людоеда — и над войската му, о Рама,
изслушай моята голяма молба. Какво без тебе бях —
човек без род, потънал в грях и с беден ум, а ме отрупа
със милост, та не ще откупя това, дорде съм жив. И днес
ела, стори ми лишна чест — стъпи ми в къщата — да светне
пречистена. Измий се сетне и ти самият — да свалиш
умората от боя. Виж хазната ми, града, палата.
Каквото искаш, за отплата на своите бойци раздай,
И мене считай ме докрай за свой с душа и тяло. Щом
запътиш се към роден дом, вземи със себе си и мен.“
Изслуша с поглед овлажнен добрия си съюзник Рама.
Честити гледаха се двама.

Доха

„О брате, всичко твое е и мое,
и благодарен съм ти за добрата
покана, но минутата е вечност,
помисля ли за брата си Бхарата.
Зове ме той и чака ме, горкият,
отслабнал от молитви и от пости.
Стори така, че скоро да го видя,
а не над братови да плача кости.
Ако ли в Ланка още се забавя,
едва ли жив героя ще заваря.“
За брат си с обич мислеше и сълзи се стичаха по бузите на царя.
„А ти царувай тук и ме почитай
до своята смърт. С душа щастлива
иди тогава в моя рай в небето,
където всеки праведник отива!“

Чопаи

При тия сладкозвучни речи
възрадван Вибхишан се свлече в поклон на Рама пред краката.
По примера му и войската като един пред господаря
се преклони и заповтаря възхвали за снагата яка
и подвизите му. Дочака да свършат дивните слова
и в Ланка пак се озова добрият Вибхишан. В стоцветна
каляска от гирлянди метна товар от перли и брилянти,
от бисери и диаманти, от накити и от одежди.
Усмихнат Рама вдигна вежди, когато Вибхишан изтласка
пред него пълната каляска. „Литни с каляската в небето,
о Вибхишане мой, отдето разлей над нас нашир и дълж
от бисер и одежди дъжд!“ И Вибхишан като с крила
политна. Мигом заваля отгоре дъжд от изумруди
и дрехи. Който се потруди,
събра каквото му се нрави.
Не знаеха какво се прави със диамантите горките
маймуни, нито как се кити човек със накит. Грабва в лапа
маймуна перла и я лапа припряно, сметнала, че туй е
за ядене, а после плюе. И Рама с прелестната Сита
се смяха дълго до насита. На най-великия се нрави

да гледа весели забави.

Доха

Мъжът, чиято същност не постигат
най-мъдрите отшелници дори, когото ведите наричат вечен,
устройваше, с маймуните игри.

„Не ще спечели милостта на Рама
ни с дарове, ни с подвизи пресвяти
човек, а само с обич всеотдайна!“

Така бог Шива каза на Парвати.

Чопай

Маймуни, мечки, пребогато
облечени и цели в злато от накити, пред Рама важни
се сбират. Той ги гледа с влажни очи, задавя се от смях.
Но благ, на всякоя от тях премилостиво поглед спира
и дума царят на всемира: „Сразих чрез вашта сила само
това чудовище голямо — злодея Равън, и престола
зае го брат му с моя воля. Погубени са враговете.
Сега спокойно си вървете. За мене спомняйте си в своите
места. От нищо се не бойте!“

**ПЕСЕН ДВАЙСЕТ И ПЪРВА
РАМА И СИТА ЗАЕДНО С ПЪРВИТЕ ВОЕНАЧАЛНИЦИ
ПОТЕГЛЯТ ЗА АЙОДХЯ.
ПРЕЛИТАТ НАД СВЕЩЕНИТЕ МЕСТА, ОТДАВАЙКИ
ИМ ПОЧИТ.**

Чопай

Маймуните се кланят с почит.
Събраните им длани сочат, че хранят чувства най-високи
към вожда си. „Лотосооки властителю, слова прекрасни
издума, от които расне бездруго гръмката ти слава.
Войската ти се възхищава, но още по-неотделима
от теб се чувства. Срам обзима безчислените ни отряди,
че ти на нас подкрепа даде и всички демони изтреби,
а ние нищичко за тебе
не сторихме, не сме ти дали.
Нищожният комар кога ли
ще стори нещо за Гаруда?
Не си го мисли и в заблуда!“
Маймуни, мечки, пълни с обич
и преданост, ограждат в обръч
снагата дивна и могъща.
Не иска никой да се връща.

Доха

С тъга и радост мечки и маймуни потеглиха към своите места,
в сърцата си лика на Рама скрили,
препълнен с доброта и красота.
Синът на Вятъра, Ангад, Сугрива,
водачът мечешки, и Нал и Нил,
и всички други първи пълководци
край Вибхишан стояха с вид унил.
Не можеха да кажат нито дума.
Личеше колко много им горчи раздялата. И гледаха към Рама

с преливащи от обичта очи.

Чопаї

От тяхната любов велика
затрогнат, Рама ги повика на неговата колесница,
по-бърза и от царя птица на птиците — Гаруда. Седна,
напускайки подир победна война полето, сторвайки на ум
поклон на мъдреците. Шум гърмовен стресна трите свята,
избликнал изпод колелата на колесницата, когато
потегли. Трон от чисто злато сияеше на нея. Двама
седяха в трона Сита — Рама, тъй както върху върховете
на планината Меру свети светкавица до облак дивен,
от блясъците ѝ обливан. Над цар, над трон, над колесница
и над царица яснолица
порой от лотоси и рози,
вали от божите чертози.
Ветреца подухва ароматен,
и той от боговете пратен. Под тях водата в езерата,
от слънчеви лъчи огрята, избистря се и им подлага
пред погледите гледка блага. Летят царицата и царят —
пред тях пречисти се разтварят посоките и все с добри
знамения. „Полето обозри под нас, о скъпа моя Сита.
На него рухна с гръд пробита Лакшман, сразен от Индраджит,
но бе убиецът убит и гледай — още труп до труп
лежат, натрупани накуп. Врази са туй, от нас сломени.
А тука Равън срещу мене се яви, и брат му Кумбакарън,
на помощ братова докаран.

Доха

Това е моста над морето. Близко
до него ще съзреш на Шива храма,
от мен издигнат.“ И се поклониха
към тоя храм царицата и Рама.
При всеки отдых царят на Кошала
любезно изброяваше на Сита реки, гори и планини — да знае
покрай какво и над какво прелита.

Чопаї

Под тях изникна гъсталака
на святата гора Дандака и колесницата с изкусна

извивка над леса се спусна, препълнен с хижи на брамини.
И тръгна Рама да премине
Пред висшата браминска каста
и пред великия Агастя, навел глава в колата тиха.
И всички го благословиха. От тоя лес подир минута
на планината Читракута божественният озова се,
та на премъдрите монаси по тамошните пещери
блаженство пълно да дари. Поеха пак и той посочи
на Сита долу где клоkochи Ямуна, смъкваща с талази
греха от грешник, щом прегази през нея. „Ето и реката,
почитана от божествата — реката Ганг. Поклон сторете —
очиства тя от греховете. А ето долу и Праяга —
единствен поглед и веднага светилището ще прогони
от нас греха на милиони живота. Делтата Тривени
под нас е, дето три свещени
реки се сливат — стъпалата
към рая, в който за отплата
отиват чистите при Вишну,
сменили бремето излишно на тялото и битието
с величието на небето.“

Доха

Щастливи сториха поклон на трите
реки: Ямуна, Ганг и Сарасвати,
разплакани от радост, че докосват с очите си оброчищата святи.
А после слязоха и всеки мигом
се втурна в делтата да се изкъпе,
принасяйки във дар на боговете
душата си, а и предмети скъпи.

Чопай

Обърна Рама светъл лик
към Хануман: „На ученик, послушник кротък на брамини,
се престори веднага, сине, защото искам да те пратя
в Авадхапур, та на Бхарата да кажеш, че сме живи-здрави.
Узнай самият какво прави и бързо тука се върни
с благоприятни новини.“ Синът на Вятъра веднага
отвърна му с усмивка блага: „Отивам всичко да разкажа.“
А Рама сам при Бхарадваджа отиде. Постникът велик,

от чийто лик струи светлик, роден от подвизи сурови,
започна да го славослови. Сбогуваха се чрез поклони
и колесницата подгони пространството да го скъсява
накъм кошалската държава. Нишадският владетел Гуха
и хората му, като чуха, че близо някъде тъдява
с дружина Рама се задава, затичаха по бреговете
на Ганг и гръмко гласовете деряха ехото над нея:
„Но где я лодката му, где я?“ Ей колесницата прелита
над Ганг и слиза долу. Сита с молитви кланя се — безмълвни,
но с почит всеотдайна пълни. И Ганг така благослови я:
„Додето аз брега си мия довека с моите талази,
небето тебе да опази, о хубавице дивнолица,
от орисия на вдовица!“

Дочул ги там да разговарят,
към тях затича Гуха — царят нишадски. Зърна Рама, Сита
и в тях загледан без насита, от щастие изгуби свят,
додето Рама с нежен глас приветства го и го изправи
в обятията си корави.

Чанд

Прегърна Рама своя стар приятел Гуха,
до себе си му стори място да поседне,
разпитвайки го здрав ли е и как живее.
Отвърщаше му Гуха с устни още бледни:
„Сега видях нозете-лотоси на Рама,
нозете, пред които Брама бог и Шива
се кланят, и съм вече здрав и силен тялом,
а пък душата ми е двойно по-щастлива.“

Макар нишадецът да бе от долна раса,
прегръщаше го Рама като роден брат.
Поетът Тулси Дас си казва: „О слепоце,
забравил си, че Рама значи благодат.“

Сказанието за великата му доблест
измива всички грехове и отстранява
пристрастията мирски, сменяйки ги с мъдрост. Затуй
безсмъртните въздават му прослава.

Доха

Премъдри са, които слушат разказ за неговите битки величави:

с победи тях самите бог дарява,
а и велики тях самите прави.
Сърце, сега мисли проникновено:
живееш в ерата на Калиюга —
злини, насилия. Опора наша
е името на Рама. Няма друга!

**ПЕСЕН ДВАЙСЕТ И ВТОРА
РАМА СЕ ЗАВРЪЩА В АЙОДХЯ, ПОСРЕЩНАТ
ТЪРЖЕСТВЕНО ОТ ЦЕЛИЯ НАРОД.
МАЙМУНИТЕ ОТ СВИТАТА МУ ПРИЕМАТ ЧОВЕШКИ
ОБЛИК.
ВЪЗХВАЛА НА РАМА ОТ ВЕДИТЕ, КОИТО СЕ ЯВЯВАТ
В ОБРАЗИТЕ НА БРАМИНИ ПЕВЦИ.**

Чонай

Под колесницата изплава
градът, достоен за прослава от Рама. Вдигна той към него
десницата си и обзе го вълнение пред роден край,
по-мил дори от божи рай. И рече тъй с душа щастлива:
„Надолу гледай, о Сугрива, О Вибхишане, о Ангаде —
градът Айодхя се зададе насреща ни. Макар да зная,
че няма по-красив от рая, където обитава Вишну,
и който рай е хвален пищно от всички веди и пура ни,
та всеки смъртен вечно храни надежда там да се посели,
все пак рождените предели за мен по-скъпи си остават.
Това малцина проумяват. Бълбука през местата скъпи
реката. Който се окъпе в девствените й талази,
за него място ще се пази
до мен да бъде приближен —
безгрешен, мъдър, преблажен. И всеки жител в тоя град
обичам като роден брат. Градът Айодхя като цяло
към мойто лоно е стъпало.“
„На град Айодхя слава, слава!
Напълно той я заслужава — възкликват спътниците прави —
не друг, а Рама сам го слави!“

Доха

В града народ като море бучеше,
нетърпелив да поздрави витяза.
Над него Рама се изви и кацна

и тъй на колесницата си каза:
„Сега отивай си при бога Кубер,
отдето нявга Равън те открадна.“

И колесницата обратно литна,
макар че мъката ѝ бе грамадна.

Чопай

Пред целия народ Бхарата
изтича да си зърне брата.

Снагата му бе изтъняла

от мъка в тежката раздяла. Душата му не се насища
от гледката. Отзад Васища

и Вамадева — старци святи,

по цялата земя познати, вървят. Когато ги съзира
всевластелинът на всемира, прекланяйки пред тях лика си,
колчана сваля и лъка си — с душа покорна и честита
учителите си почита. Лакшман стои до него редом, м
и той на обичая предан,

Васища ги прегръща двама

и пита здрави ли са. Рама отвръща: „Здрави сме. Дължиме
това на теб, непогрешими светецо, че ни надари

със своите милости добри.“ Пазител на закон и нрави,

смирен поклон героят прави на всичките брамини. В знак

на обич ничком пада пак в нозете братови Бхарата,
в които скланят си снагата със радост Шива бог и Брама.

Покланя се, но сила няма обратно той да се изправи,

та Рама с мишците си здрави повдига го да го докосне

с милувка. Сякаш рози росни са техните очи — от влага
облети, бисерна и блага.

Чанд

От розите-очи се стичат бурни сълзи.

Претръпнали тела притискат брат о брата, С безкрайно нежна
обич е изпълнен Рама,

спасителят и господар на трите свята.

Поетът Тулси Дас ви казва: „Нямам сила, ни божа дарба срещата
им да опиша.

Любов и свята нежност в тях се въплътиха

и срещнаха се да изваят хубост висша.“

Говореше на брат си Рама, но Бхарата
не можеше да му отвърща още. Шива
тогава каза на Парвати: „Има радост,
която с думи и със ум не се разкрива.“
Възвърнал сили, рече най-подир Бхарата:
„Сега съм здрав. Добре съм вече, брате скъп.
Десница ми подаде ти и ме изтегли
из океана от страдание и скръб.“

Доха

И брат си Шатруган прегърна Рама.
Лакшман и той притисна без слова в обятия Бхарата. Четирима
стояха дивно слети два по два,

Чопай

След туй си сменяха местата,
изтласквайки си от сърцата скръбта. Бхарата пред нозете
на Сита падна и обзети от радост, той и Шатруган
седяха, слели длан о длан. Зад тях народното море
не можеше да побере вълнението си. От час
на час бучеше от екстаз да види Рама. И тогава
той, който всичко направлява, направи чудо, за да може
отвсякъде ликът му божи да бъде виждан: размножи
лика си и се приближи до всекиго в един и същ
момент титанът вездесъщ, И не разбра, зарадван лудо,
народът, че това е чудо. На две тълпата се отваля
да мине майка Каушала. Бегом към Рама се отправя
царицата, тъй както крава към своето теле, което
цял ден било ѝ е отнето.

Чанд

Затичаха да срещнат Рама всички майки,
тъй както вечер кравите неудържими
към своите отлъчени телета тичат
и млякото само тече от всяко виме.
За майките и за роднините си Рама
намери думи утешителни и нежни.
В съсъда на душите им потече радост,
изтласквайки навън горчивините прежни.

Доха

Лакшмановата майка, засияла
от радост, към Лакшман се спусна. Единствена пред царя
победител

Кайкеи само чувстваше се гузна.
Макар че редом с другите царици
Лакшман прегръщаше с любов и нея
да вземе нейната благословия,
смущението ѝ не се разсея.

Чопай

Свекървите си среща Сита.
С поклони чинни ги почита, А те я благославят: „С Рама
щастливи вечно да сте двама, Тъга да не прекрачи прага
на къщата ви!“ Блика влага от радостните им очи,
а мъчат се да не личи, че плачат, вдигайки сахани,
от тежко злато изковани, пред госта, както е обрядът.
Очите майчини не падат от дивната снага. Честита,
царицата все пак се пита; „О господи, децата мои
наистина ли са герои, сразили демони и даже
самия повелител вражи? Такава смелост кой им даде,
когато толкова са млади — с осанка юношеска, мила?
Отде у тях такава сила?“

Доха

Не сваля погледа си Каушала
от Рама, Сита и Лакшман отсреща. С блаженство гледа ги,
каквото само
честита майка може да усеща.

Чопай

Маймунският водач Сугрива
отърси сивата си грива и взе човешки лик И Нал,
и Нил не би човек познал — лица красиви, ръст висок.
А Джамбаван от стар мечок превърна се на строг мъжага.
Ангад и Хануман със блага усмивка сменят груби бърни.
Благоволи да ги превърне във хора Рама за отплата
на верността им. Отиват бившите маймуни
и всяка иска да целуне
Бхарата и да го прослави
за предостойните му нрави,

след туй следят как величае
народът в своите обичаи
водача си и как го тачат
сърдечно — както тях водачът, Заръча Рама на мъжете
от свитата си: „Положете
глави в нозете на светците.
Идете да се поклоните
най-първо на Васища. Само
благодарение на милостта му сполучих аз да надделея
във битката срещу злодея. Учителю, това са наши
приятели, Не ги уплаши гръмливото море на боя,
и всеки беше лодка
с която към победен бряг
доплувах. Всеки ми е драг повече даже от Бхарата.“
От пълно щастие телата трепереха и всяко слово
ги полюляваше отново.

Доха

Отидоха пред майка Каушала
във знак на почит да сведат глави. „Обичам ви като самия Рама“

изрече тя и ги благослови.
Валеше цветен дъжд от небесата.
И Рама се прибираще дома си под погледите дивни на жените
от градските балкони и тераси.

Чопаи

Градът бе украсен богато
със много съдове от злато; изнесени пред всеки праг,
без туй блестящи, ала Пак излъскани според закона.
А улиците, с благовонна вода поръсени, ухаят.
Гирлянди вред висят, та краят не им се вижда. Ярки
цветя окичват нови арки. Площадите са с изумруди
обсипани. А ветри луди надиплят скъпи знамена
в небесната синевина. Ечат литаври за прослава
на госта тъй, че сякаш плава в море от звукове градът.
Дарени с дарове, редят
благословии люде знатни.
Издигайки сахани златни,

невесте, от които няма
по-хубави, прославят Рама с обряда арти. Пеят песни
кошалските жени пречестни за царя на Кошала, който
дори единствено със своето велико име отстранява
бедите и донася слава. Макар да е хилядоусто
влечуго Шеша, той напусто опитал би се да разкаже
и хилядна частица даже за радостта на тоя град
великолепен и богат. Дори и на самите веди
ще бъдат разказите бледи, и на Шарада — че слова
къде ще найдет за това?

Доха

Айодхя беше езеро, а в него
жените — нощни лилии. В раздяла със Рама всяка чашка се
затвори.

И ето — всяка пак е разцъфтяла.
Знамения добри се появяват
и господарят вечен на всемира,
опора на мъжете и жените,
честит в дома си се прибира.

Чопай

Бог Шива каза на Парвати:

"Разбрал, че с много виновати очи поглежда го Кайкеи,
отиде Рама първо ней да занесе след грях покой.

А после към палата той пое със цялата си свита.

Тълпата тръгна си честита.

Васища — първожрецът — свика

брамините. „Дойде велика минута, братя: по закона

да си заеме Рама трона. Добър е знака в зодиака

за днес. Не бива да се чака. Сами решете и кажете,

о най-почтени сред мъжете.“ Жреците, чакали отколе

това, не чакат да ги моли — мълвят, от радост просияли:

„Стори обряда тиланджали! Не бива той да се отлага,

а нека осени веднага с безкрайна радост съществата

навсякъде из трите свята!“

Доха

Повикаха Сумантра — кочияша —

и пратиха го да гласи каквото

изисква обичая, за да бъде
невиждано по блясък тържеството.
Пригответи той коне и колесници
и слонове разкошно украсени.
Заръча за обрядните предмети.
Щастлив, пред жреца падна на колени.

Чопаї

Градът огласян бе от песни,
обсипван от цветя небесни. „Слуги, идете изкъпете
снагите яки и напети на моите другари“ — рече
всеблагият владетел. Вече слугите бяха при Сугрива
и другите бойци. Измива от себе си с доволство всеки
умората от дни нелеки.

Отива Рама при Бхарата
и сам отрязва му косата, с години раснала, понеже
заклел се бе да я не реже, додето те отново двама
не се прегърнат живи с Рама. Владетелят самин помага
на тримата си братя с блага усмивка да се къпят. Шива
промълви радостно: „Прелива добрият Рама от любов
към хората и е готов да стори всичко за онез,
които са му верни с чест.“ Не могат люде да възпеят,
не може даже Шеша — змеят възпя със хиляди уста
на Рама и Бхарата радостта. Разпусна своите коси
и Рама — да се украси по обичая за обряда.

Изми се, щом му заповяда Васища. Накити надяна
и блесна с хубост невидяна до днес, та Камадева сам
пред нея би изпитал срам.

Доха

А пък свекървите умиха Сита
и я облякоха в одежди дивни.
Върху снагата тънка засияха
от тежко злато пръстени и гривни.
И мислеха си старите царици
с души, пленени от чертите мили,
че те не са се раждали напразно,
нито деца напразно са родили.
От лявата страна на Рама Сита

застана и към тях тълпа голяма
от богове и от светци се спусна,
предвождани от Шива и от Брама

Чопай

Първосвещеникът Васища
на гледката не се насища. Извика да внесат престола.
Изпълват висшата му воля: донасят трона, при което
помръква слънцето в небето — пред блясъка на трона бледо.
И Рама — слънчевото чедо — на трона сяда и почита
с поклон брамините. Към Сита и него гледат като неми
от радост те. Едва след време съвземат се да заредят,
тъй както иска го редът, от ведите свещени песни.

И от просторите небесни запяха песни боговете:

„Славете всички, прославете божествения Рама, който
достойно изпълнява своето обричане пред небесата!“

Васища със десница свята върху престола пръв помаза
за пълноправен цар витязя, изписвайки му знак „тилак“.

След туй Васища кимна благ на другите жреци — и те
да сложат знака си. Расте на майките възторгът лудо
и всяка вдига златно блюдо — за кой ли вече път повтаря
обряда арти в чест на царя, от всички чакан дълго време
законния си трон да вземе. Брамините дарува Рама по щедрост

нему равен няма. И просяците не отпрати —
от бедни стори ги богати.

А всички богове, видели

от облачните си предели, че Рама пак корона сложи,
запяха с дивни звуци божи.

Чанд

Щастливи, боговете удрят барабани.

От песни ангелски се огласява раят. Апсари тънконоги вият
кръшни танци.

Блаженство по-голямо смъртните не знаят.

Вишат снаги красиви братята на Рама.

Ангад и Хануман и те със царствен вид размахват белезите на
достойнство висше:

чадър, ветрило, пика, сабя, лък и щит.

А Рама — украшението на рода си —

до Сита — въплъщението на Лакшми —
седи, способен с блясъка на своята хубост хиляда камадевовци
да затъми.

На облак свеж прилича. Носи жълти дрехи.

Окичен с накити по тяло и нозе. Лотосоок. Широкогърд. С ръце
големи.

Блазе томува, който види го, блазе!

Доха

Не могат изрази това блаженство
и най-велеречивите уста. Еднички Шива, Шеша и Шарада
и ведите му вникват в същността.

Сбогувайки се боговете с Рама,
обсипаха го с песни и венци.

Тогава се явиха всички веди
във облик на пътуващи певци.

С велика почит ги посрещна Рама,
той, който всяка тайна прониква.

От ни един човек не разпознати,
въздадоха му ведите прослава:

Чанд

"Живей, о господарю видим и невидим,

о царю на царете, който повали владетеля десетоглав на мрака

Равън

и демоните най-могъщи и най-зли.

Ти, който се превъплъти в човешки образ, и бремето, измъчващо
земята, сне,

пред теб, о Рама, и пред твоята съпруга смирено се прекланяме
на колене.

Илюзията на живота подчинява
всевластно хора, демони и богове.

Блуждаят в плен на кармата и суетата и никой няма сили да се
отърве.

Спасение от мъките намира само
онуй щастливо същество, върху което
преблагия си поглед спреш, о господарю. Спаси и нас от бремето
на битието.

А който твоята благодат не оценява,

от гордостта на знанието е пиан и чака го падение, макар да има
дори от боговете по-възвишен сан.

А който всякакви надежди е оставил и уповава се на твойта
благодат,

през океана на живота ще преплува,
блажен чрез вярата си и от нас възпят.

В нозете ти се кланят Шива бог и Брама.

Дори пръстта, полепнала по тях, е свята. От ноктите на твоите
нозе извира

реката Ганг — чистилище на трите свята.

Нозете ти белязани са с божи знаци

на висша власт: копраля, жезъл, знаме, лотос. В изгнание бидоха
бодени от тръни.

Пред твоите нозе прекланяме се с кротост,

Поклон пред теб, дърво всевечно на живота, чиито корени за нас
остават скрити.

Шестте му ствола, двайсет и петте му клона са с четири
различни слоя под корите.

По туй дърво цъфтят стремежите човешки
и страстите протягат вейки поривисти.

Напролет блика в тях мъзгата на възхода,
смъртта наесен просвистява в жълти листи.

Прекланяме се пред дървото на живота,
макар че ражда то различни плодове:

едни са сладки, други — кисело-горчиви. Поетите в похвала
сливат гласове.

Ако ли някой твойта същина разбира,
то нека да те слави като вездесъщ
непостижим световен дух. А ние славим
превъплъщението ти във царствен мъж.

О Рама, дом на милосърдието висше, благослови ни, боже, да
отмахнем смело

от себе си оковите на битието,
за да се посветим на теб с душа и дело...

МОРАЛНО-ФИЛОСОФСКИ ФРАГМЕНТИ

ЗА ДЪЖДА

Доха

Лакшмане, виж — пауните танцуват, видели облаци. Разперват
пищно

перата си. Така човек се радва,
съзрял поклонници на бога Вишну.

Чопай

Напира халата гръмлива.

Сърцето ми от страх се свива, само без милата жена.
Внезапно блесва светлина от мълния, но мигом чезне
в беззвездните небесни бездни. Така е с любовта на злия —
без време времето гаси я. Натегнал облакът от влага
към жадната земя поляга. Така под тежестта нелека
на своето знание човека съвсем се сгърбя най-подире.
Скали, чукари и баири търпят на капките камшика.
Така със сдържаност велика добрите люде всеки път
на злите речите търпят. Дерета плитки и оврази
сега потекоха с онази

безмерна горделивост, дето
гори на бедния сърцето, когато стане по-богат
донякъде от своя брат. В праха водите стават мътни.
Така сърцето и умът ни от скверността на битието
помътват се. Но цели, ето — напълниха се езерата
като душите ни с добрата постъпка хорска или реч.
Водите бягат надалеч — към океана, дето спират
и неподвижни там намират покой от своята тревога,
тъй както и сърцето — в бога.

Доха

Трева расте и бърже заличава
в леса пътеките — иди търси ги.
Така сред разни ереси се губят
от нас премъдрите свещени книги.

Чопай

И сладко чуваме от всяка
страна безброен хор да квака от жаби, както сричат веди
почтените аскети бледи. С корони нови са покрити
дърветата като душите на мъдреците преблажени,
от нова мисъл осенени. Единствени, когато плисне
дъждът, се лъсват два безлистни шубрака: арка и джавас.
Така и при добрата власт отпада силата на злия.
Изми дъждовната стихия праха от покриви и друми.
Човек на гневните си думи
отприщи ли веднаж потока,
така в неведома посока
се свлича добродетелта му,
макар с търпение голямо
събирана. А виж пред жътва
полето житно как се жлътва:
човек раздава ли богатства,
богатството му тъй нараства.
В нощта ту там, ту тука
светулка трепетно блещука —
тъй еретици лицемери
се сбират с факли и фенери.
Преливат бентове и диги —
обилната вода руши ги.
Така разваля се добрата
жена, познала свободата.
Селянци бурена плевят.
В душите плевел са гневът,
страстта и жаждата за слава —
мъдрецът ги изкоренява
така от своето сърце,
макар с избодени ръце.
Изчезна патицата чаква
и мъжкият не я причаква.
С настъпване на Калиюга
изчезват тъй една след друга
почтеността и светостта.
По каменистите места

обаче нищо не порасте.
Така не никнат мирски страсти
на праведник в душата блага
дори при изобилна влага.
Множат се тварите, гъмжат —
живот дарува им дъждът.
Така и при добра държава
народът се увеличава.
За отдых пътниците спряха —
подириха в пороя стряха.
Познанието тъй надвива
пристрастността ни горделива.
Доха
Понякога излиза остър вятър
и къса облаците като дрипи.
Тъй непрокопсаният син успява
семејната почтеност да разсипе.
Мъгла припада или грейва слънце.
И в нас така изгрява или гасне познанието — според обществото
на люде праведни или опасни...

ЗА ЕСЕНТА

Чопай

Настъпи есента, Лакшмане,
сияеща като имане, от дълги дъждове измито.
Сърцата ни туптят честито. От бели цветове на кае
белеят се около нас необозримите поля. —
Дъждът, мой брате, побеля и остаря, и си отива.
Водата в почвата попива, пресъхват друми и пътеки. —
Доволство има ли за всеки, не ще се шири лакомия.
Изгря Агастя, погледни я: оглежда се във езерата
избистрени като добрата душа, когато отстрани
страстта от своите глъбини. Невидимо в реките спада
водата. Мъдрият отрада намира като утаява
стремежа си към светска слава. Стърчиопашка заснова
в избистрената синева. Така долита за делата
на праведниците отплата. Без прах и кал земята божа
сияе както на велможа
доброто дело дълго свети,
признато и от враговете. Водата спада, та в реките
боят се рибите, горките. Така роднините се плашат,
щом сродникът им — богаташът — започнал е да обеднява.
Небето — синкава тинтява — безоблачно сияе с вид
на предан богу вишнуит, обрекъл се да се не връща
не само в страсти, но и в къща. Нарядко нейде ръсва дъжд.
Така връз много рядък мъж се сипе мойта благодат.
Вървяха редом брат до брат великите Лакшман и Рама.
На тая гледка равна няма...
Из книга четвърта („Кишкиндха“)

ЗА ЕДИНСТВОТО НА ДОБРОТО И ЗЛОТО

Доха

Които слушат мъдрите беседи
и с праведниците дружат в Праяга, потапят се на любовта в
потока

и вкусват плодовете ѝ веднага.

Чопай

Веднага чапла щъркокрака
на лебед става. Също всяка одрезгавяла врана тука
започва сладостно да гука. Не бива никой на това
да се учудва. Не мълва, а пример очевиден скрит е
в общуването със добрите. Отшелниците най-велики
като Агастя и Валмики ведно с премъдрия Нарада
доставили са ни наслада да ни разкажат, че каквото
достигнали са, обществото от люде честни и добри
могло е да им го дари. От всички твари земноводни,
от всички твари небосводни,
в света подземен или горен,
подвижни или пък на корен — ако ли някой притежава
богатство, мъдрост или слава, дължи ги, слушайте, и трите
на дружбата си със добрите. Не може друго го доведе
дотам. Това самите веди го казват, а и сам светът
не знае по-различен път. Без дружбата с добрите няма
познание. А пък без Рама не ще успеят да открият
добрият кой е, кой е злият. Другарството с добрите бърже
цъфти и плод цветът му върже: цветът е следваният път,
а съвършенството — плодът. И злият щом се събере
с добри, потегля на добре. Така желязото на злато
преобразява се, когато докосне камъка параса.
Обратно — своята украса от добродетел съхранява
почтеният дори тогава, когато жребият го тласне
в среда от люде най-опасни, тъй както змията си пази
в главата скъпите елмази. Когато Брама бог и Вишну

и Шива мъчат се излишно ведно с великите поети
и пак остават невъзпети добрите както подобава,
за мене пък какво остава? Нима ще смогна да опиша
достойните за участ висша?

Търговецът на зеленчук
по бисерите е неук.

Доха

Покланям се в нозете на добрите,
добри към неприятел и към брат
еднакво, както цветето еднакво
на двете ноздри дава аромат.
Приятели на всички живи твари,
смирено кланям се на вас, добрите.
И моля се като детенце чисто
с любов към Рама да ме надарите.

Чонай

Но и на злите също правя
поклон. Сега ще ви разправа
каква е тяхната природа.
Не стават зли зарад изгода,
а просто ако се навреди
на близки или на съседни,
това ги радва без причина.
Така добрата месечина
я скрива злият демон Раху.
Приличат на Сахасрабаху
хилядоръкия, когато
рекат да спъват дело свято.
Тълпата им хилядоока
следи на другите порока. С души-мухи разнасят гадост
по маслото на чужда радост.
Язвителни като огньовете.
Гневът им змия ще отрови.
И както богът Кубер властва
над най-големите богатства,
така у злите е хазната
на греховете по земята.

Ах, лошите са туй, което
в небето е звездата Кету:
кръжат доброто да закрият.
То по-добре ще бъде злият
от сън да се не вдига заран,
тъй както прави Кумбакарън.
Не би им даже дожаляло
да жертват собственото тяло, ако ли мъртво би могло
на другите да стори зло. Така градушката в полето
погубва хляба, след което се разтопява без следа.
Покланям се на злите, да: че имат както Шеша — змеят —
уста хиляда и умеят да кажат всеки недостатък
в просторен разказ или в кратък. Покланям се на тез, които
като митическия Приту със десет хиляди уши
са чули кой къде греша. Покланям им се, че приличат
на Индра: тъй ги радва бичът от мълнии — слова жестоки,
и също са хилядооки подобно Индра, като гледат
пороци има ли съседът.

Доха

Ръцете си към лошите въздигам
и кланям се, задето ги изгаря отвътре огън, щом дочуят нещо
добро за своя враг и за другаря.

Чопай

Поклони правил съм на злите,
но те не смогваха самите към мене да се отнесат
освен със лошо и гласът ми секваше, макар похвали
към тях да думаше. Едва ли ще се отучи лешояда
да ръфа мършата с наслада, макар с ориз и мляко хранен
от мъдър и добър стопанин.

Поклон на злите и добрите.

Еднакво мъчат ни едните и другите. Дебрите в мъка
ни потопяват при разлъка, а лошите и многогрешни
човека мъчат, щом ги срещне.

Пиявица и лотос в бласто

така съседствуват, когато цветът божествено мирише,
а другото е нещо низше. Живот даруваща амрита,
от боговете само пита и редом, — гибелна ракия.

Така добрия син и злия в един и същи дом растат.
Море бездънно е светът. Прославят се добрите хора.
Расте на лошите позора. Добрият е като амрита,
като налята лунна пита, като реката Ганг — измива
от грях снагата ни щастлива.

А злият е като отрова;
като пожар за оногова,
чиято къща е от слама
и кладенец наблизно няма;
като реката Карманаша,
измиваща снагата наша
от всичките добри дела.
И злите знаят що е зла
постъпка и добра коя е,
тъй както и добрият знае,
но всеки избора си прави
според наклонности и нрави
добър да бъде или зъл.

Да стане друг не би могъл.

Доха

Добрият с добротата се прочува,
намира злият в злобата прослава.
Амритата с безсмъртие се слави,
отровата — че бърже умъртвява.

Чопаи

Избират лошите порока.

Избират нравственост висока добрите. Туй са океани
бездънни. За да ги обхване умът ни и оттук нататък
да пъди злото без остатък, преумножавайки доброто,
за тях разказвам тук. Едното и другото създал е бог.
А добродетел и порок били са после назовани
със имената си в пурани и веди, но и те ни учат
(а те на мъдростта са ключът), че в тоя свят, роден от Брама,
добро и зло отделно няма, а шестват слети или редом
по смисъл божи и неведом. Любав — омраза; ден и нощ;
красив и грозен; мил и лош; висока каста — каста ниска;
един потиснат — друг потиска; небесен жител — жител земен;

богат и просяк; бог и демон; амрита — спиртно питие;
божествен дух и битие; Лакшми — и вещица убога;
реката Ганг, река на бога и редом с нея Карманаша
от ада влачи тор на каша; съседства сухата пустиня
с река обилна бистросиня; браминът с милосърдни нрави
съсед е на колач на крави; небето с ада са съседи.
Премъдрите свещени веди от тая смесица велика
за наша сладост отделиха и са написали с перо
кое е зло, кое добро.

Доха

Творецът мъдро ни е предоставил
сами доброто да открием ние —
тъй лебедът от смес вода и мляко отделя млякото да го изпие.

Чопаи

Добро от зло делим, когато
дарило ни е пребогато със висше знание небето.
Но времето и битието, а с тях и кармата и нравът
способни са да ни отправят
по лоши пътища, дори
когато иначе сме добри.
Ала поклонникът на Вишну
поправя своето зло предишно,
отдавайки на Вишну почит.
Дори за пример ще го сочат.
Така понякога и злият
добро извършва, щом самият в среда от честни люде влезне.
Но все не може да изчезне напълно злата му природа.
Ако ли злият за изгода се прави на светец, успява
до време да постигне слава,
почитат го като кумир.
Но иде време най-подир,
когато сметката му крива
пред всички явно се разкрива
и свършва неговото време
като на Равън и Калнеми.
Добрият даже в уродлива
снага духа си да увива,

все пак почита го светът.
Например Хануман — Синът
на Вятъра се е родил
в маймунски образ, но е мил
и скъп на всички. И водачът
на мечките така го тачат навред, макар че е с космата
снага. Светът е прав да смята, тъй както и самите веди,
че дружбата със злите вреди. Наопаки — блазе томува,
с добрите който другарува. Зефир полъхне, та пресели
праха в небесните предели, но после тоя прах се сляга
в блатата долу и веднага превръща се на проста кал.
Така например папагал, отгледан в дом с почтени нрави,
към Рама слава ще отпрати, додето друг ще сквернослови,
та гостите да изпотрови. Димът почерня наште стрехи,
почерня белите ни дрехи, но става той и на мастило,
което е изобразило легенди дивни и пурани.
Димът и вятърът, събрани с вода и огън в небесата,
на облак стават, който мята връз нас живителната мрежа
на хладината и валежа.

Доха

Дали в добро съседство или в лошо били са разположени
звездите

при раждането ви, от туй зависи
за радост или скръб ще се родите.
Луната има светла половина,
но има тя и тъмна половина.
Расте ли светлата — светът я хвали.
Расте ли тъмната — светът проклина.
В живота всичко, дето е подвижно
или пък неподвижно, върху корен,
е въплъщение на Рама. Ничком
пред всички твари кланям се покорен.
Покланям се на богове и хора,
на змии, демони и таласъми,
на праотци и птици: осенете
със милост тялото ми и духа ми...
Из книга първа („Детство“)

ЗА ПОЗНАНИЕТО И ВЯРАТА

Чопай

„О врано, веди и пурани
и мъдреци богоизбрани твърдят, че знанието може
в делата хорски, а и божи да вниква, да ги обяснява.
А ти дотук въздаде слава на вярата, на него — не.
Кажи ми, има ли поне различие, о птицо стара,
между познание и вяра?“ Така помолен от Гаруда,
мъдрецът гарван със възбуда ораторска го поизгледа
и почна своята беседа: „О змийски враго, чуй какво
ще ти река: по същество съвсем не са различни двете —
свещилникът на умовете и вярата са туй, което
над скверността на битието издига нашите очи.
Но мъдрият ще различи, че те не са един и същ
предмет. Не. Разумът е мъж. Мъжът кипи от мъжка сила.
А пък жената, инак мила, не може с мощности телесни,
нито със умствени да блесне.“

Доха

Мъжът, надмогнал духом своите страсти, жена си лесно да
напусне може.

Обратно, сладострастникът навеки
ще бъде роб на сладното й ложе.
Могъщо властва женската магия
над силните мъже и ги надвива.
Дори сърцето на отшелник трепва,
смутено от пастирката красива.

Чопай

Не са това пристрастни думи,
не тегне тоя грях върху ми, а само казвам мъдреците
какво говорят за жените — ни хула е това, ни слава.
Но чуй сега — не съблазнява
жена със чарове жената.
А Вярата и Суетата

известно е, че са жени.
Със обич Рама осени
едната — Вярата. И тя е
съпруга негова. А знае
светът какво е Суетата:
танцьорка, дето само мята
снагата си, макар и кръшна,
но тя не носи радост къщна.
Жена си Рама предпочита,
а другата му е сърдита,
но зло не може да направи
на Вярата, чиито нрави
за пример от света се сочат
и в нея всяват страхопочит.
В чиято гръд живее Вяра,
от нея смъква се товара
огромен, който върху нас
пласти с необорима власт
илюзията на живота.
Затуй аскетите с охота лишенията си търпят,
че те към Вярата са път.

Доха

Не може лесно да се разгадае
загадката на тия две жени.
Комуто тайната открие Рама,
дори насън не ще се съблазни,
Между познание и вяра още
едно различие са ни открили
премъдрите мъже. С любов към Рама поуката му пак ще те
окрийли.

Чопай

Сега изслушай мойта притча.
В достъпна форма тя изрича същественото, а изцяло
не е възможно по начало. И тъй, захващам както мога.
Душата, туй е част от бога. Безсмъртна, чиста по природа.
Блаженство не върху изгода, а най-възвишено. Но ето
че в примката на битието я хванали като маймуна.

Върти под примката муцуна, ала ловците не я свалят.
Така подскача папагалът под мрежата, за да избяга,
с което само я затяга. В душата се завърза възел.
Безсмислен е, но го е вързал със яки пръсти интересът.
Напразно водите се месят и сочат пътища, та бърже
да може той да се развърже.
Не се развързва, а се свива
все повече у всяка жива душа тоз възел от заблуди.
И как безпомощните люде развързали го биха, как,
когато той се губи в мрак, та те не го и виждат даже.
Но ако господ ни укаже нататък някаква пътека,
ще попросветне пред човека. Светата вяра — туй е крава.
В сърцата ни тя обитава по повеление всевишно
на повелителя ни Вишну.
Молитви, бдения — това
за кравата ни е трева.
Излиза кравата на паша
и ето че тревата наша със мляко бозките налива,
за да накърми тя щастлива теленцето си — любовта.
Сега ще бъде грехота да спира тая благодат —
въздържането ѝ е ад, а към ведрото със надежда
като към райски кът поглежда.
Сърцето нейно е пастирът —
безмълвно с него се разбират.
Съдината със течност блага
на огъня пастирът слага — но огън с пламъци смирени.
Полека млякото се пени.
Безстрастието го сварява.
Блаженството го изстудява с прохладен полъх. А подкваса
от твърдост прави го да втаса за биене — да стане гъсто.
Тогава удрят го чевръсто, додето най-отгоре бливне
пречисто масло в капки дивни, блестящи с бисерно-златисти
оттеньци като мънисти.
Доха
Във огъня на йогата го сипват,
където доизгаря гордостта. И охладено от ума, накрая
излиза маслото на мисълта.

Светилникът на знанието с него
догоре пълнят, след което той,
светилника, се слага нависоко
на свещника — душевния покой.

От трите състояния човешки:

забравя, бодрост, сън — това са те — и от четвъртото —
другарство с бога —

фитил за тая лампа се плете.
Запалват я и в пламъците нейни
изгарят като нощни пеперуди
суетност, себелюбие и гордост
и всички други пърхащи заблуди.

Чопай

Тъмната бърже се разпада.

Сияе нашата лампада и ето — цялата вселена,
от блясъка ѝ озарена, разкрива се тогаз пред нас.

Съзнанието казва: аз, да, аз съм всичко туй — всемира
безкраен, който не умира. Невежеството — мрак дълбок —
изчезва и се слива бог с душата на човека. Няма
различия: едно са Брама, светът и нашите души.

Не може да ги съкруши ни заблуждение, ни тлен.

Умът ни, вече просветлен, се връща в жилището свое —
в гърдите на човека то е —

стоява мрака му тогава

и възелът се разкопчава. Добиеш ли такава сила,
душата ти се е спасила и необвързана ще може
да се равни с душите божи. Но всичко туй за да не стане,
поставя пречки непрестанни и най-коварни Суетата
да съблазни душата свята и разума да изкуси.

Със дъх лампадата гаси. Но ако мъдър е мъжът,
не могат да го задържат сред пътя му богатства разни,
ни хитро слово ще го блазни: към тях той даже не поглежда.

Тогава цялата надежда възлагат на чувствеността,
защото знае се, че тя е входна порта към сърцето,
където слабо е резето. Стоят зад нея богове

и щом усетят да снове наблизко вятърът на секса,
отварят мигом — зер нащрек са вратата тъй, че с тръпки бурни

тайфунът вътре да се втурне. А чувственият вятър щом в мъжа проникне като в дом, угасва разумът-лампада, домът отново в мрак пропада. И примката, в душата свита, не само че не се разплита, а по се стяга от това.

Самите наши божества са користни и сладострастни и те желаят да угасне у нас искрицата от разум.

Затуй е нужно да опазим светилника си, че едва ли ще има кой да го запали, ако веднъж го изтървем да ни погуби в мрак съвсем.

Доха

Тогава пак от мъки изтерзани, ще се премятат нашите души и на магията на битието оковите не могат разтроши.

Познанието трудно се постига, с прегради заслоняват го отвред.

Не го оставят даже да дълбае в душите бавно като короед.

Чонай

Познанието — туй е сабя, но мъчно мога да я сграбя и развъртя в десница мъжка, защото, братко, няма дръжка. Комуто отдаде се мечът, не могат да му се изпречат ни бог, ни демон — все победи ще жъне. Но премъдри веди, а и пурани казват, братко, доколко туй се случва рядко. А вярата на всички дава спасение. Дори тогава, когато те не са вървели към него, а към грешни цели, погледнеш, че ги е спасила накрая тя, макар насила. Водата без земя не може ни в езеро да се уложи, ни да достигне до морето.

Така чрез вярата сърцето покой намира и опора.

Достъпна е за всички хора, а знанието — за избрани.

Тъй както всяка твар се храни

и вътре огън преварява

храната, вярата такава приятна топлина разлива

в душата, за да е щастлива...

Из книга седма („Последна“)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.